

Jarosław Ruszewski

DZIEDZICZENIE USTAWOWE I TESTAMENTY

PRYZMAT

**DZIEDZICZENIE
USTAWOWE
I TESTAMENTY**

Jarosław Ruszewski

**DZIEDZICZENIE
USTAWOWE
I TESTAMENTY**

Suwałki 2019

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Starostwo Powiatowe
w Suwałkach

© Copyright by Centrum Aktywności Społecznej PRYZMAT

Wydawca: Centrum Aktywności Społecznej PRYZMAT

ul. Noniewicza 91, 16-400 Suwałki

tel./faks 87 565 02 58

e-mail: pryzmat@pryzmat.org.pl

www.pryzmat.org.pl

www.poradnictwo.pryzmat.org.pl

Publikacja jest rozpowszechniana nieodpłatnie.

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wstęp	11
Rozdział 1. Spadek i jego nabycie	13
1. Co to jest spadek i jaki jest jego skład?	13
2. Co można odziedziczyć?	13
3. Co nie podlega dziedziczeniu?	15
4. Dziedziczenie gospodarstw rolnych	18
5. Kto może być spadkobiercą?	19
6. Rodzaje dziedziczenia	19
Rozdział 2. Dziedziczenie na podstawie ustawy	21
1. Kolejność dziedziczenia ustawowego	21
1.1. Pierwsza grupa spadkobierców	23
1.2. Druga grupa spadkobierców	26
1.3. Trzecia grupa spadkobierców	27
1.4. Czwarta grupa spadkobierców	29
1.5. Piąta grupa spadkobierców	30
1.6. Szósta grupa spadkobierców	30
2. Sytuacja dzieci przysposobionych (adoptowanych)	30
3. Dodatkowe roszczenia	32
Rozdział 3. Dziedziczenie na podstawie testamentu	35
1. Co to jest testament i co powinien zawierać?	35
2. Kto może sporządzić testament?	36
3. Kiedy testament jest nieważny?	36
4. Rodzaje testamentów	39
4.1. Testamenty zwykłe	40
4.1.1. Testament własnoręczny (holograficzny)	40

4.1.2. Testament notarialny	43
4.1.3. Testament urzędowy (alograficzny)	48
4.2. Testamenty szczególne	49
4.2.1. Testament ustny	49
4.2.2. Testament podróźny	52
4.2.3. Testament wojskowy	52
5. Wymogi dotyczące świadków będących przy sporządzaniu testamentu	53
6. Odwołanie testamentu	54
7. Powołanie do spadku	55
8. Wykonawca testamentu	57
9. Zapis zwykły	58
10. Zapis windykacyjny	60
11. Polecenie	64
12. Podstawienie spadkobiercy	66
13. Przyrost	66
14. Wydziedziczenie	67
Rozdział 4. Niegodność dziedziczenia	71
Rozdział 5. Postępowanie spadkowe	79
1. Otwarcie spadku	79
2. Przyjęcie i odrzucenie spadku	81
2.1. Możliwości przyjęcia spadku	81
2.1.1. Przyjęcie proste	81
2.1.2. Przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza	82
2.2. Jak przyjąć lub odrzucić spadek?	85
2.3. Terminy do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku	90
3. Odpowiedzialność za długi spadkowe	91
3.1. Solidarna odpowiedzialność dłużników	91
3.2. Ochrona wierzycieli	93
4. Potwierdzenie uzyskania prawa do spadku	95
4.1. Stwierdzenie nabycia spadku (droga sądowa)	96

4.2. Poświadczenie dziedziczenia (droga notarialna)	102
Rozdział 6. Dział spadku	109
1. Wspólność spadku	109
2. Jak podzielić spadek?	110
2.1. Umowny dział spadku	110
2.2. Sądowy dział spadku	111
3. Podział gospodarstwa rolnego	116
Rozdział 7. Zachowek	117
1. Co to jest zachowek i kto jest do niego uprawniony?	117
2. Sposób obliczania zachowku	118
3. Darowizny na poczet zachowku	119
4. Sądowe dochodzenie roszczeń z tytułu zachowku	120
5. Przedawnienie możliwości żądania zachowku	124
Rozdział 8. Zrzeczenie się dziedziczenia	127
Rozdział 9. Podatek od spadków	129
Rozdział 10. Słowniczek	133
Rozdział 11. Przepisy prawne	135
Nota o autorze	137

Wykaz skrótów

Akty prawne

Konstytucja RP	ustawa z 2 kwietnia 1997 roku – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (DzU nr 78, poz. 483 ze zm.)
k.c.	ustawa z 23 kwietnia 1964 roku – Kodeks cywilny (DzU nr 16 poz. 93 ze zm.)
k.p.c.	ustawa z 17 listopada 1964 roku – Kodeks postępowania cywilnego (DzU nr 43, poz. 296 ze zm.)

Inne

art.	artykuł
jw.	jak wyżej
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
NORT	notarialny rejestr testamentów
np.	na przykład
pkt	punkt
s.	strona
SN	Sąd Najwyższy
sygn.	sygnatura
t.j.	tekst jednolity
ze zm.	ze zmianami

Wstęp

Każdy z nas, wcześniej czy później, zetknie się z problemem dziedziczenia – czy to jako spadkobierca, czy też jako testator, czyli osoba sporządzająca testament. Zwykle zapoznajemy się z zasadami prawa spadkowego wtedy, gdy myślimy o przekazaniu majątku dzieciom, a także, gdy przychodzi nam załatwiać sprawy spadkowe, gdyż stajemy się spadkobiercami.

Prawo spadkowe służy określeniu cywilnoprawnych skutków związanych ze śmiercią człowieka, uznając, że z tą chwilą majątkowe prawa i obowiązki o charakterze cywilnoprawnym zmarłego przechodzą na jedną lub kilka osób. Jest dziedziną prawa niezwykle istotną, albowiem każdy z nas, choćby raz w życiu, będzie musiał się z nią zapoznać, aby uporządkować stosunki własnościowe istniejące między własną osobą a spadkodawcami.

Spadek możemy dziedziczyć na podstawie ustawy lub z testamentu. Bez względu na rodzaj dziedziczenia, podstawowym źródłem prawa regulującym te kwestie jest dział IV ustawy – Kodeks cywilny z 23 kwietnia 1964 roku. Do innych źródeł należy również zaliczyć ustawę Prawo o notariacie z 14 lutego 1991 roku, w której uregulowane zostały akty poświadczenia dziedziczenia; Kodeks postępowania cywilnego z 17 listopada 1964 roku regulujący sądową procedurę w sprawach z zakresu prawa spadkowego oraz ustawę o podatku od spadków i darowizn z 28 lipca 1983 roku stanowiącą o tym kto, w jakim momencie i w jakiej wysokości musi zapłacić podatek od spadku.

Moje doświadczenia w tej kwestii, wynikające z wieloletniej praktyki prawniczej, wskazują, że problem dziedziczenia jest dla wielu ludzi niezrozumiały i wymaga szczegółowego wyjaśnienia, zwłaszcza że prawo spadkowe pełne jest pułapek, których konsekwencje mogą być bardzo poważne. Na co dzień przeciętny człowiek nie interesuje się sprawami dziedziczenia, a w życiu może okazać się na przykład, że po śmierci najbliższych odziedziczymy długi, które będziemy musieli spłacić. Podobnie w przypadku lekkomyślnego przyjęcia spadku. Pamiętajmy, że spadkobierca nabywa spadek z mocy samego prawa z chwilą jego otwarcia, czyli z chwilą śmierci

spadkodawcy. Spadkobierca nie ma na to wpływu – czy chce nabyć spadek, czy też nie. Dlatego zanim spadkobierca przyjmie spadek, powinien sprawdzić, czy zobowiązania zmarłego nie są wyższe od pozostawionego majątku. Wadliwie napisany testament może spowodować, że wbrew naszej woli majątek otrzyma osoba, która na to naszym zdaniem nie zasługuje. Z kolei przegapienie terminów określonych prawem może nas kosztować utratę możliwości skutecznego dochodzenia zachowku czy któregośkolwiek z zapisów.

Wiedza zawarta w niniejszej publikacji jest rodzajem kompendium, które z pewnością pomoże rozeznąć się w prawie spadkowym. Znajomość prawa spadkowego jest bowiem istotna zarówno dla przyszłych spadkodawców, jak i dla ich spadkobierców. Czytelnicy znajdą w tym poradniku podstawowe informacje o regułach dziedziczenia oraz praktyczne wskazówki dotyczące sporządzania testamentu.

Publikacja skierowana jest do osób, które na co dzień nie mają styczności z zagadnieniami prawnymi. W związku z tym język prawniczy został znacznie uproszczony, a treść wzbogacona o różnorakie przykłady umożliwiające jak najprostszą ilustrację instytucji prawa spadkowego. Ponadto w książce zamieszczono przykładowe pisma procesowe potrzebne do uruchomienia procedury postępowania spadkowego.

Mam nadzieję, że publikacja pomoże zrozumieć skomplikowane reguły dotyczące dziedziczenia i ułatwi porządkowanie trudnych spraw majątkowych.

dr Jarosław Ruszewski

Rozdział 1.

Spadek i jego nabycie

1. Co to jest spadek i jaki jest jego skład?

Z chwilą śmierci spadkodawcy zarówno jego prawa jak i obowiązki przechodzą na spadkobierców. W tym momencie dochodzi do tzw. otwarcia spadku, czyli zdarzenia, które powoduje, że wszystkie prawa i obowiązki, które do tej pory przysługiwały zmarłemu, przechodzą na spadkobierców (czyli tych, którzy coś w spadku dostają). Dlatego ustalenie, jakie prawa i obowiązki przysługiwały zmarłemu, ma bardzo ważne znaczenie, albowiem dzięki temu wiadomo będzie, co tak naprawdę otrzymają spadkobiercy (czy będą to określone rzeczy, czy określone uprawnienia) lub jakie obowiązki zostaną na nich nałożone. To zaś pozwoli podjąć decyzję o przyjęciu spadku czy też jego ewentualnym odrzuceniu.

2. Co można odziedziczyć?

Z chwilą otwarcia spadku na spadkobiercę przechodzi nie tylko majątek (aktywa), ale także długi (pasywa). Zasadniczo dziedziczeniu podlegają prawa i obowiązki mające charakter majątkowy i cywilnoprawny.

Do spadku wchodzi przede wszystkim prawa rzeczowe, czyli ruchomości (m.in. samochód, motocykl, traktor, dzieło sztuki, komputer, książki) i nieruchomości (m.in. działka, dom z działką, odrębna własność lokalu, czyli tzw. mieszkanie hipoteczne), prawa i obowiązki wynikające z oświadczenia woli złożonego innej osobie w sytuacji, gdy spadkodawca zmarł przed doświadczeniem jego oświadczenia do adresata. Te prawa i obowiązki to właśnie spadek. Do masy spadkowej nie wchodzi jednak prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są spadkobiercami.

Dziedziczyć można także niektóre ograniczone prawa rzeczowe (np. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, służebność gruntowa, ale wyłącznie z prawem do własności nieruchomości, dla której ta służebność zo-

stała ustanowiona), z wyjątkiem użytkowania oraz służebności osobistych. Dziedziczne są zastaw (zabezpieczenie wierzytelności na rzeczy ruchomej) i hipoteka (zabezpieczenie wierzytelności na nieruchomości), ale razem z wierzytelnością, którą zabezpieczają.

Na spadkobierców przechodzą środki pieniężne. Dotyczy to także papierów wartościowych, np. akcji, obligacji, weksli. Ponadto dziedziczeniu podlegają też wierzytelności wynikające z umów zawartych przez spadkodawcę (niezapłacony czynsz, niezapłacona faktura za wykonaną usługę) oraz wierzytelności, jakie powstały z wyrządzenia szkody.

Praw i obowiązki wspólnika spółki jawnej i spółki komandytowej są dziedziczne (art. 60 § 1, art. 99 i art. 124 § 1 Kodeksu spółek handlowych). To samo dotyczy spółki partnerskiej. W przypadku spółki komandytowo-akcyjnej należy odwołać się do art. 148 § 1 pkt 1 wymienionego kodeksu. Natomiast w stosunku do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w umowie spółki może znaleźć się ograniczenie lub wyłączenie możliwości wstąpienia do spółki spadkobierców zmarłego wspólnika. Dziedziczne są również prawa i obowiązki majątkowe akcjonariuszy spółki akcyjnej, jednak w tym przypadku statut spółki może przewidywać umorzenie akcji w razie śmierci akcjonariusza.

Na spadkobierców przechodzą również majątkowe prawa autorskie oraz prawa do patentu i prawa ochronne na wzór użytkowy. Dziedziczeniu podlegają prawa i obowiązki wynikające z zapisu zwykłego, poleceń i roszczenie z tytułu zachowku, który przechodzi na spadkobiercę osoby uprawnionej jedynie wtedy, gdy spadkobiercy ci należą do kręgu osób uprawnionych do zachowku po pierwszym spadkodawcy. Spadkobierca dziedziczy także prawo wynikające z posiadania, które ma podstawowe znaczenie przy zasiedzeniu nieruchomości.

Posiadacz nieruchomości, który nie jest jej właścicielem, nabywa własność, jeśli posiada ją nieprzerwanie od lat 20 jako posiadacz samoistny w dobrej wierze albo po upływie lat 30, gdy uzyska posiadanie w złej wierze. Jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania w wyniku dziedziczenia, spadkobierca może doliczyć do czasu, przez który sam posiada nieruchomość, czas posiadania spadkodawcy.

Na spadkobierców przechodzą jednak nie tylko aktywa, ale rów-

niez długi, które pozostawił zmarły. Nie dotyczy to zaś wszystkich praw i zobowiązań spadkodawcy. Część z nich jest wyłączona z dziedziczenia i nie wchodzi do masy spadkowej.

Po pierwsze na spadkobierców spadkodawcy przechodzą długi wynikające z zawartych przez niego zobowiązań. Dotyczy to zarówno długów z zawartych przez niego umów (np. niezapłacony rachunek czy faktura), czynu niedozwolonego (np. zniszczenie cudzego mienia czy spowodowanie wypadku), jak i nienależytego wykonania zobowiązania (np. konieczność zwrotu zaciągniętego przez spadkodawcę kredytu czy pożyczki).

Długiem spadkodawcy są również koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku, koszty postępowania spadkowego, obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek oraz obowiązek wykonania zapisów zwykłych i poleceń, jak również inne obowiązki przewidziane w przepisach k.c.

Tylko w wyjątkowych przypadkach koszty pogrzebu nie będą wchodzić do spadku. Jest to możliwe, gdy spadkodawca zawarł umowę dożywocia i osoba zobowiązana z tej umowy będzie musiała urządzić pogrzeb na własny koszt (chyba że w umowie tej ustalono inaczej). Także w przypadku, gdy w wyniku wyrządzenia szkody polegającej na uszkodzeniu ciała lub wywołaniu rozstroju zdrowia, z powodu której nastąpiła śmierć spadkodawcy, obowiązek pokrycia kosztów pogrzebu spoczywa na osobie zobowiązanej do naprawienia wyrządzonej szkody. Długiem spadkowym będą też koszty związane z ostatnią chorobą spadkodawcy i powstałe z tego tytułu koszty leczenia czy sprawowania opieki.

Co nie podlega dziedziczeniu?

Do spadku nie wchodzi prawa i obowiązki, które są ściśle związane z osobą spadkodawcy, jak również prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami.

Wśród nich są:

- a) prawa i obowiązki zmarłego, które nie mają charakteru majątkowego (np. dobra osobiste w postaci dobrego imienia);
- b) prawa i obowiązki majątkowe ściśle związane z osobą zmarłego (czyli takie, które opierają się na głębokim zaufaniu jednej osoby do

drugiej albo takie, których nikt inny poza spadkodawcą nie może wypełnić), np.:

– użytkowanie (czyli obciążenie rzeczy prawem do jej używania i pobierania z niej pożytków) oraz służebność osobista (nieruchomość jest obciążona służebnością na rzecz oznaczonej osoby fizycznej),

– prawo dożywocia,

– prawo do żądania alimentów i obowiązek alimentacyjny,

– prawo do renty przyznanej w związku z uszkodzeniem ciała lub wywołaniem rozstroju zdrowia oraz z tego tytułu żądania wyłożenia z góry określonej kwoty na koszty leczenia lub koszty przygotowania do innego zawodu,

– uprawnienia członka spółdzielni,

– prawa z umów cywilnoprawnych (dzieła i zlecenia),

– prawa i obowiązki współnika spółki cywilnej (k.c. dopuszcza jednak możliwość wejścia spadkobierców zmarłego współnika do spółki na jego miejsce; zastrzeżenie takie powinno znaleźć się w umowie spółki, a gdy nie ma, pozostali wspólnicy muszą się rozliczyć ze spadkobiercami),

– inne prawa ściśle związane ze spadkodawcą;

c) prawa i obowiązki, które po śmierci spadkodawcy otrzymują osoby oznaczone niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami, np.:

– w przypadku śmierci osoby zajmującej mieszkanie w jej miejsce (w stosunek najmu) wstępują: małżonek, który nie zajmował mieszkania razem z nim, dzieci tej osoby i jego współmałżonka, inne osoby, na które zmarły płacił alimenty, osoba, która mieszkała, żyła i była w związku ze zmarłym,

– w umowie ubezpieczenia osobowego ubezpieczający (spadkodawca) może wskazać osoby uprawnione do otrzymania sumy ubezpieczenia i wówczas kwota ta nie wejdzie do schedy spadkowej,

– kwota pieniężna zgromadzona przez zmarłego na rachunku oszczędnościowym, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym i rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej może zostać wypłacona osobom, które spadkodawca przed swoją śmiercią pisemnie wskazał bankowi – może to zrobić na rzecz wybranych przez siebie

- osób: małżonka, wstępnych (rodziców, dziadków), zstępnych (dzieci, wnuków) lub rodzeństwa; kwota wypłaty – bez względu na liczbę dyspozycji – nie może być jednak wyższa od dwudziestokrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw (bez wypłat z nagród) ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na ostatni miesiąc przed śmiercią posiadacza rachunku; należy przy tym pamiętać, że taka kwota nie wchodzi do spadku po posiadaczu rachunku; dyspozycja wkładem na wypadek śmierci może być w każdym czasie przez posiadacza rachunku zmieniona lub odwołana na piśmie,
- udział w spółdzielni przysługujący spadkodawcy może zostać wypłacony osobie określonej w oświadczeniu, które spadkodawca złożył na piśmie przed swoją śmiercią,
 - można dokonać odpowiedniego zapisu w umowie, że służebność mieszkania (czyli określone uprawnienie do mieszkania) będzie przysługiwać dzieciom, rodzicom lub małżonkowi niezależnie od tego, czy są oni spadkobiercami czy nie,
 - do schedy spadkowej nie zalicza się praw majątkowych ze stosunku pracy, jeśli spadkodawca pozostawił osoby uprawnione do renty rodzinnej; w takim przypadku prawa te przejdą w równych częściach na małżonka oraz inne osoby spełniające warunki do uzyskania renty; dopiero gdy zaistnieje sytuacja, że nie ma takich osób uprawnionych, prawa te wejdą do spadku,
 - w przypadku środków zgromadzonych na rachunku zmarłego członka otwartego funduszu emerytalnego, członek takiego funduszu może wskazać imiennie osobę lub kilka osób, którym po śmierci zostaną wypłacone środki zgromadzone na rachunku; jeżeli zmarły nie pozostawał we wspólności majątkowej małżeńskiej, fundusz przekaze połowę środków małżonkowi (w zakresie, w jakim stanowiły przedmiot małżeńskiej wspólności ustawowej); w wypadku braku imiennego wskazania takich osób, środki te wchodzi do spadku;
- d) prawa i obowiązki o charakterze administracyjnoprawnym, np. wynikające z zezwolenia lub koncesji na prowadzenie działalności gospodarczej;

- e) zobowiązania podatkowe, chociaż przepisy Ustawy ordynacja podatkowa przewidują, że do odpowiedzialności spadkobierców za zobowiązania podatkowe spadkodawcy stosuje się przepisy k.c., to jednak organy podatkowe muszą w odrębnych decyzjach orzec o zakresie odpowiedzialności poszczególnych osób będących spadkobiercami lub określić wysokość nadpłaty albo zwrotu podatku;
- f) obowiązki wynikające z przepisów karnych (przepisy dotyczące wykroczeń i przestępstw), np. obowiązki zapłaty grzywny (mandat za szybką jazdę albo złe parkowanie jest grzywną, w związku z tym nie przechodzi ona na spadkobierców).

4. Dziedziczenie gospodarstw rolnych

Wyrokiem z 31 stycznia 2001 roku (sygn. akt P 4/99, DzU 2001 nr 11, poz. 91) Trybunał Konstytucyjny uznał za sprzeczne z Konstytucją RP szereg przepisów odnoszących się do dziedziczenia gospodarstw rolnych, które przewidywały szereg ograniczeń związanych z ich dziedziczeniem. Wyrok ten został ogłoszony 14 lutego 2001 roku i z tym dniem przepisy te utraciły moc obowiązującą.

Przed ogłoszeniem wyroku dziedziczenie gospodarstw rolnych, jeżeli wielkość powierzchni gruntów rolnych przekraczała 1 ha, podlegało przepisom art. 1058 k.c. i następnych, ustanawiających szczególne warunki, które musiał spełniać spadkobierca gospodarstwa rolnego. Spadkobierca, żeby dziedziczyć gospodarstwo rolne, musiał w chwili otwarcia spadku stale pracować bezpośrednio przy produkcji rolnej albo posiadać przygotowanie zawodowe do jej prowadzenia bądź być małoletnim czy też pobierać naukę zawodu lub uczęszczać do szkół albo być trwale niezdolnym do pracy.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego dotyczy spadków otwartych od 14 lutego 2001 roku. Jeżeli spadkodawca zmarł przed wymienioną datą, zastosowanie mają przepisy dotychczasowe, uzależniające dziedziczenie od spełnienia przez spadkobiercę określonych wymogów.

W aktualnym stanie prawnym gospodarstwa rolne dziedziczone są według zasad ogólnych. Cały spadek podlega dziedziczeniu według tych samych reguł, niezależnie od tego, co wchodzi w skład masy spadkowej: nieruchomości, pojazdy czy jakiegokolwiek inne dobra i pozostały majątek.

Obecnie gospodarstwo rolne stanowi po prostu integralną część spadku.

5. Kto może być spadkobiercą?

Spadkobiercą może być zarówno osoba fizyczna, jak i osoba prawna. W wypadku osób fizycznych, aby być spadkobiercą, trzeba posiadać zdolność do dziedziczenia, czyli nabycia praw i obowiązków majątkowych zmarłego z chwilą jego śmierci. Zdolność do dziedziczenia jest częścią zdolności prawnej. **Spadkobiercą nie może być osoba fizyczna, która nie żyje w momencie otwarcia spadku lub osoba prawna, która w tym czasie nie istnieje.**

Ponadto spadkobiercą może być:

- dziecko w chwili otwarcia spadku już poczęte, pod warunkiem że urodzi się żywe (*nasciturus*); jeżeli dziecko urodzi się żywe, jest traktowane tak, jakby żyło już w chwili otwarcia spadku (art. 927 § 2 k.c.);
- fundacja ustanowiona przez spadkodawcę w testamencie, jeśli zostanie wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego w ciągu dwóch lat od ogłoszenia testamentu (czyli fundacja dopiero ustanowiona w testamencie, a zatem nieistniejąca w chwili jego otwarcia).

6. Rodzaje dziedziczenia

Możemy wyróżnić dwa rodzaje dziedziczenia, gdyż spadek otrzymuje się na podstawie **dziedziczenia z ustawy** lub **z testamentu**.

W większości przypadków spadkobiercy dziedziczą na podstawie ustawy, czyli w takiej kolejności, jaka została określona w k.c.

Jeśli spadkodawca pozostawił testament, to zawarta w nim wola rozporządzenia majątkiem ma pierwszeństwo przed przepisami o dziedziczeniu ustawowym, ponieważ spadkobiercy będą dziedziczyć zgodnie z wolą spadkodawcy wyrażoną w testamencie. Jeżeli brak jest testamentu albo testament jest nieważny, osoby powołane do dziedziczenia nie chcą lub nie mogą być spadkobiercami, albo gdy testament nie reguluje losów całości majątku spadkodawcy – dochodzi wówczas do dziedziczenia ustawowego.

Rozdział 2.

Dziedziczenie na podstawie ustawy

Dziedziczenie na podstawie przepisów kodeksu cywilnego ma miejsce wówczas, gdy spadkodawca nie sporządził testamentu lub testament jest nieważny albo gdy osoby powołane do dziedziczenia nie chcą lub nie mogą być spadkobiercami. Dziedziczenie ustawowe może odnosić się do całego spadku albo do jego części. Reguły dziedziczenia ustawowego opierają się na stosunku pokrewieństwa, małżeństwa lub przysposobienia. Przepisy k.c. wskazują grupy osób powołane do spadku. Jeśli dziedziczy wcześniejsza grupa, pozostałe są wyłączone.

Należy jednak pamiętać, że z dniem 28 czerwca 2009 roku zmieniły się przepisy dotyczące dziedziczenia ustawowego. Dlatego przedstawione poniżej zasady dziedziczenia ustawowego odnoszą się tylko do spadków otwartych po przedstawionej powyżej dacie.

1. Kolejność dziedziczenia ustawowego

W świetle przepisów k.c. wymienionych w artykułach 931–935 do kręgu spadkobierców ustawowych i następujących należą w aktualnym stanie prawnym: 1) małżonek spadkodawcy, 2) krewni spadkodawcy (jego dzieci i ich zstępni, rodzice i ich zstępni, dziadkowie i ich zstępni), 3) dzieci małżonka spadkodawcy (pasierbowie), 4) gmina lub Skarb Państwa. Kolejność dziedziczenia ustawowego przedstawia następujący wykres:

Przy dziedziczeniu ustawowym możemy wyróżnić 6 grup osób uprawnionych do dziedziczenia:

1.1. Pierwsza grupa spadkobierców

Dzieci i małżonek spadkodawcy

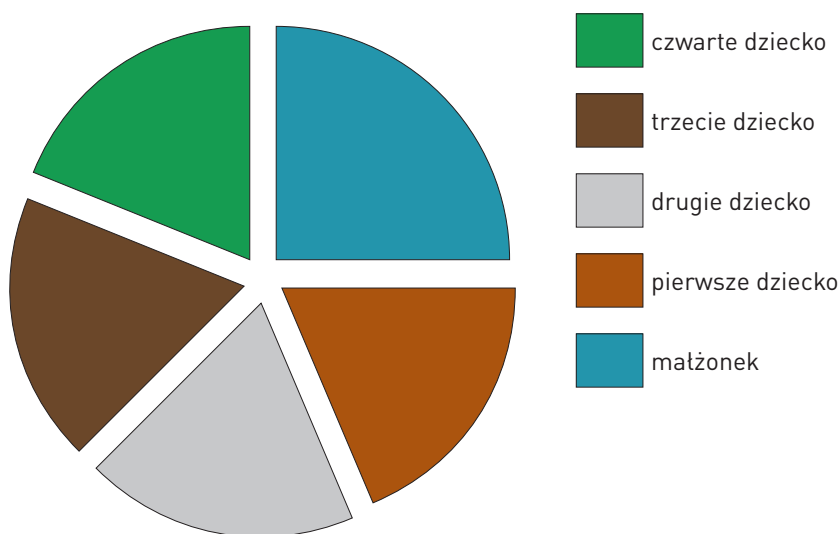
W pierwszej kolejności do dziedziczenia spadku powołane są dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek. Dziedziczą oni w częściach równych. Część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż 1/4 całości spadku.

Przykłady:

- Spadkodawca w chwili śmierci był w związku małżeńskim. Pozostawił żonę i dwoje pełnoletnich dzieci. Nie sporządził testamentu. W tym przypadku wdowie po nim oraz dzieciom przypadnie po 1/3 spadku.
- Spadkodawczyni pozostawiła męża i czworo dzieci, to mąż otrzy-

ma $\frac{1}{4}$ spadku, a pozostałe $\frac{3}{4}$ masy spadkowej zostanie podzielone na cztery równe części między dzieci, po $\frac{3}{16}$ każdemu.

- Spadkodawca zostawia żonę i pięcioro dzieci. Wówczas żona otrzyma $\frac{1}{4}$ spadku, a dzieci razem $\frac{3}{4}$, czyli każde z nich po $\frac{3}{20}$.

Należy pamiętać, że do spadku wchodzi tylko połowa wspólnego majątku małżonków. Jeśli między nimi była rozdzielność majątkowa, przedmiotem spadku jest majątek odrębny żony lub męża. Oznacza to, że na samym początku sąd dzieli majątek wspólny na połowę – jedna połowa należy do zmarłego spadkodawcy, a druga do jego żony. Następnie połowa należąca do spadkodawcy (która staje się spadkiem) jest dzielona między wszystkich spadkobierców zgodnie z zasadami określonymi w kodeksie cywilnym. Oznacza to, że małżonek oprócz swojej połowy majątku otrzyma jeszcze co najmniej $\frac{1}{4}$ spadku po zmarłym.

Są jednak trzy sytuacje przewidziane przepisami, w których małżonek nie dziedziczy. Dzieje się tak w przypadkach, gdy:

- A. Orzeczono rozwód – musi on zostać orzeczony przed śmiercią mał-

żonka (nie można wszcząć sprawy o rozwód po śmierci małżonka). Małżonek nie dziedziczy także, jeśli przed śmiercią spadkodawca wystąpił do sądu o orzeczenie rozwodu lub separacji z winy drugiej połowy, a żądanie to było uzasadnione (także w sytuacji, gdy rozwód miał zostać orzeczony z winy obu stron, można pozbawić małżonka dziedziczenia).

- B. Unieważniono małżeństwo – może to nastąpić zarówno przed śmiercią spadkodawcy jak i po niej. W takiej sytuacji dotychczasowego małżonka traktuje się jakby nigdy nie był małżonkiem i wówczas nie otrzymuje on nic ze spadku.
- C. Orzeczono separację – orzeczona przez sąd separacja przed śmiercią spadkodawcy ma takie same skutki jak rozwód. Należy jednak pamiętać, że nie ma tutaj znaczenia tzw. separacja faktyczna, czyli sytuacja, gdy małżonkowie mieszkali w różnych miejscach i nie mieli ze sobą kontaktu.

Małżonek nie może dziedziczyć również wtedy, jeśli spadkodawca wystąpił za życia o orzeczenie rozwodu lub separacji, a żądania te były uzasadnione. Owo wyłączenie następuje na mocy orzeczenia sądu. Z żądaniem pozbawienia małżonka możliwości dziedziczenia może wystąpić każdy, kto razem z nim dziedziczy (nie dotyczy to dziedziczenia testamentowego). Termin do wytoczenia powyższego powództwa, to 6 miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o otwarciu spadku, nie dłużej jednak niż rok od śmierci spadkodawcy. Jeśli sąd postanowi o wyłączeniu małżonka od dziedziczenia, to jest on traktowany tak, jakby żył krócej niż spadkodawca.

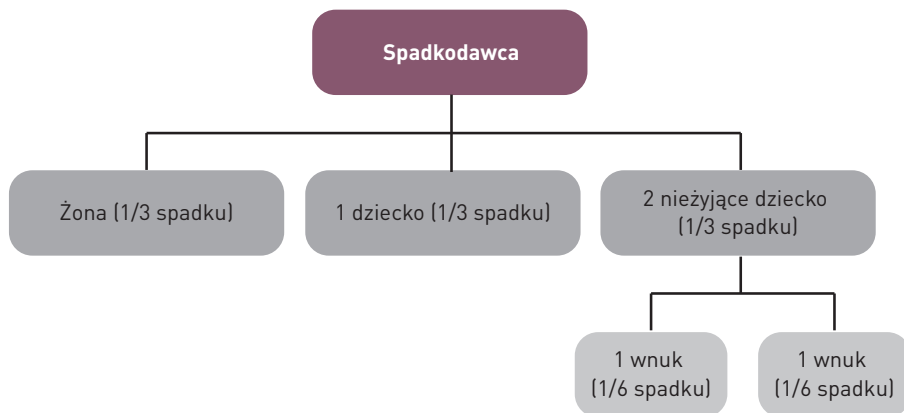
Przepisy spadkowe nie różnicują w żaden sposób dzieci na te, które pochodzą z małżeństwa i dzieci pozamałżeńskie. Dzieci adoptowane (przysposobione) dziedziczą na równi z biologicznymi zmarłego. Także warunkowo dziedziczy też dziecko poczęte, ale nienarodzone w chwili śmierci spadkodawcy (*nasciturus*).

Jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, jego udział spadkowy przypada jego dzieciom. Gdyby nie dożyły spadku również jego wnuki, wówczas to, co przypada na ich rodzica, otrzymują prawnuki. We wszystkich wymienionych przypadkach majątek, jaki otrzymują – w miej-

sce dzieci spadkodawcy – jego wnuki czy prawnuki, dzielony jest między nimi w częściach równych.

Przykład:

Spadkodawca pozostawił żonę, córkę oraz dwoje wnuków po wcześniej zmarłym synu. W tym przypadku żona dziedziczy $\frac{1}{3}$ spadku, córka $\frac{1}{3}$ spadku, zaś obaj wnuki pozostałą $\frac{1}{6}$ część spadku, która przypadłaby na syna spadkodawcy. Sytuację tą pomoże nam wyobrazić sobie wykres:

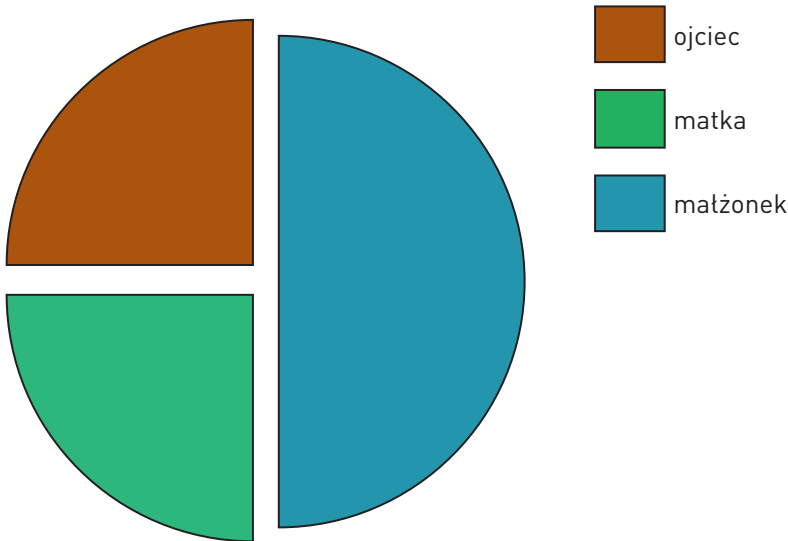
1.2. Druga grupa spadkobierców

Małżonek i rodzice spadkodawcy

Jeżeli spadkodawca nie pozostawił po sobie żadnych zstępnych (dzieci, wnuków, prawnuków), do dziedziczenia powołani są małżonek zmarłego i rodzice. Udział każdego z rodziców dziedziczących razem z małżonkiem spadkodawcy wynosi $\frac{1}{4}$ spadku. To oznacza, że ojciec dostaje $\frac{1}{4}$ spadku, matka $\frac{1}{2}$ spadku, a małżonek połowę spadku, tj. $\frac{1}{2}$.

Przykład:

Małżonkowie nie mieli dzieci. Żona nie pozostawiła testamentu. Po jego śmierci mężowi przypada 1/2 spadku, a druga połowa przypada jego rodzicom. Sytuację tę obrazuje wykres:

Jeśli ojcostwo rodzica nie zostało ustalone, udział spadkowy matki spadkodawcy, dziedziczącej w zbiegu z jego małżonkiem, wynosi połowę spadku.

Rodzice przejmują cały spadek, w razie gdy spadkodawca nie pozostawił ani dzieci, ani małżonka.

1.3. Trzecia grupa spadkobierców

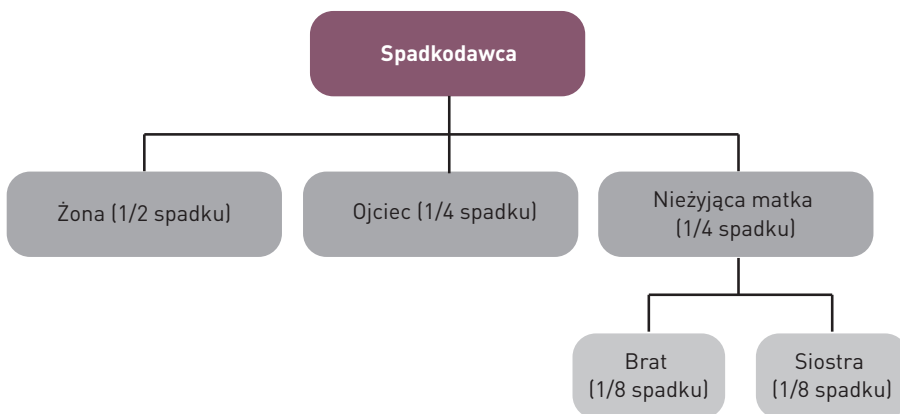
Rodzeństwo spadkodawcy

Gdyby jedno z rodziców nie dożyło otwarcia spadku, do grona osób dziedziczących dołącza rodzeństwo, które dziedziczy w częściach równych. Jeżeli przed otwarciem spadku nastąpiłaby śmierć którekolwiek z rodzeństwa spadkodawcy, wtedy udział zmarłego przechodzi na jego dzieci do podziału w częściach równych. Udział małżonka, który dziedziczy wraz z rodzicami,

rodzeństwem czy zstępnymi rodzeństwa współmałżonka, zawsze wynosi połowę spadku. Podział tego udziału następuje według zasad, które dotyczą podziału między dalszych zstępnych spadkodawcy.

Przykład:

Po śmierci spadkodawcy pozostał jego brat, siostra, ojciec i żona. Matka spadkodawcy zmarła przed trzema laty. Spadkodawca nie pozostawił testamentu, w związku z tym do spadku dochodzą wyżej wymienione osoby. Zgodnie z prawem żona dostaje $1/2$ spadku, a ojciec $1/4$. Pozostałą część – $1/4$ spadku, która przypadłaby matce spadkodawcy – dzieli się na rodzeństwo po połowie. Brat i siostra dostają więc po $1/8$ spadku.

Jeżeli jedno z rodziców nie dożyło otwarcia spadku i brak jest rodzeństwa spadkodawcy lub ich zstępnych, udział spadkowy rodzica dziedziczącego w zbiegu z małżonkiem spadkodawcy będzie wynosił połowę spadku.

W sytuacji kiedy spadkodawca nie miał dzieci, rodzice jego nie żyją, nie ma też rodzeństwa ani zstępnych rodzeństwa (siostrzeńców, bratanków, siostrzenice, bratanice itp.), to wtedy cały spadek przypada małżonkowi.

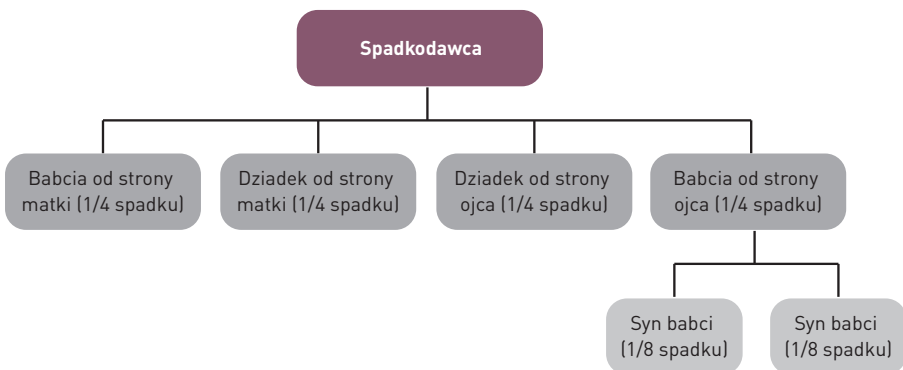
1.4. Czwarta grupa spadkobierców

Dziadkowie spadkodawcy

Jeśli spadkodawca nie miał małżonka, dzieci, rodzeństwa, a rodzice nie żyją, to spadek przypada w częściach równych jego dziadkom. Dotyczy to sytuacji, gdy w chwili otwarcia spadku żyją wszyscy dziadkowie (łącznie cztery osoby). Jeśli natomiast któryś z dziadków nie żyje, to jego część przypada dzieciom dziadków innych niż rodzice spadkodawcy. Jeżeli natomiast któreś z dziadków nie dożyje otwarcia spadku, to udział spadkowy przypada jego zstępnym. Gdyby zaś któreś z dziadków nie posiadało potomstwa, to udział tej osoby przypada pozostałym dziadkom w częściach równych.

Przykład:

Spadkodawca nie miał żony ani dzieci, ani rodzeństwa. Gdyby jego rodzice zginęli w katastrofie lotniczej, to wówczas jedynymi spadkobiercami byłiby: dziadek od strony matki, babcia od strony matki i dziadek od strony ojca. Babcia od strony ojca zmarła przed spadkodawcą. Dziadek od strony matki, babcia od strony matki i dziadek od strony ojca dostaliby w spadku po 1/4 majątku zmarłego. Natomiast część przypadająca babci od strony ojca, która już nie żyje, przypadłaby do podziału jej synom (czyli wujkom spadkodawcy). Podział ten wyglądałby w sposób następujący:

1.5. Piąta grupa spadkobierców

Pasierbowie

Do dziedziczenia mogą być powołane dzieci małżonka spadkodawcy, ale tylko te, których oboje rodziców nie dożyło otwarcia spadku. Dzięki temu ochroniono interesy dzieci rozwiedzionych rodziców. Taka sytuacja ma miejsce wówczas, gdy spadkodawca nie miał rodziców, rodzeństwa ani krewnych, a ożenił się z kobietą, która zmarła przed nim, ale do małżeństwa wniosła już syna ze pierwszego małżeństwa (lub nieślubnego). W takiej sytuacji spadek po spadkodawcy (jako ojczymie) obejmie właśnie ten syn, ale tylko w sytuacji, gdy jego naturalny ojciec nie żyje.

1.6. Szósta grupa spadkobierców

Gmina lub Skarb Państwa

W przypadku braku małżonka spadkodawcy, jego krewnych i dzieci małżonka spadkodawcy, powołanych do dziedziczenia z ustawy, spadek przypada gminie ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy jako spadkobiercy ustawowemu. Jeżeli ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy w Rzeczypospolitej Polskiej nie da się ustalić albo ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy znajdowało się za granicą, spadek przypada Skarbowi Państwa jako spadkobiercy ustawowemu.

2. Sytuacja dzieci przysposobionych (adoptowanych)

Przysposobienie (adopcja) polega na dobrowolnym, uregulowanym prawem uznaniu dziecka za własne, którego nie jesteśmy biologicznymi rodzicami. Oznacza ono nawiązanie między przysposabiającym a przysposobionym stosunku prawnorodzinnego, podobnego do stosunku między rodzicami a dzieckiem. Zgodnie z prawem adoptować można jedynie osobę małoletnią, czyli taką, która nie ukończyła 18 lat i nie zawarła związku małżeńskiego. Jeśli dziecko ma więcej niż 13 lat, do adopcji wymagana jest zgoda sądu rodzinnego. Dla skutków dziedziczenia istotne jest to, czy w konkretnym przypadku chodzi o przysposobienie pełne czy niepełne.

Przysposobienie pełne

W przypadku orzeczenia przysposobienia pełnego powstaje między przy-

spesabiającym rodzicem a przysposobionym dzieckiem taki stosunek, jaki istnieje między naturalnymi rodzicami a dziećmi. Dziedziczenie następuje wówczas według następujących zasad:

- przysposobione dziecko dziedziczy po przysposabiającym i jego krewnych tak, jakby był dzieckiem przysposabiającego, a przysposabiający i jego krewni dziedziczą po przysposobianym tak, jakby przysposabiający był rodzicem przysposobionego. Oznacza to, że w rodzinie między „prawdziwym” dzieckiem a dzieckiem adoptowanym nie ma żadnej różnicy;
- przysposobione dziecko nie dziedziczy po swoich wstępnych naturalnych (rodzicach, dziadkach) i ich krewnych; nie będzie także dziedziczyło po drugim małżonku ani po jego krewnych;
- gdy dziecko adoptował jeden z małżonków, nie będzie ono dziedziczyło po drugim małżonku ani po jego krewnych.

Także ten małżonek, który nie przysposobił dziecka, i krewni tego małżonka nie będą dziedziczyli po przysposobionym dziecku: gdy jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego małżonka, wówczas dziecko to będzie dziedziczyło zarówno po przysposabiającym, jak i po swoim rodzicu naturalnym i ich krewnych; gdy małżonek przysposobił dziecko po śmierci jego rodzica naturalnego, sąd może w orzeczeniu o przysposobieniu utrzymać prawa i obowiązki krewnych zmarłego rodzica; w tym przypadku dziecko będzie dziedziczyło po tych osobach.

Przykład:

Karol został adoptowany w ramach przysposobienia pełnego przez małżeństwo Jadwigi i Wojciecha Iksińskich. Wojciech Iksiński zmarł, a Jadwiga Iksińska ponownie wyszła za mąż. Karol będzie dziedziczył po Wojciechu Iksińskim, jak jego naturalne dziecko. Nie będzie miał natomiast prawa do spadku po drugim mężu swej matki i do spadku po jego rodzicach.

Przysposobienie niepełne

Skutki przysposobienia niepełnego dotyczą tylko relacji między przypo-

sobionym a przysposabiającym, z tym jednak wyjątkiem, że rozciągają się one na zstępnych (dzieci) przysposobionego. Adopcja niepełna różni się od adopcji pełnej tym, że nowi krewni dziecka nie są traktowani tak, jakby byli jego naturalnymi krewnymi. Poza tym wszystko wygląda tak samo jak w przypadku adopcji pełnej.

Dziedziczenie następuje wówczas według następujących zasad: – adoptowane dziecko dziedziczy po adopcyjnych rodzicach na równi z ich dziećmi naturalnymi, a zstępni przysposobionego dziecka dziedziczą po przysposabiającym na tych samych zasadach co dalsi zstępni; – przysposobione dziecko i jego zstępni (dzieci, wnuki) nie dziedziczą po krewnych przysposabiającego, a krewni przysposabiającego nie dziedziczą po nich; – rodzice naturalni adoptowanego dziecka nie dziedziczą po nim; w tym przypadku zamiast nich dziedziczy po dziecku adopcyjnym rodzic; przysposobienie nie narusza powołania do dziedziczenia wynikającego z pokrewieństwa.

Przykład:

Henryk miał dwójkę dzieci – Jana i Annę. Jan był biologicznym dzieckiem Henryka, natomiast Anna została adoptowana (przysposobienie niepełne) przez Henryka, gdy miała 5 lat. Dziś Anna ma 33 lata i dwójkę dzieci. Dnia 11 kwietnia 2011 roku Henryk zginął w wypadku samochodowym, a zaraz po nim zmarł Zdzisław – jego ojciec. W takiej sytuacji po Zdzisławie może dziedziczyć tylko Jan, a nie może Anna ani żadne z jej dzieci. Tak samo Zdzisław nie mógłby dziedziczyć po Annie, ponieważ nie była ona w pełni adoptowana.

3. Dodatkowe roszczenia

Małżonek dziedziczący z ustawy w zbiegu z innymi spadkobiercami, wyjąwszy zstępnych spadkodawcy, którzy mieszkali z nim razem w chwili jego śmierci, może żądać ze spadku ponad swój udział spadkowy przedmiotów urządzenia domowego, z których za życia spadkodawcy korzystał wspólnie z nim lub wyłącznie sam. Chodzi o te przedmioty, z których za życia spadkodawcy korzystał wspólnie z nim albo wyłącznie sam (np. sprzęt gospodarstwa domowego, telewizor, meble).

W momencie nabycia spadku małżonek nabywa udział spadkowy oraz roszczenie o przeniesienie na niego przedmiotów urządzenia domowego. Uprawnienie to nie przysługuje, jeżeli wspólne pożycie małżonków ustało za życia spadkodawcy. Również gdy małżonek spadkodawcy został uznany za niegodnego bądź wyłączony od dziedziczenia na mocy orzeczenia sądu lub wydziedziczony albo odrzucił spadek.

Wyłączenia może żądać każdy z pozostałych spadkobierców ustawowych powołanych do dziedziczenia w zbiegu z małżonkiem. Termin do wytoczenia powództwa wynosi 6 miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o otwarciu spadku, nie więcej jednak niż jeden rok od otwarcia spadku.

Także dziadkowie spadkodawcy, jeżeli znajdują się w niedostatku i nie mogą otrzymać należnych im środków utrzymania od osób, na których ciąży względem nich ustawowy obowiązek alimentacyjny, mogą żądać od spadkobiercy – nieobciążonego takim obowiązkiem – środków utrzymania w stosunku do swoich potrzeb i do wartości jego udziału spadkowego. Spadkobierca może uczynić zadość temu roszczeniu także w ten sposób, że zapłaci dziadkom spadkodawcy sumę pieniężną odpowiadającą wartości 1/4 części swojego udziału spadkowego.

Przykład:

Marzena otrzymuje niską emeryturę, która nie wystarcza jej na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych. Wcześniej pomagał jej wnuk, ale zginął w wypadku. Dziedziczy po zmarłym wnuku jego konkubina, ponieważ w testamencie zapisał jej cały swój majątek. W tym przypadku Marzena może domagać się od konkubiny środków na utrzymanie.

Rozdział 3.

Dziedziczenie na podstawie testamentu

Spadkodawca korzystając z przysługującej mu swobody testowania, może postanowić, że jego majątek po śmierci przypadnie innym osobom lub w innym udziale niż przewiduje to ustawowa kolejność dziedziczenia uregulowana w kodeksie cywilnym. Możliwe jest to w sytuacji, gdy spadkodawca sporządzi testament, w którym spadkodawca może ustalić zupełnie inne osoby swoimi spadkobiercami, niezależnie od uprawnień wynikających z dziedziczenia ustawowego.

1. Co to jest testament i co powinien zawierać?

Ustawową kolejność dziedziczenia określoną przepisami kodeksu cywilnego może zmienić testament pozostawiony przez zmarłego. **Testament jest oświadczeniem woli osoby fizycznej, na mocy którego spadkodawca może osobiście rozporządzić swym majątkiem na wypadek swojej śmierci.**

Testament umożliwia przyszłemu spadkodawcy samodzielne określenie kręgu osób, które będą po nim dziedziczyć, a także dowolne określenie wielkości udziałów, jakie im przypadną. Jest to jedyny sposób na to, aby zgodnie z prawem samemu określić grupę spadkobierców – żaden inny dokument nie będzie ważny.

W testamencie winny znaleźć się przede wszystkim postanowienia dotyczące losów majątku po śmierci osoby, która go napisała, czyli spadkodawcy. Zaliczyć tu możemy informacje o tym: kto dziedziczy spadek, w jakiej kolejności, w jakiej części, czy chcemy pozbawić kogoś zachowku albo wskazanie, że ktoś jest niegodny dziedziczenia. Ponadto w testamencie mogą się znaleźć kwestie dotyczące zapisu, polecenia, zapisu windykatyjnego czy też postanowienia o tym, kto ma być wykonawcą testamentu.

Spadkodawca może w każdej chwili odwołać zarówno cały testament, jak i jego poszczególne postanowienia.

2. Kto może sporządzić testament?

Sporządzić, a także odwołać testament może tylko osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych. Oznacza to, że testament może sporządzić tylko:

- **osoba fizyczna;**
- **osoba pełnoletnia**, czyli mająca 18 lat (wyjątkowo kobieta traktowana może być jak pełnoletnia, jeżeli po ukończeniu 16, a przed ukończeniem 18 lat zawarła za zgodą sądu związek małżeński);
- **osoba, która nie jest ubezwłasnowolniona** (czyli taka osoba, nad którą nikt nie sprawuje opieki z powodu np. choroby psychicznej czy niedorozwoju umysłowego).

Jeśli osoba, która pisze testament, nie spełnia wyżej określonych warunków, to testament będzie **nieważny!**

Zdolność testowania wymagana jest w chwili sporządzenia (lub gdy ocenia się ważność odwołania – w chwili odwołania) testamentu.

UWAGA!

Testamentu nie można sporządzić ani odwołać przez przedstawiciela.

Testament może dotyczyć tylko jednej osoby, co oznacza, że **małżonkowie nie mogą sporządzić wspólnego testamentu**. Nawet jak mają wspólny majątek, to każdy z nich musi sporządzić testament osobno.

3. Kiedy testament jest nieważny?

Poza przypadkami omówionymi powyżej (osoba fizyczna, pełnoletnia, nieubezwłasnowolniona i sporządzająca testament osobno i bez udziału pełnomocnika) na ważność testamentu wpływ mają także wady oświadczenia woli testatora, które uregulowane są w art. 945 k.c. W związku z tym:

- **Testament jest nieważny, jeżeli został sporządzony w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli.**

Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego lub chwilowego zaburzenia czynności psychicznych, np. ze względu na użycie narkotyków. Co ważne, nieświadomość musi zachodzić w momencie pisania testamentu. To, że ktoś jest na przykład alkoholikiem, nie znaczy jeszcze, że w momencie pisania testamentu osoba ta była pod wpływem alkoholu.

Przykład:

Karol chorował na schizofrenię, ale rodzina nie występowała o jego ubezwłasnowolnienie. Po jego śmierci okazało się, że będąc już chorym, sporządził testament, w którym jako spadkobierców wyznaczył znanego polityka z jednej partii, którego nawet nie znalazł osobiście, ale jedynie z mediów. Z uwagi na to, że Karol działał w stanie wyłączającym świadome podjęcie decyzji i wyrażenie woli, testament ten jest nieważny.

UWAGA!

Przekonanie notariusza przestuchanego w charakterze świadka co do poczytalności spadkodawczyni w chwili sporządzenia testamentu nie jest dla sądu wiążące; zeznania tego świadka (choć jest osobą godną zaufania i postronną) podlegają ogólnym zasadom oceny zeznań świadków (wyrok Sądu Najwyższego z 23.07.1982 r.; III CRN 159/82, OSNC 1983, nr 4, poz. 57).

- **Testament jest nieważny, jeśli został sporządzony pod wpływem błędu uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby spadkodawca nie działał pod wpływem błędu, nie sporządziłby testamentu tej treści.**

W grę może wchodzić błędne przekonanie dotyczące przepisów prawa, swojego majątku czy też innych okoliczności. Bez różnicy jest, czy błąd został wywołany przez osobę, która działała celowo, czy niecelowo – ważne jest to, w jaki sposób spadkodawca postrzegał rzeczywistość w momencie pisania testamentu. Nie ma też znaczenia, kto i w jakich okolicznościach błąd spadkodawcy wywołał, czy też błąd powstał spontanicznie po stronie testatora bez udziału osób trzecich, czy wręcz jest wynikiem jego niedbałego postępowania.

Przykład:

Malwina chce rozporządzić swym majątkiem na rzecz swego syna i córki. Niestety, gdy została poinformowana przez córkę, że syn zmarł za granicą na wyprawie w górach, uczyniła jedynym spadkobiercą córkę. Zakładając, że Malwina sporządziła testament wyłącznie na rzecz córki, błędnie sądząc, że syn nie żyje, sytuacja taka może być podstawą do unieważnienia testamentu z powodu błędu spadkodawcy.

- **Testament został sporządzony pod wpływem groźby**

Sytuacja taka zachodzi wówczas, gdy miało miejsce zachowanie się groźącego, polegające na stworzeniu stanu zagrożenia w celu skłonienia spadkodawcy do sporządzenia testamentu o określonej treści, w wyniku którego u spadkodawcy powstał stan obawy, mający poważny wpływ na decyzję spadkodawcy. Nie ma różnicy, jakiego rodzaju groźba to była i czy jej spełnienie było prawdopodobne czy nie – ważne, że wywołała u osoby, która pisała testament, uzasadnione obawy, że zostanie spełniona. Nie ma też znaczenia, kto groził, przeciwko komu groźba była skierowana (przeciw spadkodawcy lub osobie trzeciej, np. córce), czego dotyczyła (dóbr osobistych lub majątku) oraz czy była poważna i czy obawa była obiektywnie uzasadniona. Nie musi być to też działanie polegające wyłącznie na takiej groźbie, jaka może kojarzyć nam się z filmów, np. ktoś przystawia sporządzającemu testament pistolet do głowy. Wystarczy groźba słowna, która powoduje, że osoba spisująca testament czuje się zagrożona.

Przykład:

Zygmunt zmusił swego ojca do sporządzenia testamentu, w którym przekazał mu cały majątek. Groził, że jeśli tego nie uczyni, to po śmierci Zygmunta zabije Anię – jedyną i ukochaną jego wnuczkę, będącą córką Haliny, córki Zygmunta. Ten, obawiając się o zdrowie i życie wnuczki, sporządził testament, zapisując grożącemu synowi swój majątek. Ponieważ ojciec działał pod wpływem groźby, taki testament jest nieważny.

UWAGA!

Na nieważność testamentu z powodu braku możliwości podjęcia swobodnej decyzji, groźby i błędu można powołać się w ciągu 3 lat od momentu, w którym osoba mająca interes dowiedziała się o przyczynie nieważności, ale nie później niż po upływie 10 lat od śmierci osoby, która napisała testament.

4. Rodzaje testamentów

Istniejące przepisy prawne umożliwiają sporządzenie testamentu w kilku formach. Generalnie wyróżniamy dwie grupy testamentów – **zwykłe** i **szczególne**. Testamenty **zwykłe** można sporządzić prawie zawsze i wszędzie (wystarczy, że spadkodawca może i ma zamiar go sporządzić). Z kolei testamenty **szczególne** można sporządzić tylko w nadzwyczajnych i ściśle określonych przez przepisy przypadkach i to tylko w sytuacjach, gdy nie ma możliwości sporządzenia testamentu zwykłego. Dlatego **testamenty szczególne tracą swą moc z upływem 6 miesięcy od ustania okoliczności, które uzasadniały niezachowanie formy testamentu zwykłego**.

RODZAJE TESTAMENTÓW	
Zwykłe	Szczególne
Testament własnoręczny (holograficzny)	Testament ustny
Testament notarialny	Testament podróżny
Testament urzędowy (alograficzny)	Testament wojskowy

4.1. Testamenty zwykłe

4.1.1. Testament własnoręczny (holograficzny)

Najczęściej stosowaną formą testamentu jest testament sporządzony własnoręcznie przez spadkodawcę, tzw. testament holograficzny. Jest to najprostsza forma testamentu niewymagająca od osoby go sporządzającej chodzenia do notariusza czy urzędu ani też ponoszenia jakichkolwiek kosztów.

Wystarczy, że:

- A. Spiszemy swą wolę w całości pismem własnoręcznym.** Cały testament musi być napisany pismem ręcznym. Testament napisany na komputerze albo na maszynie i ręcznie podpisany będzie nieważny. Tak samo nie będzie ważny testament, jeśli znajdzie się na nim choćby jedno słowo napisane obcą ręką. Nie jest konieczne tytułowanie pisma testamentem, choć bez wątplenia taki nagłówek znacznie ułatwi jego interpretację.
- B. Podpiszemy dokument.** Podpis jest najważniejszym elementem testamentu własnoręcznego. Musi on być: własnoręczny i czytelny – najlepiej jest podpisać się wyraźnie pełnym imieniem i nazwiskiem. Testament jest ważny, jeśli podpis jest nieczytelny, pod warunkiem że umożliwi identyfikację testatora. Nie powoduje też nieważności podanie skróconego nazwiska, np. „A. Kowalska”. Można się podpisać jednym członem nazwiska. Brak podpisu powoduje bezwzględnie nieważność testamentu.
- C. Opatrzemy go datą.** Może być umieszczona w każdym miejscu dokumentu, chociaż najczęściej pojawia się na początku. Najlepiej jednak, żeby uniknąć jakichkolwiek problemów, napisać pełną datę składającą się z dnia, miesiąca i roku (12 grudnia 2011 r.). Jeśli

zabraknie daty, testament będzie ważny, pod warunkiem że nie ma wątpliwości co do jego treści i wzajemnego stosunku kilku testamentów sporządzonych przez spadkodawcę.

PRZYDATNE WSKAZÓWKI

- Z testamentu własnoręcznego musi wynikać, że jest to ostatnia wola osoby go sporządzającej. Nie jest konieczne tytułowanie pisma testamentem, choć bez wątpienia taki nagłówek znacznie ułatwi jego interpretację. Najlepiej więc dokument tytułować „Testament”, „Moja ostatnia wola” czy też posłużyć się sformułowaniem typu: „Ja niżej podpisany (imię i nazwisko) oświadczam, że do spadku po mnie powołuję *(tu wskazać konkretne osoby z imienia i nazwiska)*”, czy też „Moją ostatnią wolą jest, by po mojej śmierci...”.
- Testament własnoręczny musi być napisany pełnymi słowami – nie można w nim używać skrótów.
- Rodzaj wybranego przez spadkodawcę języka nie wpływa na ważność testamentu, niezbędne jest jednak to, aby spadkodawca, sporządzając testament w języku obcym, znał ten język.
- Pismo powinno być czytelne, by można było je odczytać bez trudu. Nie ma znaczenia, jakim narzędziem został sporządzony (flamaster, długopis, ołówek itd.) ani na jakim podłożu (papier, materiał itd.). Nie ma też znaczenia, czy na odwrocie jest coś napisane, czy jest to czysta strona. Bez znaczenia jest też, czy testament został napisany na jednej, czy na wielu kartkach (ważne jest tylko to, by zapis na kartach łączył się ze sobą w jakiś logiczny sposób). Pomiędzy stronami dokumentu musi istnieć więź materialna (np. numeracja stron) i intelektualna (kontynuacja myśli).
- Dopuszczalne są w trakcie pisania testamentu przekreślenia wyrazów czy części lub całych zdań. Uważa się wówczas je za nienapisane. Możliwe jest też przeprowadzanie zmian i uzupełnień dokonanych rozporządzeń. Jednak dla ich skuteczności pi-

szący testament musi ujawnić wolę ich dokonania, opatrując je przynajmniej datą. W przeciwnym razie dopiski i przekreślenia uznane będą za nieważne.

- Najlepiej, gdy data zawiera oznaczenie dnia, miesiąca i roku sporządzenia testamentu. Musi być również napisana własnoręcznie, a umieścić ją można zarówno u góry, przed treścią ostatniej woli, jak i po jej treści. Można podać ją także w sposób opisowy, np. „W moje osiemdziesiąte urodziny”, „W pierwszy dzień Bożego Narodzenia 2011”. Data nieprawdziwa skutkuje w zasadzie na nieważność testamentu. Co prawda brak daty nie powoduje zawsze jego nieważności, ale zamieszczenie jej w testamencie może wskazywać w razie późniejszych wątpliwości co do stanu poczytalności spadkodawcy, a także usunąć wątpliwości co do wzajemnego stosunku testamentów sporządzonych przez tę samą osobę.
- Testament najlepiej trzymać w bezpiecznym miejscu w domu, np. wraz z innymi ważnymi dokumentami, u zaufanej osoby, która ujawni go w przypadku naszej śmierci, lub u notariuszy, którzy od 5 października 2011 roku prowadzą notarialny rejestr testamentów (NORT), gdzie można zarejestrować zarówno testament sporządzony w formie aktu notarialnego, jak i testament własnoręczny.

Przykład testamentu własnoręcznego nr 1

Suwałki, 15 grudnia 2011 r.

TESTAMENT

Ja niżej podpisany, Janusz Zieliński, urodzony w Suwałkach 14 stycznia 1958 roku, będąc w pełni władz umysłowych, powołuję do spadku po mnie: moją córkę Annę Skowrońską w 1/2 części spadku, mojego syna Tomasza Zielińskiego w 1/4 części spadku i mojego wnuka Michała Skowrońskiego w 1/4 części spadku.

Zobowiązuję jednocześnie moją córkę Annę Skowrońską do przekazania w ciągu 10 miesięcy od mojej śmierci kwoty 5 tys. PLN (słownie złotych pięć tysięcy) dla mojego brata Stefana Zielińskiego, tytułem zapisu.

Janusz Zieliński
(własnoręczny podpis)

Przykład testamentu własnoręcznego nr 2

Sejny, 18 listopada 2011 r.

TESTAMENT

Ja, Karolina Konwalia, na wypadek śmierci cały mój majątek przekazuję w całości mojej córce Justynie Waleckiej.

Karolina Konwalia
(własnoręczny podpis)

UWAGA!

Cały testament jak i podpis musi być dla swojej ważności sporządzony własnoręcznie przez testatora!

4.1.2. Testament notarialny

Najbezpieczniejszy rodzaj testamentu sporządzony w formie aktu notarialnego przez notariusza, zgodnie z ustawą z 14 lutego 1991 roku – Prawo o notariacie (tekst jedn. DzU 2002 nr 42, poz. 369 ze zm.). Notariusz sprawdza na podstawie dowodu osobistego lub paszportu tożsamość spadkodawcy. Przed sporządzeniem testamentu notariusz powinien upewnić się, że spadkodawca zna i rozumie treść swego oświadczenia woli, wysłuchuje woli spadkodawcy i zgodnie z nią sporządza akt prawny. Testament po odczytaniu zostaje podpisany w jego obecności (czytelny podpis lub tu-

szowy odcisk palca). Notariusz potwierdza autentyczność podpisu i prawdziwość testamentu.

Testament notarialny jest dokumentem urzędowym i stanowi dowód tego, co zostało w nim poświadczane. Udział notariusza w sporządzaniu testamentu gwarantuje spadkodawcy wyjaśnienie wątpliwych kwestii oraz minimalizuje prawdopodobieństwo sporządzenia testamentu wadliwego, a tym samym późniejszego jego obalenia. Spadkodawca ma też pewność, że dokument ten w formie aktu notarialnego nie zginie lub nie zostanie zniszczony lub sfalszowany. Jego oryginał jest bowiem przechowywany w kancelarii notarialnej.

Testament notarialny powinien przede wszystkim zawierać:

- oznaczenie dnia, miesiąca i roku sporządzenia, a czasami nawet (na żądanie autora testamentu) godzinę oraz minutę rozpoczęcia i podpisania testamentu, np. Augustów, dnia 12 grudnia 2011 roku;
- miejsce sporządzenia – nieprawidłowe określenie miejsca (lub jego brak) nie powoduje jednak nieważności testamentu;
- sygnaturę repertorium notarialnego, np. Repertorium A nr...;
- dane dotyczące notariusza – jego imię, nazwisko, adres kancelarii notarialnej, a także dane osób, które były obecne przy spisywaniu testamentu;
- treść testamentu ujętą w paragrafy;
- informację o tym, że testament został odczytany, przyjęty i podpisany – przy odczytaniu notariusz powinien upewnić się, że osoby obecne rozumieją treść aktu i wiedzą, jakie ma on skutki, a także czy treść testamentu zgadza się z rzeczywistą wolą spadkodawcy;
- podpisy osób obecnych przy sporządzeniu testamentu; brak podpisu powoduje, że testament jest nieważny.

Zalety sporządzenia testamentu notarialnego

- A. Ma charakter dokumentu urzędowego, co oznacza, że w przypadku jakichkolwiek problemów jest przed sądem ważnym dowodem. W przypadku niejasności można także przesłuchać notariusza, który jest dla sądu bardzo wiarygodną, bezstronną osobą, który jako profesjonalista nie powinien zrobić żadnego błędu.
- B. Oddaje w pełni ostatnią wolę spadkodawcy.

- C. Notariusz zadba o to, żeby postanowienia zawarte w testamencie były jasne, przejrzyste, zrozumiałe i nie sprawiały problemów interpretacyjnych po śmierci autora.
- D. Zapobiega wszelkim formom nacisku na spadkodawcę odnośnie wprowadzenia zmian w testamencie ze strony osób powołanych do spadku.
- E. Mogą go sporządzić osoby dotknięte ślepotą, głuchotą lub głuchonieme.
- F. Spadkodawca nie musi się martwić, że jego testament się zagubi, zniszczy, zostanie ukryty czy też przeczyta go osoba, która nie powinna.

Wadą testamentu notarialnego jest konieczność uiszczenia taksy notarialnej.

Opłaty notarialne:

50 PLN – sporządzenie testamentu

150 PLN – sporządzenie testamentu zawierającego zapis, polecenie lub pozbawienie uprawnionego prawa do zachowku

30 PLN – odwołanie testamentu

6 PLN – opłaty kancelaryjne od odpisu (za każdą rozpoczętą stroną)

Do wszystkich opłat notariusz dolicza 23% podatku VAT.

Przykład testamentu notarialnego

Warszawa, 12 października 2011 r.

Repertorium A nr 1542/2011

AKT NOTARIALNY

Dnia dwunastego października dwa tysiące jedenastego roku (12.10.2011 r.) przed Kazimierzem Słomińskim, notariuszem Kancelarii Notarialnej w Warszawie przy ul. Miodowej 13 m. 56, stawiła się Wiesława Kosiorek, córka Jan i Marii, zamieszkała w Warszawie przy ul. Konwaliowej 11. Tożsamość stawającej notariusz ustalił na podstawie dowodu osobistego AFR123584 (PESEL 51083463323).

TESTAMENT

§ 1

Wiesława Kosiorek oświadcza, że do całości spadku powołuje wnuka Piotra Kacperka, syna Anny i Ireneusza, urodzonego 28 marca 1978 roku w Warszawie, zamieszkałego w Warszawie przy ul. Leśnej 11 m. 56.

§ 2

Wiesława Kosiorek powołuje jako wykonawcę testamentu przyjaciela Mariana Berka, syna Aleksandra i Iwony, zamieszkałego w Warszawie przy ul. Suwalskiej 12 m. 78.

§ 3

Koszty sporządzenia testamentu ponosi stawający.

§ 4

Pobrano:

- taksę notarialną na podstawie § 8 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 czerwca 2004 roku w sprawie maksymalnych stawek taksy notarialnej (DzU nr 148, poz. 1564 ze zm.) w kwocie 50,00 zł (słownie złotych pięćdziesiąt),
- 23% VAT-u na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 roku o podatku od towarów i usług (DzU nr 54, poz. 535 ze zm.) w kwocie 11,50 zł (słownie złotych jedenaście i pięćdziesiąt groszy).

§ 5

Akt ten odczytano, przyjęto i podpisano.

Wiesława Kosiorek
(własnoręczny podpis)

Kazimierz Słomiński – notariusz
(pieczęć)

Notarialny rejestr testamentów

Od 5 października 2011 roku został uruchomiony (z inicjatywy samorządu notarialnego) Notarialny Rejestr Testamentów (NORT), w którym można zarejestrować testament sporządzony w formie aktu notarialnego, jak i testament własnoręczny. Celem tego rejestru jest, z jednej strony, zmniejszenie ryzyka, że testament pozostanie nieznanym lub będzie ujawniony z opóźnieniem, a z drugiej strony – ułatwienie ujawnienia tegoż testamentu po śmierci testatora. Notariusz rejestruje testament wyłącznie na wniosek testatora, złożony:

- bezpośrednio w testamencie notarialnym,
- w protokole przyjęcia testamentu własnoręcznego na przechowanie,
- w oddzielnym protokole, jeśli przedmiotem rejestracji jest testament notarialny dotychczas niezarejestrowany lub testament własnoręczny przechowywany już przez notariusza, który ma go zarejestrować.

Koszty

Rejestracja testamentu w rejestrze jest całkowicie bezpłatna. Płacimy jednak za depozyt testamentu własnoręcznego (maksymalna stawka za sporządzenie protokołu przyjęcia dokumentu na przechowanie – 50 PLN), który należy obowiązkowo pozostawić u notariusza na przechowanie (20 PLN za każdy rozpoczęty miesiąc). Dlatego korzystniejsze jest sporządzenie testamentu w formie aktu notarialnego, gdyż ponosimy wówczas tylko jednorazowo taksę notarialną. Do wszystkich opłat notariusz dolicza 23% podatku VAT.

Notarialny Rejestr Testamentów umożliwia uzyskanie informacji o zarejestrowanych w nim testamentach określonego testatora lub o braku

takich testamentów. Informacje takie można otrzymać każdy, ale wyłącznie za pośrednictwem notariusza, kto przedstawi notariuszowi odpis aktu zgonu lub inny dokument, z którego wynika, że testator nie żyje, a także testator za swojego życia. Z przebiegu czynności dokonanych w związku z poszukiwaniem informacji notariusz sporządza protokół, o którym mowa w art. 104 § 3 Prawa o notariacie. Notariusz ma obowiązek wykreślenia w NORT zarejestrowanego testamentu na każdy wniosek testatora, bez potrzeby uzasadniania powodu takiego wykreślenia, ale także z urzędu, gdy przechowywany przez notariusza testament własnoręczny został testatorowi zwrócony.

Notarialny Rejestr Testamentów nie jest dostępny dla wszystkich obywateli. Wpis w rejestrze pozostanie niejawnym za życia testatora. Dostęp do Notarialnego Rejestru Testamentów mają jedynie notariusze, którzy przy dokonywaniu wpisów w nim i uzyskiwaniu zamieszczonych tam informacji posługują się bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu.

4.1.3. Testament urzędowy (alograficzny)

Testament urzędowy (alograficzny) jest formą testamentu, który można sporządzić, oświadczając ustnie swą wolę w obecności dwóch świadków wobec:

- wójta (burmistrza, prezydenta miasta),
- starosty,
- marszałka województwa,
- sekretarza powiatu albo gminy lub
- kierownika urzędu stanu cywilnego.

Oświadczenie spadkodawcy spisuje się w protokole z podaniem daty jego sporządzenia. Protokół odczytuje się spadkodawcy w obecności świadków, po czym powinien on być podpisany przez spadkodawcę, także osobę, wobec której wola spadkodawcy została oświadczona, oraz przez świadków. Jeśli spadkodawca nie może podpisać protokołu, należy zaznaczyć to w protokole ze wskazaniem przyczyny braku podpisu.

UWAGA!

Testamentu urzędowego nie mogą sporządzić osoby głuche lub nie-mie.

4.2. Testamenty szczególne

Obok wymienionych form testamentów zwanych zwykłymi, ustawodawca wyróżnia także testamenty szczególne, które sporządzane są w sytuacjach wyjątkowych i nagłych. Wyróżniamy w tym zakresie: testament ustny, podróżny i testament wojskowy.

Cechą charakterystyczną testamentów szczególnych jest to, że **tracą one swoją moc (przestają być ważne) w ciągu 6 miesięcy od ustania okoliczności, które uzasadniały niemożliwość sporządzenia testamentu zwykłego**, np. spadkodawca wyzdrowiał, przeżył wypadek, chyba że spadkodawca zmarł przed upływem tego terminu. Bieg terminu ulega zawieszeniu przez czas, w ciągu którego spadkodawca nie ma możliwości sporządzenia testamentu zwykłego.

4.2.1. Testament ustny

Testament ustny może być sporządzany w sytuacji, w której wystąpi jedna z poniższych okoliczności:

- a) istnieje obawa rychłej śmierci spadkodawcy, czyli na łożu śmierci. Nie wystarczy tu jednak sam podeszły wiek spadkodawcy ani utrzymujący się przez pewien czas zły stan zdrowia. Ważne, żeby obawa śmierci była rzeczywista i prawdziwa – jeśli spadkodawca przez pewien czas źle się czuje i ma poważne dolegliwości, to wcale nie oznacza, że może niebawem umrzeć. Testament można sporządzić w tej formie, gdy z wiedzy lekarskiej oraz doświadczenia życiowego wynika, że z powodu choroby lub wypadku może nastąpić rychła śmierć.
- b) wskutek szczególnych okoliczności zachowanie zwykłej formy testamentu jest niemożliwe lub bardzo utrudnione, np. podczas katastrofy żywiołowej.

Oświadczenie spadkodawcy powinno być złożone ustnie w obecności przynajmniej **trzech świadków**. Treść testamentu ustnego może być stwierdzona, gdy jeden ze świadków albo osoba trzecia spisze oświadczenie spadkodawcy przed upływem roku od jego złożenia, z podaniem miejsca i daty oznajmienia oraz miejsca i daty sporządzenia pisma, a pismo to podpiszą spadkodawca i dwaj świadkowie albo wszyscy świadkowie. W razie gdy treść testamentu ustnego nie została w powyższy sposób stwierdzona, można ją w ciągu 6 miesięcy od dnia otwarcia spadku stwierdzić przez zgodne zeznania świadków złożone przed sądem.

Przykład:

Katarzyna wskutek wypadku została przewieziona do szpitala, gdzie podjęto decyzję o przeprowadzeniu w trybie pilnym operacji. Przed przewiezieniem jej na salę operacyjną, Katarzyna, będąc świadoma tego, co się z nią dzieje, poprosiła lekarza i dwie pielęgniarki, by przyjęły od niej oświadczenie ostatniej woli. Oświadczenie nie zostało sporządzone na piśmie. W trakcie operacji pacjentka zmarła. W tej sytuacji, aby testament ustny stanowił podstawę dziedziczenia, świadkowie muszą w ciągu 6 miesięcy złożyć przed sądem zeznania dotyczące jego treści.

Jeśli przesłuchanie jednego ze świadków nie jest możliwe lub napotyka trudności, sąd może poprzestać na zgodnych zeznaniach dwóch świadków. Dla zachowania sześciomiesięcznego terminu wystarczy, że przed jego upływem wpłynie do sądu pismo zawiadamiające o pozostawieniu przez spadkodawcę testamentu ustnego. Samo przesłuchanie świadków może nastąpić już po tym terminie. W sytuacji gdy zeznania świadków są niezgodne co do treści całego testamentu lub poszczególnych rozporządzeń, należy przyjąć, że nie zostały one w sposób należyty stwierdzone. Powoduje to wówczas bezskuteczność całego testamentu lub poszczególnego rozporządzenia testamentowego.

W sytuacji gdy przy składaniu oświadczenia woli przez spadkodawcę obecnych było więcej niż trzech świadków, sąd może pominąć zeznania

tylko jednego świadka, a pozostałych ma obowiązek przesłuchać i ustalić treść testamentu na podstawie złożonych przez nich zeznań. W przypadku gdy treść testamentu ustnego nie zostanie stwierdzona w sposób zgodny z wymogami prawa, testament ustny będzie bezskuteczny, a w konsekwencji nie może on wywoływać określonych skutków prawnych.

Wzór zawiadomienia o testamencie ustnym, którego treści nie spisano

Suwałki, 12 grudnia 2011 r.

**Sad Rejonowy w Suwałkach
I Wydział Cywilny**

Wnioskodawca:

Kamil Kominek
ul. Koszałkowa 11 m. 18
16-400 Suwałki

Zawiadomienie o testamencie ustnym

Niniejszym zawiadamiam, że Malwina Jarycka, ostatnio zamieszkała w Suwałkach przy ul. Miłej 78, zmarła dnia 26 września 2011 roku.

Dowód: odpis skrócony aktu zgonu

Malwina Jarycka dnia 23 września 2011 roku, przebywając w Wojewódzkim Samodzielnym Szpitalu Publicznym w Suwałkach, oświadczyła swą ostatnią wolę ustnie, przy jednoczesnej obecności następujących świadków:

- 1) Krzysztofa Potrzecha, zam. w Prudziszkach 56, gmina Jeleniewo,
- 2) Zofii Walecznej, zam. w Suwałkach, ul. Stateczna 12 m. 56,
- 3) Teresy Trzeciey, zam. w Suwałkach, ul. Zachodnia 89.

Świadkowie ci mogą złożyć zeznania stwierdzające treść testamentu ustnego spadkodawczyni Malwiny Jaryckiej.

Kamil Kominek (własnoręczny podpis)

Załącznik: skrócony odpis aktu zgonu

4.2.2. Testament podróży

Testament podróży można sporządzić tylko w czasie podróży statkiem lub samolotem. Spadkodawca musi oświadczyć swoją wolę przed dowódcą statku lub jego zastępcą w obecności **dwóch świadków**. Dowódca statku lub jego zastępca spisuje wolę spadkodawcy, podając datę jej spisania, i odczytuje ją spadkodawcy w obecności świadków. Następnie spadkodawca, świadkowie oraz dowódca statku lub jego zastępca podpisują pismo. Jeżeli spadkodawca nie może podpisać pisma, to należy zamieścić wzmiankę o przyczynach braku podpisu spadkodawcy.

4.2.3. Testament wojskowy

Testament wojskowy może być sporządzony tylko w czasie mobilizacji wojskowej albo w czasie wojny lub przebywania w niewoli. Uprawnionymi do skorzystania z tej możliwości sporządzenia testamentu są:

- żołnierze sił zbrojnych RP pełniący czynną służbę wojskową;
- pracownicy cywilni zatrudnieni w siłach zbrojnych;
- osoby cywilne towarzyszące siłom zbrojnym: duszpasterze, członkowie PCK i innych podobnych organizacji;
- członkowie służb pomocniczych.

Testament wojskowy może być też sporządzony przez osoby cywilne, które znajdują się na terenie będącym pod zarządem organów wojskowych albo statku należącym do Marynarki Wojennej RP lub w samolocie należącym do sił powietrznych.

Testament wojskowy może zostać sporządzony w jednej z trzech następujących form:

- a) spadkodawca oświadcza swoją ostatnią wolę ustnie sędziemu wojskowemu, który spisuje ją w protokole z podaniem miejsca i daty jego sporządzenia, odczytuje protokół spadkodawcy i sporządza o tym wzmiankę; protokół podpisują spadkodawca i sędzia, a jeżeli spadkodawca nie może się podpisać, sędzia wojskowy powinien zamieścić w protokole uwagę wyjaśniającą powód braku podpisu spadkodawcy;
- b) spadkodawca oświadcza swoją ostatnią wolę ustnie w obecności **dwóch świadków** jednocześnie obecnych, z których jeden spisuje

wolę spadkodawcy, podając miejsce i datę jej spisania, a następnie tak sporządzony testament podpisują spadkodawca i dwaj świadkowie;

- c) jeżeli spadkodawca nie może się podpisać, oświadcza ustnie swoją ostatnią wolę w obecności **trzech świadków** jednocześnie obecnych, z których jeden spisuje wolę spadkodawcy, podając miejsce i datę jej spisania wraz z wyjaśnieniem powodu braku podpisu spadkodawcy; tak sporządzony testament po odczytaniu go spadkodawcy i dokonaniu o tym wzmianki podpisują wszyscy trzej świadkowie.

Gdyby istniała obawa rychłej śmierci spadkodawcy wskutek odniesionych ran lub choroby albo jeżeli wskutek szczególnych okoliczności zachowanie powyższych form testamentu jest niemożliwe lub bardzo utrudnione, testament wojskowy może być sporządzony również w formie ustnej, gdzie spadkodawca oświadcza swoją ostatnią wolę wobec **dwóch świadków**, choćby niejednocześnie obecnych.

5. Wymogi dotyczące świadków będących przy sporządzaniu testamentu

Nie każdy może być świadkiem przy sporządzaniu testamentu urzędowego oraz testamentów szczególnych (ustnego, podróznego i wojskowego).

Świadkami nie mogą być osoby:

- niemające pełnej zdolności do czynności prawnych,
- niewidome, głuche lub nieme,
- które nie mogą (nie umieją) czytać lub pisać,
- które nie władają mówionym językiem, w którym spadkodawca sporządza testament,
- skazane prawomocnym wyrokiem przez sąd za składanie fałszywych zeznań,
- dla których w testamencie została przewidziana jakakolwiek korzyść, małżonkowie tych osób, ich krewni lub powinowaci pierwszego i drugiego stopnia oraz osoby pozostające z nimi w stosunku przysposobienia (adopcji). Jeżeli świadkiem będzie taka osoba, to w takim przypadku cały testament nie jest uważany za nieważny, a jedynie postanowienia, które odnoszą się do takiej osoby. Gdyby

jednak w treści testamentu lub z okoliczności wynikało, że bez nieważnego postanowienia spadkodawca nie sporządziłby testamentu danej treści, nieważny jest wówczas cały testament.

6. Odwołanie testamentu

Spadkodawca może w każdej chwili odwołać cały testament lub jego poszczególne rozporządzenia. Odwołanie każdego testamentu może nastąpić poprzez:

- jego zniszczenie (np. podarcie, spalenie),
- pozbawienie spisane go oświadczenia cech testamentu, od których zależy jego ważność (np. wymazanie podpisu),
- dokonanie w testamencie zmian, z których wynika wola odwołania jego postanowień,
- sporządzenie nowego testamentu.

Należy pamiętać, że możliwość odwołania testamentu dotyczy każdej jego formy. Przykładowo, prawidłowo sporządzonym testamentem odręcznym można zniweczyć wcześniej sporządzony testament u notariusza. Sporządzając nowy testament, spadkodawca powinien pamiętać o dacie, która będzie miała decydujące znaczenie. Gdyby w nowym testamencie spadkodawca nie odwołał wcześniejszego, ulegają odwołaniu tylko te postanowienia poprzedniego testamentu, których nie można pogodzić z treścią nowego. W przypadku istnienia kilku testamentów o różnej treści, konieczne jest ustalenie kolejności ich sporządzenia. Oczywiście nowy testament będzie ważny tylko wówczas, gdy nie będzie miał wad oświadczenia woli i wad formalnych, np. spadkodawca musi posiadać pełną zdolność do czynności prawnych, gdy ma rzeczywistą wolę jego odwołania.

Wzór odwołania testamentu

Białystok, 29 listopada 2011 r.

Odwołanie testamentu

Ja, niżej podpisany, Alojzy Walecki, urodzony w Sokółce 18 lutego 1955 roku, zamieszkały w Białymstoku przy ul. Kolesznej 56 m. 38, odwołuję testament sporządzony 8 sierpnia 2009 roku przed Marią Czernicką, notariuszem prowadzącym Kancelarię Notarialną w Białymstoku przy ul. Konwaliowej 45.

Alojzy Walecki
(własnoręczny podpis)

7. Powołanie do spadku

Spadkodawca, który sporządza testament, może przekazać spadkobiercom cały swój majątek lub tylko jego część. Może też powołać do dziedziczenia jedną lub kilka osób. Mogą nimi być osoby fizyczne, prawne (np. fundacja, stowarzyszenie, spółka z o.o., kościelna, osoba prawna) czy też jednostka organizacyjna (spółka jawna, spółka komandytowa). Możliwe jest także ustanowienie w testamencie fundacji, jednak musi być ona wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego w ciągu dwóch lat od ogłoszenia testamentu.

Jeżeli spadkodawca powołał do spadku lub do oznaczonej części spadku kilku spadkobierców, nie określając ich udziałów spadkowych (np. żona Dorota 1/2, syn Karol 1/4, córka Katarzyna 1/4), dziedziczą oni w częściach równych.

Z dniem 23 października 2011 roku umożliwiono spadkodawcy wraz z wprowadzeniem do prawa spadkowego zapisu windykacyjnego rozporządzenie w testamencie konkretnymi składnikami spadku na rzecz konkretnych osób. Wcześniej obowiązywała zasada, że nie można powołać spadkobierców do poszczególnych przedmiotów majątkowych wchodzących w skład spadku ani do wyodrębnionych części majątku spadkowego (np. syn dostawał mieszkanie, a córka działkę). Teraz dzięki zmianie przepisów i wprowadzeniu instytucji zapisu windykacyjnego można w testamencie

sporządzanym w formie testamentu notarialnego zdecydować o szczegółowym podziale spadku (więcej na temat instytucji zapisu windykacyjnego w dalszej części publikacji).

Jeżeli spadkodawca przeznaczył oznaczonej osobie (np. córce Marzenie) w testamencie poszczególne przedmioty majątkowe, które wyczerpują prawie cały spadek, osobę tę poczytuje się w razie wątpliwości nie za zapisobiercę, lecz za spadkobiercę powołanego do całego spadku. Jeśli takie rozrządzenie testamentowe zostało dokonane na rzecz kilku osób, osoby te poczytuje się w razie wątpliwości za powołane do całego spadku w częściach ułamkowych odpowiadających stosunkowi wartości przeznaczonych im przedmiotów.

Testator winien, powołując w testamencie spadkobiercę lub spadkobierców, uczynić to w sposób, który umożliwi ich identyfikację. Zastrzeżenie warunku lub terminu, uczynione przy powołaniu spadkobiercy testamentowego, uważane jest za nieistniejące. Oznacza to, że spadkobierca zostaje powołany bezwarunkowo lub bezterminowo. Gdyby jednak z treści testamentu i z okoliczności wynikało, że bez takiego zastrzeżenia spadkobierca nie zostałby powołany, powołanie spadkobiercy jest nieważne. Zasad tych nie stosuje się, jeżeli ziszczenie się lub nieziszczenie warunku albo nadejście terminu nastąpiło przed otwarciem spadku. Można powołać spadkobiercę testamentowego na wypadek, gdyby inna osoba powołana jako spadkobierca ustawy lub testamentowy nie chciała lub nie mogła być spadkobiercą (tzw. podstawienie).

UWAGA!

W sytuacji, gdy przedmioty wskazane w testamencie nie wyczerpują całego spadku (np. spadkodawca był właścicielem trzech nieruchomości, a w testamencie zapisał tylko dwie z trzech konkretnej osobie), do dziedziczenia powołani są spadkobiercy ustawy, a przeznaczone dla poszczególnych osób przedmioty majątkowe stanowią przedmiot zapisu.

8. Wykonawca testamentu

W testamencie można wskazać konkretną osobę jako jego wykonawcę. Wskazanie winno jednoznacznie umożliwiać identyfikację osoby, która ma być tym wykonawcą. W związku z tym określenia typu „ukochany syn”, „ulubione dziecko” w sytuacji, gdy spadkodawca miał kilkoro dzieci, będą budzić wątpliwości. Dlatego, wskazując taką osobę, najlepiej podać jej imię i nazwisko.

Zadaniem wykonawcy jest podjęcie stosownych działań mających na celu wypełnienia woli spadkodawcy zgodnie z treścią testamentu. W tym zakresie wykonawca działa w imieniu własnym, ale na rzecz i w imieniu innych podmiotów. Osoba, która została w testamencie wskazana jako wykonawca testamentu, może uwolnić się od tej funkcji, składając stosowne oświadczenie przed sądem. Przyjmuje się, że można zrezygnować z funkcji wykonawcy testamentu do momentu jej podjęcia. Oznacza to, że osoba, która zostanie powołana na wykonawcę testamentu i zacznie tę funkcję wypełniać, nie może już złożyć rezygnacji. Jedynie z bardzo ważnych powodów sąd może zwolnić taką osobę z wypełniania dalszych obowiązków (np. ciężka choroba).

Jeżeli spadkodawca nie powoła wykonawcy testamentu, obowiązkiem wykonania jego rozporządzeń obciążać będzie spadkobierców. Zasadniczo spadkodawca może powołać tylko jedną osobę jako wykonawcę testamentu. Możliwe jest jednak, by w testamencie spadkodawca postanowił, że w sytuacji, gdy pierwszy powołany jako wykonawca testamentu nie będzie mógł lub też nie będzie chciał przyjąć obowiązku wykonawcy, wykonawcą testamentu będzie inna wskazana przez spadkodawcę osoba.

Do obowiązków wykonawcy testamentu należy zasadniczo zarządzanie majątkiem spadkowym, spłata długów spadkowych, wykonanie zapisów i poleceń, a następnie przekazanie majątku osobom powołanym do spadku zgodnie z wolą spadkodawcy i przepisami. W sprawach wynikających z zarządu spadkiem wykonawca testamentu może pozywać i być pozywanym. Może także pozywać w sprawach o prawa należące do spadku i być pozywany w sprawach o długi spadkowe.

Wykonawca testamentu może złożyć w sądzie wniosek o spis inwentarza, czyli spis całego majątku, który wchodzi do spadku. W razie wątpli-

wości, czy cały majątek spadkowy został spisany, wykonawca testamentu może złożyć do sądu wnioski o ujawnienie wszystkich przedmiotów, które wchodzi do spadku. Po złożeniu takiego wniosku sąd może wezwać spadkobierców do złożenia oświadczeń, że nie ukryli żadnych przedmiotów wchodzących do spadku. Takie czynności mają na celu powstrzymanie spadkobierców od ukrywania tego, co wchodzi do spadku.

Za zarządzanie majątkiem spadkowym wykonawcy należy się (co do zasady) stosowne wynagrodzenie. Obciąża ono schedę spadkową jako dług spadkowy. Z chwilą spełnienia nałożonych na niego obowiązków, wykonawca testamentu jest zwolniony z tej funkcji. Z mocy prawa funkcja wykonawcy wygasa na skutek jego śmierci lub utraty przez wykonawcę pełnej zdolności do czynności prawnych. Zwolnienie może nastąpić także w sytuacji, gdy osoba zainteresowana wystąpi do sądu, wnosząc o zwolnienie wykonawcy z ważnych powodów, np. narażenie majątku spadkowego na szkodę przez niewłaściwe pełnienie obowiązków wykonawcy testamentu. Do grona osób zainteresowanych przepisy k.c. zaliczają: spadkobierców, zapisobierców, wierzycieli spadkowych i osoby mogące odnieść korzyść z wykonania polecenia, jak również wykonawca testamentu.

9. Zapis zwykły

W testamencie spadkodawca może zobowiązać spadkobiercę testamentowego lub ustawowego do określonego świadczenia majątkowego na rzecz określonej osoby (tzw. zapisobiorcy). Jest to tzw. zapis zwykły, który w związku z nowelizacją k.c. i wprowadzeniem zapisu windykacyjnego zmienił nazwę z zapisu na zapis zwykły. Osoba ta nie staje się przez to spadkobiercą, a jedynie uzyskuje korzyść majątkową i to najczęściej kosztem majątku spadkowego. Istotne jest to, że obowiązek spełnienia świadczenia majątkowego obciążać może nie tylko spadkobiercę ustawowego czy też spadkobiercę testamentowego, ale również zapisobiercę (dalszy zapis).

Przedmiotem zapisu może być suma pieniężna, nieruchomości, udział w spółce kapitałowej, ułamkowa część spadku, a nawet spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu. Świadczenie, które obciążyło spadkobiercę, może polegać na umorzeniu długu, wydaniu określonej rzeczy, przekazaniu określonego prawa czy wykonaniu jakiejś usługi. Zapis może być

uczyniony pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu (np. syn Kamil otrzyma samochód, jeśli dostanie się na studia).

Jeżeli spadek przypada kilku spadkobiercom, zapis obciąża ich w stosunku do wielkości ich udziałów spadkowych, chyba że spadkodawca postanowi inaczej. W testamencie spadkodawca winien również określić, w jakim terminie spadkobierca zobowiązany jest wypełnić zapis testamentowy. Jeśli tego nie zrobił, roszczenie jest wymagane niezwłocznie po ogłoszeniu testamentu. W przypadku rzeczy oznaczonych co do tożsamości (np. mieszkanie, samochód, motocykl), nie przechodzą one automatycznie na zapisobiercę. Do przejścia własności przedmiotu zapisu niezbędna jest umowa przenosząca własność między spadkobiercą a zapisobiercą.

Osoba, na rzecz której uczyniono zapis, nie stanie się następcą prawnym spadkodawcy. Będzie mogła natomiast żądać wykonania zapisu od obciążonego nim spadkobiercy, poczynawszy od chwili ogłoszenia testamentu (chyba że w testamencie spadkodawca ustanowił inny termin). Odмова wykonania zapisu zwykłego uzasadnia prawo zapisobiorcy z art. 64 k.c. o wydanie orzeczenia zastępującego brakujące oświadczenie woli spadkobiercy. Podstawę tego powództwa stanowi zapis (wyrok Sądu Najwyższego z 18 lutego 1999 r., sygn. akt I CKN 1002/97). Roszczenie o wykonanie zapisu zwykłego przedawnia się **z upływem pięciu lat** od dnia wymagalności zapisu. W przypadku, gdy osoba, na rzecz której został uczyniony zapis, nie chce być zapisobiercą, spadkodawca jest zwolniony z obowiązku jego wykonania.

Wzór testamentu z zapisem

Kraków, 4 listopada 2011 r.

Testament

Ja, niżej podpisany, Jan Kowalski, urodzony 3 marca 1949 roku w Krakowie, powołuję do spadku po mnie mego brata Mariana Kowalskiego. Jednocześnie zobowiązuję brata Mariana Kowalskiego do przeniesienia na rzecz siostry Zdzisławy Baranek spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego położonego w Krakowie przy ul. Miłej 12 m. 45 w terminie roku od otwarcia spadku.

Jan Kowalski
(własnoręczny podpis)

10. Zapis windykacyjny

Od dnia 23 października 2011 roku, w wyniku nowelizacji kodeksu cywilnego, wprowadzono do polskiego prawa spadkowego m.in. instytucję zapisu windykacyjnego. Dzięki tej zmianie spadkodawca może zdecydować o podziale spadku, rozporządzając w testamencie konkretnymi składnikami spadku na rzecz konkretnych osób. Wprawdzie spadkodawca także wcześniej mógł dokonać w testamencie zapisu (w wyniku nowelizacji zwanego zapisem zwykłym) np. samochodu na rzecz brata, ale było to tylko zobowiązanie spadkobierców do przekazania zapisobiercy określonej rzeczy. Dodatkowo dla wywołania skutków zapis taki wymaga zawarcia umowy stanowiącej wykonanie woli zmarłego (zapisu), a w razie braku chęci wykonania zapisu ze strony spadkobierców, także procesu sądowego.

Aktualnie **spadkodawca może w testamencie sporządzonym wyłącznie w formie aktu notarialnego postanowić, że oznaczona osoba nabędzie przedmiot zapisu z chwilą otwarcia spadku**. W konsekwencji zapisobierca bez żadnych dodatkowych działań nabędzie przedmiot zapisu już w chwili śmierci spadkodawcy.

Przedmiotem zapisu windykacyjnego może być jedynie:

- rzecz oznaczona co do tożsamości (np. nieruchomości, samochód, dzieło sztuki, książki);
- zbywalne prawo majątkowe (np. majątkowe prawa autorskie, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego, prawo użytkowania wieczystego);
- przedsiębiorstwo lub gospodarstwo rolne;
- ustanowienie na rzecz zapisobiercy użytkowania lub służebności.

Nie można natomiast rozdisponować w zapisie windykacyjnym rzeczami oznaczonymi tylko co do gatunku i przyszłymi, a także pieniędzmi (w takim wypadku wchodzi w rachubę wyłącznie zapis zwykły).

Zapis windykacyjny będzie skuteczny, jeśli zostaną spełnione dwa warunki:

- A.** Przedmiot zapisu w chwili otwarcia spadku musi należeć do spadkodawcy. W przypadku, gdy przedmiotem zapisu jest ustanowienie dla zapisobiercy użytkowania lub służebności – zapis jest bezskuteczny, gdy w chwili otwarcia spadku przedmiot majątkowy, który miał być obciążony użytkowaniem lub służebnością, nie należy do spadku albo spadkodawca był zobowiązany do jego zbycia.
- B.** Zapis windykacyjny nie został zawarty pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu. W przypadku zawarcia takiego zastrzeżenia z mocy ustawy zostanie ono uznane za nieistniejące. Jeżeli jednak z treści testamentu lub z okoliczności będzie wynikać, że bez takiego zastrzeżenia zapis nie zostałby uczyniony, zapis windykacyjny będzie uznany za nieważny. Wskazane regulacje nie znajdą zastosowania, jeżeli warunek ziści się lub nie ziści albo wskazany termin nadejdzie przed otwarciem spadku. Jeśli nic innego nie będzie wynikało z testamentu lub okoliczności, nieważny ze względu na zastrzeżenie warunku lub terminu zapis windykacyjny będzie wywoływał skutki zapisu zwykłego uczynionego pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu.

UWAGA!

Testament, w którym spadkodawca ustanowił zapis windykacyjny, może być przez niego odwołany bądź zmieniony do ostatniej jego godziny życia (w dowolnej formie testamentowej), a tym samym odwołany zapis windykacyjny.

Potwierdzeniem nabycia przez zapisobiercę przedmiotu zapisu windykacyjnego jest postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku albo akt poświadczenia dziedziczenia wystawiony przez notariusza. W postanowieniu sąd stwierdzi nabycie przedmiotu zapisu windykacyjnego poprzez wskazanie osoby, na rzecz której zapis windykacyjny został dokonany oraz poprzez wskazanie przedmiotu tego zapisu. Takie same dane wskaże notariusz w akcie poświadczenia dziedziczenia, chyba że osoby, na rzecz których zapis windykacyjny został dokonany, nie będą chciały lub nie będą mogły być zapisobiercami.

Zapis windykacyjny można odrzucić. Brak oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu zapisu windykacyjnego w okresie **sześciu miesięcy** od chwili, gdy zapisobierca dowie się o nim, powoduje, że jest on traktowany jako przyjęty. W przypadku, gdy osoba wskazana przez spadkodawcę nie chce przyjąć zapisu i go odrzuci lub też nie może być zapisobiercą, bo na przykład umrze przed otwarciem spadku czy też zostanie uznana za niegodną zapisu, przekazywany w zapisie składnik majątkowy nie jest wyłączony z masy spadkowej. Oznacza to, że przedmiot odrzuconego zapisu wchodzi do schedy spadkowej i podlega normalnemu dziedziczeniu.

Wartość zapisu jest uwzględniana przy wyliczaniu zachowku. Wartość przedmiotu zapisu windykacyjnego oblicza się według stanu z chwili otwarcia spadku, a według cen z chwili ustalenia zachowku. Jeżeli zapis windykacyjny zostanie dokonany przez testatora na rzecz uprawnionego do zachowku, wówczas, podobnie jak darowizna, zostanie on zaliczony na poczet należnego zachowku.

Opłaty notarialne:

150 PLN – sporządzenie testamentu zawierającego zapis, polecenie lub pozbawienie uprawnionego prawa do zachowku
30 PLN – odwołanie testamentu
6 PLN – opłaty kancelaryjne od odpisu (za każdą rozpoczętą stroną)
Do wszystkich opłat notariusz dolicza 23% podatku VAT.

Wzór testamentu z zapisem windykacyjnym

Warszawa, 12 października 2011 r.

Repertorium A nr 142/2011

Akt notarialny

Dnia dwunastego października dwa tysiące jedenastego roku (12.10.2011 r.) przed Kazimierzem Słomińskim, notariuszem Kancelarii Notarialnej w Warszawie przy ul. Miodowej 13 m. 56, stawił się Wiesław Staropolski, syn Jana i Marii, zamieszkały w Warszawie przy ul. Konwaliowej 11. Tożsamość stawającego notariusz ustalił na podstawie dowodu osobistego AFR123584 (PESEL 5108346332).

Testament

§ 1

Wiesław Staropolski oświadcza, że z chwilą otwarcia spadku:

- 1) własność nieruchomości zabudowanej domem mieszkalnym położonym w Warszawie przy ul. Konwaliowej 11, dla której Sąd Rejonowy dla Warszawy Mokotowa prowadzi księgę wieczystą o numerze 679456 – nabywa jego córka Katarzyna Staropolska;
- 2) samochód osobowy marki Ford Focus, rocznik 2009, nr rejestracyjny WE 756F – nabywa syn Wojciech Staropolski;
- 3) obraz Katarzyny Koniecko pt. „Wilki” – nabywa moja wnuczka, córka Wojciecha Staropolskiego.

§ 2

Do wykonania niniejszego testamentu powołuję przyjaciela Mariana Berka, syna Aleksandra i Iwony, zamieszkałego w Warszawie przy ul. Suwalskiej 12 m. 78.

§ 3

Koszty sporządzenia testamentu ponosi stawający.

§ 4

Pobrano:

- takse notarialną na podstawie § 8 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 czerwca 2004 roku w sprawie maksymalnych stawek taksy notarialnej (DzU nr 148, poz. 1564 ze zm.) w kwocie 150,00 zł (słownie złotych sto pięćdziesiąt);
- 23% VAT-u na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z 11 marca 2004 roku o podatku od towarów i usług (DzU nr 54, poz. 535 ze zm.) w kwocie 34,50 zł (słownie złotych trzydzieści cztery i pięćdziesiąt groszy).

§ 5

Akt ten odczytano, przyjęto i podpisano

Wiesław Staropolski
(własnoręczny podpis)

Kazimierz Słomiński – notariusz
(pieczęć)

11. Polecenie

Polecenie jest rozporządzeniem testamentowym, które nakłada na spadkobiercę lub zapisobiercę obowiązek oznaczonego działania lub zaniechania bez czynienia kogokolwiek wierzycielem. Może mieć ono charakter majątkowy (np. wybudowanie grobowca czy zakup tablicy majątkowej) lub niemajątkowy (np. opieka nad grobem, opieka nad rodzicami). Osoba obciążona poleceniem nie jest dłużnikiem i dlatego też polecenie nie powoduje powstania zobowiązania.

Polecenie nie prowadzi do powstania wierzytelności, jednak jego wykonania może żądać każdy ze spadkobierców, jak również wykonawca testamentu, chyba że polecenie ma wyłącznie na celu korzyść obciążonego poleceniem. Jeżeli polecenie ma na względzie interes społeczny, wykona-

nia jego może żądać także właściwy organ państwowy. Podmioty te mogą domagać się od osoby obciążonej poleceniem zachowania wynikającego z jego treści, jednak nie mogą one skorzystać z przymusu państwowego, by zmusić obciążonego do takiego zachowania.

Obowiązek realizacji polecenia powstaje (w braku odmiennej woli spadkodawcy) niezwłocznie po ogłoszeniu testamentu. Osoby uprawnione do żądania wykonania polecenia mogą wystąpić ze stosownym powództwem przeciwko osobie, która polecenia nie wykonała.

W przypadku, gdy spadkobierca testamentowy nie chce lub nie może dziedziczyć, spadkobierca ustawowy, któremu przypadł przeznaczony dla tej osoby udział spadkowy, obowiązany jest (w braku odmiennej woli spadkodawcy), wykonać obciążające tę osobę zapisy, polecenia i inne rozporządzenia spadkodawców.

Wzór testamentu z poleceniem

Olsztyn, 5 lipca 2011 r.

Testament

Ja, niżej podpisana, Katarzyna Kozubek, urodzona 15 sierpnia 1955 roku w Ostródzie, powołuję do spadku po mnie mojego męża Jana Kozubka w części 1/4, mojego syna Stanisława Kozubka w części 1/2 spadku i moją córkę Zofię Kozubek w części 1/4 spadku.

Mojej córce Zofii polecam zorganizowanie pogrzebu według obrządku rzymskokatolickiego oraz pochowanie mnie w rodzinnym grobowcu na cmentarzu Świętego Krzyża w Olsztynie. Mojemu synowi polecam opiekę nad ojcem do jego śmierci i dbanie o grób.

Katarzyna Kozubek
(własnoręczny podpis)

12. Podstawienie spadkobiercy

Spadkodawca może powołać w testamencie do dziedziczenia spadkobiercę na wypadek, gdyby inna osoba powołana jako spadkobierca ustawowy lub testamentowy nie chciała lub nie mogła być spadkobiercą. Jest to tzw. spadkobierca zapasowy, który powołany do dziedziczenia w testamencie odrzuci spadek lub na mocy umowy ze spadkodawcą zrzeknie się dziedziczenia. W tym wypadku jednak nie mogą być spadkobiercą następujące osoby:

- a) osoba fizyczna, która zmarła przed spadkodawcą lub powołana do spadku osoba prawna, która nie istnieje w chwili otwarcia spadku; to samo dotyczy fundacji powołanej do spadku w testamencie, jeżeli w oznaczonym terminie nie zostanie wpisana do KRS;
- b) dziecko poczęte w chwili otwarcia spadku, które urodziło się nieżywe;
- c) osoba skutecznie wydziedziczona lub uznana za niegodną;
- d) osoba powołana do dziedziczenia na podstawie ustawy, na którą rozciągają się skutki zrzeczenia się dziedziczenia dokonane przez jego wstępnego.

13. Przyrost

Przyrost polega na tym, że jeżeli spadkodawca powołał kilku spadkobierców testamentowych, a jeden z nich nie chce lub nie może być spadkobiercą, przeznaczony dla niego udział przypada pozostałym spadkobiercom testamentowym w stosunku do przypadających im udziałów. Spadkodawca może wyłączyć przyrost przez wyraźne oświadczenie w testamencie, że jeżeli jeden ze spadkobierców testamentowych nie chce dziedziczyć lub nie może być spadkobiercą, to jego udział przypada spadkobiercom ustawowym.

Jak orzekł w swym postanowieniu Sąd Najwyższy 12 października 1973 roku (sygn. akt. III CRN 234/72), skoro „przyrost” nie zastępuje wypadku odmiennej woli spadkodawcy, to odmienna wola spadkodawcy co do przyrostu może wynikać wprost w sytuacji przewidzianej w art. 963 k.c., a więc wówczas, kiedy spadkodawca powołał spadkobiercę testamentowego na wypadek, gdyby inna osoba powołana jako spadkobierca ustawowy

lub testamentowy nie chciała lub nie mogła być spadkobiercą (tzw. podstawienie zwykłe), a także w wypadku tzw. podstawienia powierniczego przewidzianego art. 964 k.c. W przypadku, gdy spadkodawca nie skorzystał z uprawnień przewidzianych w powołanych przepisach, jego odmienna wola, tj. wyłączenie przyrostu, musi wynikać z wykładni treści testamentu.

14. Wydziedziczenie

Spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych (dzieci, wnuki, prawnuki), małżonka i rodziców zachowku, jeżeli uprawniony do niego:

- wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego (czyli normami godziwego postępowania);
- dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci;
- uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych.

Przyczyna wydziedziczenia uprawnionego do zachowku powinna wynikać z treści testamentu, przy czym nie ma obowiązku, by spadkodawca posługiwał się przy tym terminologią użytą w kodeksie cywilnym. Wystarczy, jeżeli można ją ustalić na podstawie treści całego testamentu lub pewnych jego fragmentów. Z treści testamentu powinien jednak wynikać zamiar pozbawienia zachowku oraz przyczyna, która musi odwoływać się wyłącznie do trzech wyżej wymienionych przypadków.

Uwaga!

Nie jest możliwe wydziedziczenie częściowe. Nie jest też dopuszczalne tzw. wydziedziczenie za karę (pod warunkiem), np. jeśli córka czy syn nie zmieni nagannego trybu życia.

Należy pamiętać, że nie każde zachowanie sprzeczne z wolą spadkodawcy i naganne może być uznane za podstawę wydziedziczenia. Postępowanie takie musi być uporczywe, czyli częste i przez dłuższy czas.

Przykład skutecznego wydziedziczenia:

Trzydziestoletni Roman odmawia podjęcia jakiegokolwiek pracy i żyje na koszt swoich rodziców. Często też jest pod wpływem alkoholu, urządza awantury, odgrażając się rodzicom, że nic nie mogą mu zrobić i po ich śmierci on wszystko przejmie i sprzeda, by mieć na swoje zachcianki. Tego typu zachowania, jeśli się powtarzają, mogą zostać uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i tym samym mogą stanowić podstawę do wydziedziczenia.

Przykład nieskutecznego wydziedziczenia:

Zdzisław postanowił wydziedziczyć w testamencie swego syna Witolda z uwagi na to, że ten wbrew jego woli ożenił się z Katarzyną, która jego zdaniem była nieodpowiednią kobietą dla niego. Powodem takiej opinii ojca było to, że Katarzyna była już dwukrotnie mężatką i miała tylko wykształcenie zawodowe. W tym wypadku należy uznać, że Zdzisław jako spadkodawca nie mógł wydziedziczyć uprawnionego do zachowku swego syna Witolda z byle powodu, który on uznał za ważny. Może to zrobić jedynie w sytuacjach, które wskazują przepisy.

Spadkodawca nie może wydziedziczyć uprawnionego do zachowku, jeżeli mu przebaczył. Jeżeli w chwili przebaczenia spadkodawca nie miał zdolności do czynności prawnych, przebaczenie jest skuteczne, gdy nastąpiło z dostatecznym rozeznaniem. Wydziedziczenie syna czy córki nie może dotknąć wnuków, chyba że również ich zachowanie było naganne, tyle że wówczas dla odsunięcia od spadku również ich dziadek czy babcia musieliby wydziedziczyć. To oznacza, że prawo zakazuje karania wnuków za karygodne zachowania ich rodziców. Udział spadkowy, który przypadłby dziecku wydziedziczonemu przez spadkodawcę, przypada jego zstępnym (dzieciom lub wnukom).

W przypadku, gdy wydziedziczony uważa, że spadkodawca nie miał powodów do podjęcia decyzji o jego wydziedziczeniu, może wystąpić prze-

ciwko spadkobiercy do sądu o wypłacenie mu zachowku. W tej sytuacji, to sąd oceni dopuszczalność wydziedziczenia.

Wzór testamentu z wydziedziczeniem

Sejny, 25 lipca 2011 r.

Testament

Ja, niżej podpisany, Włodzimierz Martyniuk, urodzony 17 marca 1953 roku w Augustowie, powołuję do całego spadku po mnie moją córkę Ewelinę Dąbek.

Wydziedziczam, a tym samym pozbawiam zachowku mego syna Tomasza Martyniuka, z uwagi na jego nieutrzymywanie kontaktów ze mną od ponad 13 lat, brak jakiegokolwiek opieki, także w trakcie mego kilkumiesięcznego leczenia w 2010 roku i nieodpowiadanie na moje listy i telefony oraz zakazanie swoim dzieciom, a moim wnukom, kontaktowania się ze mną.

Włodzimierz Martyniuk
(własnoręczny podpis)

Rozdział 4.

Niegodność dziedziczenia

Zarówno spadkobierca ustawowy, jak i testamentowy mogą zostać uznani za niegodnych dziedziczenia. To samo odnosi się do zapisobiorców i uprawnionych do zachowku. Takiego uznania może żądać każdy, kto ma w tym interes. U podłoża instytucji niegodności dziedziczenia leżą głównie względy natury etycznej. Chodzi o wyeliminowanie sytuacji, w których spadkobierca dziedziczy, mimo że dopuścił się czynów sprzecznych z zasadami moralnymi (np. jest jego zabójcą), następnie po nim dziedziczył.

Kodeks cywilny wyróżnia trzy sytuacje, w których można uznać spadkobiercę za niegodnego dziedziczenia. Jest to możliwe w sytuacji, gdy:

- **Spadkobierca dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy.**

W przypadku, gdy przestępstwo nie było ciężkie albo nie było umyślne, to spadkobierca nie może zostać uznany za niegodnego. Do przestępstw ciężkich należą w zasadzie wszystkie zbrodnie skierowane przeciwko spadkodawcy, choć w konkretnych okolicznościach ciężkim przestępstwem może okazać się także czyn uznany za występki. Przy ocenie, czy przestępstwo, o które chodzi, ma cechy przestępstwa ciężkiego, sąd cywilny powinien brać pod uwagę nie tylko rodzaj dokonanego przez sprawcę czynu (kategorię przestępstwa), ale także okoliczności dotyczące konkretnego przypadku (np. szczególne nasilenie złej woli spadkobiercy, okrucieństwo, chęć ponizienia lub upokorzenia spadkodawcy w sposób dla niego szczególnie dotkliwy). Na równi z dokonaniem przestępstwa należy też traktować podżeganie i pomocnictwo. W tym wypadku będą to przede wszystkim przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu spadkodawcy, przeciwko wolności, przeciwko rodzinie i opiece czy też przeciwko czci i nietykalności cielesnej.

Przykład:

Syn Bartłomiej, widząc, że u jego ojca Tadeusza ujawniła się choroba Alzheimera, zamknął go w nieogrzewanym pomieszczeniu gospodarczym, nie dbając o jego zdrowie, higienę czy jakość oraz częstotliwość podawanych mu posiłków. Widząc takie postępowanie syna wobec swego ojca, Maria – jego kuzynka, wystąpiła z pozwem o uznanie Bartłomieja za niegodnego dziedziczenia, powołując się przy tym na umyślne ciężkie przestępstwo przeciwko spadkodawcy.

- **Spadkobierca podstępem lub groźbą nakłonił spadkodawcę do sporządzenia lub odwołania testamentu albo w taki sam sposób przeszkodził mu w dokonaniu jednej z tych czynności.**

Ważne jest przy tym nie to, czy spadkobierca użył podstępu lub groźby, ale to, czy podstęp lub groźba osiągnęły opisany wyżej skutek. To, że testament sporządzony pod wpływem podstępu lub groźby okaże się nieważny z powodu wady oświadczenia woli spadkodawcy, nie stoi na przeszkodzie uznaniu spadkobiercy za niegodnego.

Przykład:

Mający już 85 lat Jerzy, schorowany człowiek i nie do końca pojmujący logicznie otaczającą go rzeczywistość, postanowił sporządzić testament, w którym chciał przekazać dom oraz inne nieruchomości, dwojce swoich dzieci: córce Halinie i synowi Ignacemu. Wiedząc, że jego życie zbliża się ku końcowi, postanowił napisać testament, informując o tym córkę. Ta, znając stan zdrowia swego ojca, okłamała go, informując, że jego syn, na stałe mieszkający w Niemczech, zginął w wypadku samochodowym. Załamany ojciec pod wpływem swej córki sporządził testament, w którym wszystko przekazał swej córce. W tej sytuacji syn Ignacy może wystąpić do sądu z pozwem o uznanie swojej siostry za niegodną dziedziczenia, ponieważ podstępem doprowadziła do sporządzenia testamentu.

- **Spadkodawca umyślnie ukrył lub zniszczył testament spadkodawcy, podrobił lub przerobił jego testament albo świadomie skorzystał z testamentu przez inną osobę podrobionego lub przerobionego.**

W tym przypadku chodzi o czyny już dokonane, a nie usiłowanie ich dokonania. Podrobienie testamentu polega na sporządzeniu dokumentu przez inną osobę niż spadkodawca i stworzeniu pozorów, że dokument ten jest testamentem spadkodawcy. Z kolei przerobienie testamentu polega na wprowadzeniu przez osobę niebędącą spadkodawcą zmian w testamencie zasadniczo autentycznym. Natomiast świadome skorzystanie z testamentu przerobionego lub podrobionego może polegać na domaganiu się, a tym bardziej uzyskaniu, korzyści ze spadku w sytuacji, gdy osoba, o którą chodzi, zdaje sobie sprawę, że jej żądanie opiera się na testamencie podrobionym lub rozrządzeniu przerobionym (np. wystąpienie o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu podrobionego).

Przykład:

Halina, matka trojga dzieci, sporządziła testament, w którym pozostały po niej majątek przekazała tylko dwójce z nich, nie dając nic najstarszemu synowi. Ten, porządkując rzeczy matki po jej śmierci, znalazł testament własnoręcznie sporządzony przez matkę, z którego dowiedział się o jej decyzji. Postanowił go schować i napisać nowy, podpisując się na nim za swoją matkę. W nowym testamencie wskazał, że cały spadek miał przypaść wyłącznie jemu. Niestety, prawdziwy testament znalazła jego siostra, która udała się z nim do sądu i złożyła pozew o uznanie swego najstarszego brata za niegodnego dziedziczenia.

W jakim terminie złożyć pozew o uznanie za niegodnego?

Pozew o uznanie za niegodnego dziedziczenia można złożyć w terminie jednego roku od momentu, kiedy spadkobierca dowiedział się o przyczynach czyjejs niegodności, ale nie później niż przed upływem lat trzech od

otwarcia spadku, czyli od momentu śmierci spadkodawcy. Początek biegu pierwszego terminu jest zmienny – biegnie on od momentu stwierdzenia (powzięcia decyzji), że ktoś dopuścił się czynu, za który może zostać uznany za niegodnego, np. popełnił ciężkie przestępstwo umyślne przeciwko spadkodawcy lub groźbą nakłonił do sporządzenia testamentu. Drugi termin jest niezmienny i biegnie zawsze od momentu, w którym zmarł spadkodawca. Jeśli minie któryś z tych dwóch terminów, nie można już żądać uznania spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia.

Spadkobierca zostanie uznany za niegodnego dziedziczenia, gdy inni spadkobiercy wystąpią do sądu z wnioskiem i zostanie przeprowadzone postępowanie, po którym sąd wyda wyrok o uznaniu go za niegodnego.

Spadkobierca niegodny zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku. Oznacza to, że część, którą by dziedziczył, dostaną w spadku jego zstępni (dzieci, wnuki).

UWAGA!

Spadkobierca nie może być uznany za niegodnego, jeżeli spadkodawca mu przebaczył. Jeżeli w chwili przebaczenia spadkodawca nie miał zdolności do czynności prawnych, przebaczenie jest skuteczne, gdy nastąpiło z dostatecznym rozeznaniem. Może ono zostać dokonane na piśmie lub słownie – ważne, by było wystarczająco jasne. Musi też zostać dokonane przez samego spadkodawcę.

Wzór pozwu o uznanie spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia

Suwałki, 3 czerwca 2011 r.

Sąd Rejonowy w Suwałkach
Wydział I Cywilny

Powód:

Katarzyna Kowalik
ul. Kręta 12
16-400 Suwałki

Pozwany:

Michał Kowalik
ul. Starorzeczna 12 m. 56
16-400 Suwałki

Wartość przedmiotu sporu: 65 000,00 zł

Pozew

o uznanie spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia

Działając w imieniu własnym, wnoszę o:

1. Uznanie Michała Kowalika za niegodnego dziedziczenia po Romualdzie Kowaliku.
2. Dopuszczenie dowodu z przesłuchania świadka – żony spadkodawcy Bożeny Kowalik zamieszkałej w Suwałkach przy ul. Krętej 12 na okoliczność pobicia Romualda Kowalika przez jego syna Michała Kowalika.
3. Zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów procesu według norm przepisanych.
4. Przeprowadzenie rozprawy także pod nieobecność powoda.
5. Przeprowadzenie dowodu z dokumentów wskazanych w uzasadnieniu.

Uzasadnienie

Romuald Kowalik, ostatnio zamieszkały w Suwałkach przy ul. Krętej 12, zmarł 25 maja 2011 roku. Jego spadkobiercami ustawowymi są: Bożena Kowalik – żona, Katarzyna Kowalik – córka, Michał Kowalik – syn.

Dowód:

- odpis skrócony aktu zgonu spadkodawcy
- odpisy skrócone aktów urodzenia spadkobierców

Syn Michał Kowalik, nie zważając na podeszły wiek swojego ojca oraz jego problemy zdrowotne, uderzył wielokrotnie krzesłem Romualda Kowalika, powodując u niego obrzęk mózgu. W wyniku obrażeń Romuald Kowalik zmarł 25 maja 2011 roku.

Dowód:

- opinia biegłego w zakresie medycyny
- zeznania świadka Bożeny Kowalik

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, pozew o uznanie pozwanego Michała Kowalika za niegodnego dziedziczenia jest jak bardziej uzasadniony.

Katarzyna Kowalik
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis skrócony z aktu zgonu
- dowód uiszczenia opłaty za pozew
- odpisy skrócone aktów urodzenia spadkobierców
- opinia biegłego w zakresie medycyny

UWAGA:

- A.** W pozwie należy wskazać wartość przedmiotu sporu. Jest nią wartość udziału spadkowego, który przypada osobie pozwanej. Zależy od tego opłata za pozew, która będzie wynosić 5% wartości przedmiotu sporu. Można ją opłacić znakami sądowymi (kupujemy je w kasie sądu i naklejamy na pierwszą stronę pisma), przelewem bankowym (wygenerowany elektronicznie i wydrukowany dowód wpłaty dołączamy do pisma) albo gotówką na pocztę (dowód opłaty dołączamy do pisma).

- B.** Jeśli wartość przedmiotu sporu jest niższa niż 75 000,00 zł, to pozew wnosimy do właściwego sądu rejonowego ze względu na miejsce zamieszkania spadkodawcy przed jego śmiercią. Jeśli natomiast wartość przedmiotu sporu jest wyższa niż 75 000,00 zł, to pozew wnosimy do sądu okręgowego właściwego ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy.
- C.** Pozew możemy wysłać listem poleconym lub złożyć osobiście w biurze podawczym, które znajduje się w każdym sądzie.
- D.** Pozew składamy w dwóch egzemplarzach – jeden dla sądu i jeden dla pozwanego. Warto również sporządzić jeden egzemplarz dla siebie i zatrzymać go w domu.

Rozdział 5.

Postępowanie spadkowe

1. Otwarcie spadku

Spadkodawcy nabywają spadek z mocy samego prawa z chwilą otwarcia spadku (śmierci spadkodawcy), kiedy to następuje przejście dziedzicznych praw i obowiązków zmarłego na rzecz spadkobierców. Dzieje się tak mimo tego, że spadkobierca nie uzyskał potwierdzenia nabycia praw do spadku ani też nie złożył jeszcze stosownego oświadczenia o przyjęciu spadku. Dla uzyskania takiego potwierdzenia prowadzą dwie drogi. **Możemy złożyć wniosek do sądu o stwierdzenie nabycia spadku lub też udać się do notariusza celem uzyskania aktu poświadczenia.**

Należy podkreślić, że w świetle obowiązujących przepisów nie mamy co do zasady obowiązku załatwiania spraw spadkowych. Nie wezwie nas do tego żaden sąd czy organ administracji. Prawo do spadku nie przedawnia się, podobnie jak prawo do wystąpienia do dział spadku. Jednakże zwlekanie z dopełnieniem stosownych czynności prawnych może skutkować nie tylko problemami związanymi z bieżącym zarządzaniem majątkiem nabytym w ramach spadku, ale też może spowodować utratę praw do należącej do spadku nieruchomości. Będzie to możliwe w sytuacji, gdy nieruchomość ta znajduje się w posiadaniu osoby trzeciej albo np. tylko jednej z osób dziedziczących spadek. Wówczas taka osoba mogłaby po upływie określonego przepisami okresu posiadania takiej nieruchomości stać się jej wyłącznym właścicielem wskutek zasiedzenia (po upływie 20 lub 30 lat w zależności od dobrej czy złej wiary).

Moment otwarcia spadku wywołuje skutki prawne, które mają bardzo ważne znaczenie, gdyż w chwilą otwarcia spadku:

- ustala się krąg osób, które będą spadkobiercami i które dostaną to, co spadkodawca po sobie pozostawił;
- ustala się, co wchodzi w skład spadku (czyli dokładnie, co tak naprawdę należało do spadkodawcy w momencie śmierci);
- sprawdza się, czy w momencie śmierci spadkodawcy któraś z osób

będąca spadkobiercą zachowywała się niegodnie i nie może otrzymać spadku;

- ustala się, które osoby będą miały prawo do zachowku.

Otwarcie spadku następuje z chwilą śmierci spadkodawcy. Dlatego ważne jest dokładne ustalenie momentu jego śmierci. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 września 1986 roku Prawo o aktach stanu cywilnego: data, godzina oraz miejsce zgonu lub znalezienia zwłok wpisywane są do aktu zgonu. Wskazana w tym dokumencie data i godzina jest chwilą otwarcia spadku.

Są jednak sytuacje, kiedy nie mamy pewności czy osoba, z którą nie mamy przez pewien czas kontaktu, żyje czy też zmarła. W konsekwencji nie jest możliwe stwierdzenie zgonu, ponieważ fakt śmierci jest wątpliwy. W takim przypadku sąd, na podstawie złożonego wniosku oraz przepisów kodeksu cywilnego, ustala jak najbardziej prawdopodobny moment śmierci spadkodawcy. Polskie prawo cywilne przewiduje, że upływ czasu od zaginięcia musi wynieść 10 lat. Kodeks cywilny wprowadza pewne wyjątki od powyższych ogólnych wymogów co do upływu czasu:

- do uznania za zmarłego wystarczy upływ 5 lat, jeżeli w chwili uznania za zmarłego osoba zaginiona ukończyłaby 70 lat;
- uznanie za zmarłego nie może nastąpić przed końcem roku kalendarzowego, w którym osoba zaginiona ukończyłaby 23 lata;
- jeżeli osoba zaginęła podczas katastrofy powietrznej lub morskiej albo w związku z innym szczególnym zdarzeniem, może zostać uznana za zmarłego po upływie 6 miesięcy od dnia katastrofy albo owego innego szczególnego zdarzenia; jeśli jednak katastrofy statku lub okrętu nie można stwierdzić (tzn. statek zaginął), termin ten zaczyna biec w rok po dniu, w którym miał dotrzeć do portu przeznaczenia, a jeśli nie miał portu przeznaczenia – w dwa lata po dniu, w którym była o nim ostatnia wiadomość;
- osoba, która zaginęła w związku z bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia (innym niż wcześniej określony), może zostać uznana za zmarłego po upływie roku od dnia, w którym niebezpieczeństwo ustało albo według okoliczności powinno było ustać (np. powódź lub pożar).

Uznanie za zmarłego wymaga orzeczenia sądu. Dopiero wraz z orzeczeniem sądu mogą nastąpić skutki prawne uznania określonej osoby za zmarłą. Podkreślić jednak należy, że **chwila otwarcia spadku w razie uznania osoby za zmarłą lub w razie sądowego stwierdzenia zgonu wynikać będzie z wydanego przez sąd postanowienia, w którym oznaczona zostanie chwila śmierci spadkodawcy** (art. 538 k.p.c.).

2. Przyjęcie i odrzucenie spadku

Z uwagi na to, że w spadku możemy otrzymać nie tylko majątek, ale także długi, warto wcześniej zastanowić się i sprawdzić, czy przyjąć go, czy też lepiej odrzucić. Te ostatnie jest ważne zwłaszcza w sytuacji, gdy zobowiązania zmarłego nie są wyższe niż pozostawiony majątek. W tej sytuacji spadkobierca staje przed dylematem – czy taki spadek lepiej przyjąć, czy też odrzucić? Nie ma na to jednej dobrej odpowiedzi. Warto jednak zabezpieczyć się przed niektórymi konsekwencjami związanymi z przyjęciem czy odrzuceniem spadku, zwłaszcza że nie mamy obowiązku dziedziczenia.

UWAGA!

Skarb Państwa ani gmina nie mogą odrzucić spadku, który im przypadł z mocy ustawy. Skarb Państwa ani gmina nie składają oświadczenia o przyjęciu spadku, a spadek uważa się za przyjęty z dobrodziejstwem inwentarza.

2.1. Możliwości przyjęcia spadku

2.1.1. Przyjęcie proste

Przyjęcie proste spadku oznacza przyjęcie spadku bez ograniczenia odpowiedzialności za długi. Spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe bez żadnych ograniczeń i z całego majątku. W sytuacji, gdy długi spadkowe będą przewyższały wartość masy spadkowej, spadkobierca będzie musiał je spłacić z własnego majątku. Jeżeli decydujemy się na przyjęcie spadku bez ograniczania odpowiedzialności za długi, nie jest konieczne składanie oświadczenia w sądzie czy u notariusza. Brak takiego oświadczenia jest jednoznaczny z przyjęciem z prostym.

2.1.2. Przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza

Od 18 października 2015 r. jako formę podstawową przyjęcia spadku ustanowiono przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Niezłożenie przez spadkobiercę oświadczenie o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku będzie skutkowało przyjęciem „z automatu” spadku z dobrodziejstwem inwentarza, tzn. spadek zostanie nabyty tylko do wartości ustalonego w wykazie inwentarza albo spisie inwentarza stanu czynnego spadku. Innymi słowy spadkobierca będzie odpowiadał za długi spadkowe tylko do wysokości aktywów nabytego spadku. Dzięki takiemu rozwiązaniu spadkobierca co do zasady nie będzie musiał się obawiać, iż potencjalny wierzyciel będzie chciał dochodzić zaspokojenia długów spadkowych z jego własnego majątku.

Jeżeli jednak spadkodawca zmarł wcześniej, to stosuje się ówczesne zasady, czyli w razie braku oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza spadek przyjmuje się wprost (czyli z pełną, bez ograniczeń odpowiedzialnością za ewentualne długi). Dopiero śmierć od 18 października 2015 r. umożliwi zastosowanie nowych zasad, czyli automatycznie spadek przyjmowany jest z dobrodziejstwem inwentarza bez potrzeby składania dodatkowych oświadczeń.

Kolejną nowością związaną z ograniczeniem odpowiedzialności za długi spadkowe, która wejdzie w życie dnia 18 października 2015 roku, jest możliwość sporządzenia przez spadkobiercę wykazu inwentarza majątku spadkowego (potocznie zwany prywatnym spisem inwentarza), który musi zostać przedłożony w sądzie albo przed notariuszem.

Przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza oznacza, że **spadkobierca odpowiada za długi spadkodawcy tylko do wysokości wartości spadku** (wartości ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku, czyli rzeczywistej wartości schedy spadkowej). To jest najbezpieczniejsza forma przyjęcia spadku, która pozwala uniknąć spłacania długów z własnej kieszeni, gdy spadek okaże się mniejszy niż długi.

Decydując się na przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza, musimy w ciągu 6 miesięcy od dnia, w którym dowiedzieliśmy się od naszym prawie do spadku, złożyć w sądzie rejonowym miejsca zamieszkania lub pobytu albo u notariusza oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziej-

stwem inwentarza. To zabezpiecza nas, gdyż przejmujemy długi tylko do wysokości spadku. Jeśli się okaże, że majątek spadkodawcy jest np. wart 25 000,00 zł, to spadkobierca będzie musiał zwrócić wierzycielom tylko tę kwotę bez względu na to, jak duże były zadłużenia spadkodawcy.

W sytuacji, gdy nie wiemy, co wchodzi w skład spadku i jaką wartość przedstawia majątek spadkowy, możemy zdecydować się na wystąpienie z wnioskiem o dokonanie spisu inwentarza. Spis inwentarza obejmuje całość majątku spadkowego dla określenia jego składu oraz wartości, stanowiąc zarazem podstawę ograniczenia odpowiedzialności spadkobierców za długi spadkowe.

Spis inwentarza dokonywany jest przez sąd na wniosek spadkobiercy, osoby, która uprawniona jest do zachowku lub osoby, dla której ustanowiono zapis. Zajmuje się tym komornik, który działa przy sądzie i na jego polecenie.

Wniosek taki podlega opłacie stałej w wysokości 50 PLN. Do kosztów związanych ze sporządzeniem inwentarza, poza wskazaną już kwotą 50 PLN, należy doliczyć koszty komornika wykonującego postanowienie sądu o sporządzeniu spisu inwentarza. Komornik za wykonanie spisu inwentarza pobiera stałą opłatę w wysokości 10% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za każdą rozpoczętą przez siebie godzinę pracy.

Wzór wniosku o sporządzenie inwentarza

Suwałki, 1 kwietnia 2011 r.

**Sąd Rejonowy w Suwałkach
I Wydział Cywilny**

Wnioskodawca:

Krystyna Nowacka
ul. Leszczynowa 12 m. 67
16-400 Suwałki

Uczestnicy postępowania:

1. Brygida Górską
ul. Ptasia 12
16-300 Augustów
2. Paweł Nowacki
ul. Bajeczna 45
16-400 Suwałki

Wniosek o sporządzenie spisu inwentarza

Działając w imieniu własnym, wnoszę o:

1. Sporządzenie spisu inwentarza majątku spadkowego pozostającego po zmarłym w dniu 25 lutego 2011 roku Władysławie Nowackim, ostatnio zamieszkałym w Suwałkach przy ul. Leszczynowej 12 m. 67.
2. Zlecenie komornikowi wykonania postanowienia o sporządzenie spisu inwentarza.

Uzasadnienie

Mój mąż, Władysław Nowacki, przedsiębiorca, ostatnio zamieszkały w Suwałkach przy ul. Leszczynowej 12 m. 67 zmarł dnia 25 lutego 2011 roku.

Dowód: wyciąg z aktu zgonu

Spadkobiercami z mocy ustawy są: Krystyna Nowacka – żona zmarłego, oraz dzieci zmarłego: córka Brygida Górską i syn Paweł Nowacki. W skład majątku zmarłego wchodzi ...
(w tym miejscu należy wymienić wszystko, co wchodzi w skład majątku spadkodawcy).

Załączam odpis mojego aktu małżeństwa oraz skrócone akty urodzenia córki Brygidy oraz syna Pawła.

Krystyna Nowacka
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis skrócony aktu zgonu
- odpis skrócony aktu małżeństwa Brygidy Górskiej
- odpis skrócony aktu urodzenia Pawła Nowackiego
- odpis pisma i załączników

UWAGA:

- A.** Pismo należy złożyć do sądu rejonowego właściwego ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy.
- B.** Wniosek składamy w egzemplarzach – jeden dla sądu i po jednym dla każdego z uczestników postępowania. Warto również sporządzić jeden egzemplarz dla siebie i zatrzymać go w domu.
- C.** Pismo podlega opłacie w wysokości 50 PLN. Można je opłacić znakami sądowymi (kupujemy je w kasie sądu i naklejamy na pierwszą stronę pisma), przelewem bankowym (wygenerowany elektronicznie i wydrukowany dowód wpłaty dołączamy do pisma) albo gotówką na poczcie (dowód opłaty dołączamy do pisma).

2.2. Jak przyjąć lub odrzucić spadek?

Jak już wcześniej wskazano, spadkobierca nabywa spadek z mocy samego prawa z chwilą jego otwarcia (czyli śmierci spadkodawcy). Nie ma na to wpływu decyzyjność, czy spadkobierca chce nabyć spadek, czy też nie. Może on nawet nie wiedzieć o śmierci spadkodawcy i nie chce przyjąć spadku, albo może się nie domyślać, że jakiś daleki krewny coś mu przekazał w testamencie. Jednak nabycie takie nie jest ostateczne i nieodwołalne. Spadkobierca nie ma obowiązku nabycia spadku i może go odrzucić, co powoduje, że zostaje on wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku. W tej kwestii każdy ze spadkobierców staje przed wybo-

rem: złożyć oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Dopiero po złożeniu jednego z takich oświadczeń, nabycie lub odrzucenie spadku staje się ostateczne.

Przyjęcie i odrzucenie spadku (także zapisu windykacyjnego) jest jednostronną czynnością prawną spadkobiercy, który może złożyć ją osobiście lub przez pełnomocnika. W sytuacji, gdy oświadczenie składane jest osobiście, spadkobierca musi mieć pełną zdolność do czynności prawnych, gdyż w przeciwnym wypadku niezbędna będzie zgoda sądu opiekuńczego. W związku z tym osoby małoletnie oraz osoby ubezwłasnowolnione (całkowicie lub częściowo) składają takie oświadczenie przez swego przedstawiciela ustawowego. Na odrzucenie spadku w imieniu osoby niemającej pełnej zdolności do czynności prawnych niezbędna jest zgoda sądu opiekuńczego. Z kolei pełnomocnictwo do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku powinno być pisemne z podpisem urzędowo poświadczonym.

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku składa się przed właściwym sądem rejonowym lub notariuszem. Sądem właściwym jest ten, w którego okręgu znajduje się miejsce zamieszkania lub pobytu składającego oświadczenie. Możliwe jest też złożenie stosownego oświadczenia przed sądem, przed którym toczy się postępowanie o stwierdzenie praw do spadku. Przesłanie oświadczenia do sądu należy do obowiązków notariusza lub sądu, przed którym oświadczenie o przyjęciu spadku zostało złożone.

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone w formie pisemnej (z podpisem urzędowo poświadczonym) lub też ustnie do protokołu. Nie może być złożone pod warunkiem (czyli skuteczność oświadczenia nie może być uzależniona od zdarzenia przyszłego i niepewnego) lub z zastrzeżeniem terminu.

Oświadczenie powinno zawierać:

- imię i nazwisko spadkodawcy, datę i miejsce jego śmierci oraz miejsce jego ostatniego zamieszkania;
- tytuł powołania do spadku, czyli wskazanie podstawy, na której oparte jest prawo do dziedziczenia (z ustawy czy z testamentu);
- treść złożonego oświadczenia, czyli zadeklarowanie sposobu przyjęcia lub odrzucenie spadku;

- informacje o znanych składającemu oświadczenie spadkobiercach ustawowych, testamentach (nawet jeżeli składający oświadczenie uważa je za nieważne), danych dotyczących treści i miejsca przechowywania ewentualnych testamentów.

Do oświadczenia powinno się też dołączyć wypis aktu zgonu spadkodawcy (lub prawomocne orzeczenie sądowe o uznaniu za zmarłego albo o stwierdzeniu zgonu), jeżeli dokumenty te nie zostały wcześniej złożone. Od wniosku o odebranie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku uiszcza się opłatę.

Wzór oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza

Suwałki, 3 marca 2011 r.

**Sąd Rejonowy w Suwałkach
I Wydział Cywilny**

Składający oświadczenie:

Igor Górski
ul. Romantyczna 12 m. 67
16-400 Suwałki

Oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza

Niniejszym oświadczam, że spadek po moim ojcu Władysławie Górskim, zmarłym 2 stycznia 2011 roku w Suwałkach, ostatnio zamieszkałym w Suwałkach przy ul. Jasnej 18 m. 34, przyjmuję z dobrodziejstwem inwentarza. Zostałem powołany do dziedziczenia na podstawie testamentu z dnia 28 września 2010 roku. Do kręgu spadkobierców testamentowych należą także: Ewa Górka – żona spadkodawcy i Ewelina Tarska – córka spadkodawcy.

Igor Górski
(własnoręczny podpis)

Załącznik: akt zgonu

Wzór oświadczenia o odrzuceniu spadku

Suwałki, 17 listopada 2011 r.

**Sąd Rejonowy w Suwałkach
I Wydział Cywilny**

Składający oświadczenie:

Hubert Kolanko
ul. Kolorowa 12
16-400 Suwałki

Oświadczenie o odrzuceniu spadku

Niniejszym oświadczam, że odrzucam spadek po moim ojcu Stanisławie Kolanko, zmarłym 4 lipca 2011 roku w Suwałkach, ostatnio zamieszkałym w Suwałkach przy ul. Kolorowej 12. Jestem jedynym spadkobiercą ustawowym po Stanisławie Kolanko. Nie jest mi wiadome, czy ojciec zostawił testament.

Hubert Kolanko
(własnoręczny podpis)

Załącznik: akt zgonu

Opłaty:

sądowa:

50 PLN – wniosek o odebranie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku

notarialna:

50 PLN – oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku

6 PLN – opłaty kancelaryjne od odpisu (za każdą rozpoczętą stroną)

Do wszystkich opłat notariusz dolicza 23% podatku VAT.

Należy pamiętać, że raz złożone oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jest definitywne i nieodwołalne. Oznacza to, że nie można później zmienić zdania i wycofać oświadczenia. Można się jednak uchylić od jego skutków, jeżeli zostało dotknięte wadą braku świadomości lub swobody, błędu oraz groźby (w takim wypadku należy jednocześnie złożyć oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku).

Zasadą jest, że spadkobierca właściwą dla siebie część spadku po spadkodawcy może przyjąć tylko w całości, to znaczy nie może go częściowo odrzucić. Od reguły tej istnieją jednak pewne wyjątki. Dotyczy to sytuacji, w której spadkobierca posiada dwa niezależne od siebie tytuły powołania do spadku, tzn.:

- a) jest powołany do spadku zarówno z ustawy, jak i na mocy testamentu. W takim wypadku spadkobierca może odrzucić spadek jako spadkobierca testamentowy, a przyjąć jako spadkobierca ustawowy. Odrzucenie spadku należnego z ustawy i przyjęcie spadku przypadającego z testamentu jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy spadkodawca rozrządził w testamencie tylko częścią swojego majątku, pozostawiając do pozostałej części dziedziczenie ustawowe, w następstwie czego spadkobierca jest powołany zarówno z ustawy, jak i na mocy testamentu;
- b) jest spadkobiercą podstawionym na wypadek, gdyby inny spadkobierca nie chciał lub nie mógł dziedziczyć oraz równocześnie został powołany do dziedziczenia w testamencie. W takim wypadku spadkobierca może przyjąć spadek z obu tytułów lub tylko z jednego (jest to uzależnione od woli spadkobiercy);
- c) został powołany wraz z innymi osobami do spadku w testamencie, przy czym jeden ze spadkobierców testamentowych nie chce lub nie może dziedziczyć, a spadkodawca nie wskazał sposobu postępowania z takim udziałem. W tej sytuacji udział przypada pozostałym spadkobiercom testamentowym adekwatnie do przypadających im udziałów (tzw. przyrost). W takim wypadku spadkobierca może przyjąć spadek z obu tytułów lub tylko z tytułu powołania w testamencie; niedopuszczalne jest natomiast odrzucenie spadku z tytułu powołania w testamencie i przyjęcie z tytułu przyrostu.

Nabycie spadku nie jest uzależnione od późniejszego uzyskania potwierdzenia, że jest się spadkobiercą (czyli sądowego stwierdzenia nabycia spadku albo uzyskania od notariusza aktu poświadczenia dziedziczenia). Należy pamiętać, że do czasu przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe wyłącznie ze spadku. Z chwilą przyjęcia spadku następuje połączenie masy spadkowej z majątkiem spadkobiercy, co prowadzi do powstania odpowiedzialności za długi spadkowe z całości majątku lub w przypadku przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza – do wartości ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku.

2.3. Terminy do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku

Powołany do spadku powinien dokonać wyboru w ciągu **6 miesięcy** od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się, że należy mu się spadek. Wyboru dokonuje się przez złożenie przed notariuszem lub we właściwym sądzie rejonowym stosownego oświadczenia o nabyciu lub odrzuceniu spadku.

Przykład:

Kazimierz zmarł 2 stycznia 2010 roku. Jego syn Jerzy, który mieszka w Gdyni, dowiedział się o śmierci ojca dnia 30 stycznia 2010 roku. Należy uznać, że od tego dnia wiedział, że przysługuje mu część spadku po ojcu. Jerzy może więc złożyć oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku do dnia 30 lipca 2010 roku.

UWAGA!

Jeżeli spadkobierca nie ma ukończonych 18 lat lub jest ubezwłasnowolniony (np. z powodu choroby psychicznej lub niedorozwoju umysłowego), to bieg sześciomiesięcznego terminu rozpoczyna się z chwilą, gdy opiekun spadkobiercy albo jego przedstawiciel ustawowy dowiedział się o tym, że spadkobiercy należy się spadek.

Jeżeli przed upływem terminu złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku spadkobierca zmarł, może być ono złożone przez jego spadkobierców.

W sytuacji, gdy spadkobierca w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym dowiedział się, że jest uprawniony do spadku, nie złoży stosownego oświadczenia, to następują takie same skutki, jakby spadkobierca złożył oświadczenie o przyjęciu spadku bez ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkodawcy (czyli wprost). Skutki takie dotyczą zarówno spadkobierców ustawowych jak i testamentowych. Od tej zasady przepisy przewidują dwa wyjątki:

- a) jeżeli spadkobiercą jest osoba, która:
 - nie ma skończonych 18 lat,
 - ma prawnego opiekuna albo przedstawiciela ustawowego,
 - powinna być ubezwłasnowolniona (tzn. powinien być ustanowiony dla niej opiekun),
 - jest osobą prawną,

to brak oświadczenia w sześciomiesięcznym terminie, o którym mowa wyżej, jest równoznaczny z przyjęciem spadku z ograniczeniem tej odpowiedzialności (tj. z dobrodziejstwem inwentarza);

- b) jeżeli jeden ze spadkobierców przyjął spadek z ograniczeniem odpowiedzialności za długi (tj. z dobrodziejstwem inwentarza), to uważa się, że także pozostali spadkobiercy, którzy nie złożyli żadnego oświadczenia, przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza.

3. Odpowiedzialność za długi spadkowe

3.1. Solidarna odpowiedzialność spadkobierców

Do chwili przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko ze spadku. Z chwilą jego przyjęcia ponosi odpowiedzialność za długi z całego swojego majątku.

Do momentu dokonania działu spadku odpowiedzialność za długi spadkowe ma charakter solidarny, jeżeli do dziedziczenia powołanych jest kilku spadkobierców. Wobec tego wierzyciel spadkowy może żądać spełnienia całości świadczenia:

- od wszystkich spadkobierców,

- od kilku z nich,
- od jednego, np. tego, który z uwagi na stałą pracę czy posiadany majątek daje szansę na ściągnięcie długu.

Ten ze spadkobierców, który spełni świadczenie, może wystąpić z żądaniem jego zwrotu (regresu) od pozostałych spadkobierców w częściach odnoszących się do wielkości udziałów każdego z nich. Zastosowanie znajdują więc tu przepisy kodeksu cywilnego dotyczące solidarności dłużników (art. 366 i nast. k.c.).

Wraz ze spadkobiercami odpowiedzialność za długi spadkowe ponoszą także osoby, solidarnie do chwili podziału spadku, na których rzecz spadkodawca uczynił zapisy windykacyjne. W tym zakresie należy pamiętać, że:

- rozliczenia między spadkobiercami i osobami, na rzecz których zostały uczynione zapisy windykacyjne, następują proporcjonalnie do wartości otrzymanych przez nich przysporzeń; uwzględnia się ich udział w wartości ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku;
- od chwili podziału spadku spadkobiercy i osoby, na rzecz których zostały uczynione zapisy windykacyjne, ponoszą odpowiedzialność za długi spadkowe proporcjonalnie do wartości otrzymanych przez nich przysporzeń;
- odpowiedzialność osoby, na rzecz której został uczyniony zapis windykacyjny za długi spadkowe, jest ograniczona do wartości przedmiotu zapisu windykacyjnego według stanu i cen z chwili otwarcia spadku.

Przeprowadzenie podziału spadku eliminuje solidarną odpowiedzialność spadkobierców. Od chwili działu spadku spadkobiercy ponoszą odpowiedzialność za długi spadkowe w stosunku do wielkości udziałów. Jeśli na przykład udział w spadku córki wynosi 1/3, to wierzyciel, którym przykładowo jest bank, może domagać się od niego spłaty tylko 1/3 zaciągniętego kredytu przez spadkodawcę. W sytuacji gdy ten ze spadkodawców, który wcześniej spłacił długi w proporcji przekraczającej jego udział w spadku, może domagać się zwrotu tej nadwyżki od pozostałych spadkobierców.

W przypadku gdy spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, spłacił niektóre długi spadkowe, nie wiedząc o istnieniu

innych długów, ponosi odpowiedzialność za niespłacone długi tylko do wysokości różnicy między wartością ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku a wartością świadczeń spełnionych na zaspokojenie długów, które spłacił. Takie rozwiązanie niewątpliwie chroni spadkobiercę, obniża zaś sytuację wierzyciela, którego wierzytelność nie była znana spadkobiercy. Ponadto nie nakłada na spadkobiercę żadnego obowiązku poczynienia starań zmierzających do ustalenia grona wierzycieli. Powyższe uwagi prowadzą do wniosku, że jeżeli spadkobierca zużył całą wartość stanu czynnego spadku na pokrycie znanych mu wierzytelności, zostaje zwolniony z odpowiedzialności względem wierzycieli mu nieznanych.

Jeżeli spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, spłacając niektóre długi spadkowe, wiedział o istnieniu innych długów spadkowych, ponosi odpowiedzialność za te długi ponad wartość stanu czynnego spadku, jednakże tylko do takiej wysokości, w jakiej byłby obowiązany je zaspokoić, gdyby spłacał należycie wszystkie długi spadkowe. Uregulowanie to ma chronić interes wierzyciela, którego roszczenie nie zostało zaspokojone, mimo że spadkobierca wiedział o jego istnieniu.

3.2. Ochrona wierzycieli

Obowiązujące przepisy k.c. stwarzają wierzycielom prawne możliwości umożliwiające ochronę ich interesów. Jak już wskazano wcześniej, do czasu przyjęcia spadku wierzyciel zmarłego może ściągać długi wyłącznie ze spadku. Z chwilą przyjęcia spadku prostego, czyli bez ograniczania odpowiedzialności za długi, spadkobierca będzie musiał spłacać długi także z własnego majątku, np. z wynagrodzenia za pracę czy sprzedaży nieruchomości.

Zdarza się, że spadkobierca odrzuca spadek celowo, by dzięki temu uniknąć odpowiedzialności za długi. W takim wypadku z pomocą wierzycielowi przychodzą przepisy art. 1024 k.c., z których wynika, że jeżeli spadkobierca odrzucił spadek z pokrzywdzeniem wierzycieli, każdy z wierzycieli, którego wierzytelność istniała w chwili odrzucenia spadku, może żądać, ażeby odrzucenie spadku zostało uznane za bezskuteczne w stosunku do niego według przepisów o ochronie wierzycieli w razie niewypłacalności dłużnika. Wierzyciel musi udowodnić, że wskutek odrzucenia spad-

ku spadkobierca – dłużnik stał się niewypłacalny w stopniu wyższym niż przed dokonaniem tej czynności.

UWAGA!

Uznania odrzucenia spadku za bezskuteczne można żądać w ciągu sześciu miesięcy od chwili powzięcia wiadomości o odrzuceniu spadku, lecz nie później niż przed upływem trzech lat od odrzucenia spadku.

Z żądaniem spłaty długu wierzyciel może wystąpić przeciwko określonym spadkobiercom dopiero po uzyskaniu przez nich postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku lub po sporządzeniu aktu poświadczenia dziedziczenia. Gdyby spadkobiercy nie podejmowali kroków zmierzających do potwierdzenia, kto i w jakiej części dziedziczy schedę spadkową, wierzyciel może także sam zwrócić się do sądu o wydanie takiego postanowienia. Jeżeli nie ma wyroku przeciwko spadkodawcy, wierzyciel może wystąpić do sądu przeciwko spadkobiercom.

Wierzyciel, który uzyskał wyrok sądowy przeciwko spadkodawcy, dysponuje ugodą sądową potwierdzającą jego dług albo też aktem notarialnym, w którym zmarły dobrowolnie poddał się egzekucji, może przystąpić do egzekwowania należności przez komornika. Wcześniej jednak jest zobowiązany uzyskać w sądzie dla posiadanego przez siebie dokumentu klauzulę wykonalności przeciwko spadkobiercom.

Sąd Najwyższy, w uchwale z dnia 7 maja 2010 roku (sygn. akt III CZP 18/10), uznał, że po śmierci klienta, który nie spłacił zadłużenia, bank może ściągnąć dług od jego spadkobierców bez wszczynania przeciw nim sprawy sądowej. To oznacza, że dla banku, aby oddać sprawę do komornika, wystarczy wystawić przeciwko spadkobiercy bankowy tytuł egzekucyjny na podstawie własnych ksiąg i innych dokumentów związanych z dokonaniem czynności bankowych, a następnie uzyskać w sądzie klauzulę wykonalności. Tym samym bank może wszcząć przeciwko spadkobiercom swego dłużnika egzekucję sądową bez występowania na drogę sądową celem uzyskania przeciwko niemu wyroku sądowego.

Przedawnienie długów spadkowych

Dług stwierdzony prawomocnym orzeczeniem sądu, a także m.in. ugodą sądową, przedawnia się z upływem 10 lat, chociażby termin przedawnienia był krótszy, np. wynosił dwa czy trzy lata. Jeżeli stwierdzony dług dotyczy świadczeń okresowych (np. zapłaty czynszu), przedawni się on z upływem lat trzech. W przypadku długów bankowych termin ten liczy się od dnia nadania przez sąd klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi wykonawczemu, czyli dokumentowi wystawionemu przez bank potwierdzającemu jego należność.

4. Potwierdzenie uzyskania prawa do spadku

Spadkobierca, by uzyskać potwierdzenie, że jest się spadkobiercą, potrzebuje albo postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, albo aktu poświadczenia dziedziczenia. To pierwsze spadkobierca może uzyskać w sądzie, drugie zaś u notariusza. Poniżej przedstawiamy porównanie, które pozwala ocenić poszczególne drogi.

Postanowienia stwierdzeniu nabycia spadku	Akt poświadczenia dziedziczenia
Gdzie można je uzyskać?	
W sądzie rejonowym, który jest właściwy ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy przed jego śmiercią.	U każdego notariusza w Polsce.
Rodzaj dziedziczenia, które obejmuje	
Ustawowe i testamentowe.	Ustawowe i testamentowe, z wyłączeniem dziedziczenia na podstawie testamentów szczególnych.
Czas potrzebny do uzyskania potwierdzenia?	
Od jednego do trzech miesięcy	Okolo dwóch tygodni

Cena	
Oplatę stałą w kwocie 50 PLN pobiera się od wniosku o: • stwierdzenie nabycia spadku; • zabezpieczenie spadku; • sporządzenie spisu inwentarza; • odebranie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Jeżeli wnioski, o których mowa wyżej, są umieszczone w jednym piśmie lub we wniosku o dział spadku, opłatę pobiera się od każdego z nich odrębnie. Oplatę stałą w kwocie 100 PLN pobiera się od: • apelacji, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku; • wniosku o zabezpieczenie spadku po cudzoziemcu; • wniosku o wydanie właściwemu konsulowi spadku po cudzoziemcu.	1) 50 PLN – maksymalna stawka za sporządzenie aktu poświadczenia dziedziczenia ustawowego lub testamentowego, uzupełniającego akt poświadczenia dziedziczenia w zakresie spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne 2) 100 PLN – maksymalna stawka za sporządzenie protokołu dziedziczenia 3) 50 PLN – maksymalna stawka za sporządzenie protokołu otwarcia i ogłoszenia testamentu 4) 30 PLN – maksymalna stawka za zaświadczenie o powołaniu wykonawcy testamentu (do wszystkich opłat notariusz dolicza 23% podatku VAT)

Uzyskanie stwierdzenia nabycia spadku lub aktu poświadczenia dziedziczenia jest oficjalnym potwierdzeniem, że jest się spadkobiercą.

4.1. Stwierdzenie nabycia spadku (prowadzone w postępowaniu przed sądem)

Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku wydaje w postępowaniu nieprocesowym sąd spadku właściwy ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy. Wniosek taki może złożyć każdy, kto ma w tym interes, a więc jest zainteresowany w wywołaniu skutków prawnych. Będą to przede wszystkim spadkobiercy spadkodawcy, a także spadkobiercy osób powołanych do spadku, ale zmarłych przed stwierdzeniem nabycia spadku. Uprawnionymi są także zapisobiercy uprawnieni do zachowku, wykonawca testamentu czy też wierzyciele spadkodawcy czy spadkobiercy.

Wniosek złożony przez jednego spadkobiercę sąd rozpoznaje niezależnie od woli pozostałych spadkobierców. W sytuacji gdy złoży go jeden spadkobierca, pozostali stają się uczestnikami tego postępowania.

Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku powinien zawierać:

- 1) imię, nazwisko i dokładny adres składającego wniosek;
- 2) imię i nazwisko oraz datę śmierci i miejsce ostatniego zamieszkania spadkodawcy;
- 3) dokładne dane personalne i adresy wszystkich spadkobierców;
- 4) wskazanie osób, które mogą wchodzić w rachubę jako spadkobiercy ustawowi, tj. dziedziczący w sytuacji, gdyby spadkodawca nie zostawił swej ostatniej woli oraz spadkobierców testamentowych, w przypadku zaistnienia takiego dokumentu; należy pamiętać, że osoby należące do kręgu spadkobierców ustawowych trzeba wymienić także wówczas, gdy spadkodawca pozostawił testament.

Do wniosku należy dołączyć odpisy skrócone (w formie załączników):

- 1) aktu zgonu spadkodawcy (lub prawomocne orzeczenie sądowe o uznaniu za zmarłego albo o stwierdzeniu zgonu);
- 2) aktów urodzenia dzieci zmarłego;
- 3) aktów małżeństwa zameężnych córek;
- 4) aktu małżeństwa wdowy lub wdowca.

W wypadku gdy do sądu wpłynie wniosek o dział spadku, to w tym samym postępowaniu sąd najpierw wyda postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, a po jego uprawomocnieniu przystąpi do rozpoznawania sprawy działowej schedy spadkowej.

Po złożeniu wniosku sąd z urzędu bada, kto jest spadkobiercą, czy spadkodawca pozostawił testament oraz wzywa do złożenia testamentu osobę, co do której zostanie uprawdopodobnione, że testament się u niej znajduje.

W postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku sąd wymienia spadkodawcę oraz jego spadkobierców, a także wysokość przypadających im poszczególnych udziałów.

UWAGA!

Stwierdzenie nabycia spadku nie może nastąpić przed upływem sześciu miesięcy od otwarcia spadku, chyba że wszyscy spadkobiercy złożyli oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

Wzór wniosku do sądu o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie ustawy

Suwałki, 12 grudnia 2011 r.

Sąd Rejonowy w Suwałkach
I Wydział Cywilny

Wnioskodawca:

Jadwiga Kisielewska
ul. Zielna 5/15, 16-400 Suwałki

Uczestnicy:

1. Anna Skowrońska
ul. Zimna 12/5, 16-400 Suwałki
2. Tomasz Kisielewski
ul. Smolna 4/5, 05-121 Warszawa
3. Andrzej Kisielewski
ul. Mleczna 14, 88-100 Inowrocław

Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku

Wnoszę o:

1. Stwierdzenie, że spadek po zmarłym 5 stycznia 2011 roku w Suwałkach Kazimierzu Kisielewskim, ostatnio zamieszkałym w Suwałkach przy ul. Uroczej 5/15 nabyli z mocy ustawy po 1/4 każde: żona Jadwiga Kisielewska, córka Anna Skowrońska oraz synowie Tomasz Kisielewski i Andrzej Kisielewski.
2. Obciążenie stron kosztami postępowania zgodnie z obowiązującymi przepisami i stosownie do wyników postępowania.

Uzasadnienie

Kazimierz Kisielewski zamieszkały ostatnio w Suwałkach, zmarł 5 stycznia 2011 roku.

Dowód: odpis skrócony aktu zgonu

Po zmarłym pozostali następujący spadkobiercy: żona Jadwiga Kisielewska, córka Anna Skowrońska oraz synowie Tomasz Kisielewski i Andrzej Kisielewski.

Dowód:

- odpis skrócony aktu małżeństwa Kazimierza i Jadwigi Kisielewskich
- odpis skrócony aktu małżeństwa Anny Skowrońskiej
- odpisy skrócone aktów urodzenia Tomasza Kisielewskiego i Andrzeja Kisielewskiego

Wnioskodawczyni nie wie o istnieniu innych spadkobierców niż wymienieni we wniosku. Według wiedzy wnioskodawczyni zmarły nie zostawił testamentu. Wnoszę o stwierdzenie, że spadek nabyły osoby wymienione we wniosku z mocy prawa w częściach równych, tj. po 1/4 każdy.

Jadwiga Kisielewska
(podpis czytelny)

Załączniki:

- odpis skrócony aktu zgonu
- odpis skrócony aktu małżeństwa Kazimierza i Jadwigi Kisielewskich
- odpis skrócony aktu małżeństwa Anny Skowrońskiej
- odpisy skrócone aktów urodzenia Tomasza Kisielewskiego i Andrzeja Kisielewskiego
- odpisy wniosku i załączników
- dowód opłaty sądowej

UWAGA:

- pismo należy złożyć do sądu rejonowego właściwego ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy;
- wniosek składamy: jeden egzemplarz dla sądu i po jednym dla każdego z uczestników postępowania (warto również sporządzić jeden egzemplarz dla siebie i zatrzymać go w domu);
- pismo podlega opłacie w wysokości 50 PLN; jeśli w tym samym piśmie znajdzie się wniosek o odebranie przez sąd oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, opłatę pobiera się od każdego z nich – można je opłacić znakami sądowymi (kupujemy je w kasie sądu i naklejamy na pierwszą stronę pisma), przelewem bankowym

(wygenerowany elektronicznie i wydrukowany dowód wpłaty dołączamy do pisma) albo gotówką na pocztę (dowód opłaty dołączamy do pisma).

Wzór wniosku do sądu o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu

Augustów, 5 listopada 2011 r.

**Sąd Rejonowy w Augustowie
I Wydział Cywilny**

Wnioskodawca:

Jerzy Radecki
ul. Jeziorna 12/67, 16-300 Augustów

Uczestnicy:

1. Jan Radecki
ul. Zarzeczna 89, 16-300 Augustów
2. Justyna Parecka
ul. Barycka 12/56, 05-121 Warszawa
3. Ewelina Kowalik
ul. Traktorzystów 56/34, 16-400 Suwałki

Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu

Wnoszę o stwierdzenie, że:

- 1) spadek po zmarłym w dniu 5 stycznia 2011 roku w Augustowie Tadeuszu Radeckim, ostatnio zamieszkałym w Augustowie przy ul. Suwalskiej 34, nabył w całości na podstawie testamentu własnoręcznego sporządzonego 30 marca 2010 roku jego wnuk Jerzy Radecki.

Ponadto wnoszę o:

- 2) otwarcie i ogłoszenie testamentu oraz
- 3) przeprowadzenie zawnioskowanych dowodów.

Uzasadnienie

Tadeusz Radecki zamieszkały ostatnio w Augustowie przy ul. Suwalskiej 34 zmarł 5 stycznia 2011 roku w Augustowie.

Dowód: odpis skrócony aktu zgonu

Wnioskodawca jest wnukiem zmarłego, jedynym synem syna spadkodawcy Jana Radeckiego.

Dowód: odpisy skrócone aktów urodzenia Jerzego Radeckiego i Jana Radeckiego

Justyna Parecka z domu Radecka i Ewelina Kowalik z domu Radecka są córkami spadkodawcy.

Dowód: odpisy skrócone aktów małżeństwa Justyny Pareckiej i Eweliny Kowalik

W dniu 30 marca 2010 roku spadkodawca sporządził w Augustowie testament własnoręczny, w którym jako jedynego spadkobiercę powołał do całości spadku swego wnuka Jerzego Radeckiego.

Dowód: testament własnoręczny bez skreśleń i poprawek sporządzony w dniu 30 marca 2010 roku w Augustowie. Testament zostanie złożony na rozprawie.

Poza uczestnikami postępowania, Janem Radeckim oraz Justyną Parecką i Eweliną Kowalik, spadkodawca nie miał żadnych dzieci własnych oraz przysposobionych.

Wnioskodawca ani uczestnicy postępowania nie składali dotychczas oświadczeń o przyjęciu albo odrzuceniu spadku.

Jerzy Radecki
(własnoręczny podpis)

W załączeniu:

- odpis skrócony aktu zgonu
- odpisy skrócone aktów urodzenia Jerzego Radeckiego i Jana Radeckiego
- odpisy skrócone aktów małżeństwa Justyny Pareckiej i Eweliny Kowalik
- odpisy wniosku i załączników
- dowód opłaty sądowej

UWAGA:

- pismo należy złożyć do sądu rejonowego właściwego ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy;
- wniosek składamy: jeden egzemplarz dla sądu i po jednym dla każdego z uczestników postępowania (warto również sporządzić jeden egzemplarz dla siebie i zatrzymać go w domu);
- pismo podlega opłacie w wysokości 50 PLN; jeśli w tym samym piśmie znajdzie się wniosek o odebranie przez sąd oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, opłatę pobiera się od każdego z nich – można je opłacić znakami sądowymi (kupujemy je w kasie sądu i naklejamy na pierwszą stronę pisma), przelewem bankowym (wygenerowany elektronicznie i wydrukowany dowód wpłaty dołączamy do pisma) albo gotówką na pocztę (dowód opłaty dołączamy do pisma).

4.2. Poświadczenie dziedziczenia (droga notarialna)

Notariusz może sporządzić akt poświadczenia dziedziczenia ustawowego lub testamentowego z wyłączeniem dziedziczenia na podstawie testamentów szczególnych. Spisany przez niego akt poświadczenia dziedziczenia po zarejestrowaniu ma taki sam skutek jak prawomocne postanowienie sądu stwierdzające nabycie spadku. W odróżnieniu od postępowania spadkowego akt poświadczenia dziedziczenia może sporządzić każdy notariusz bez względu na miejsce ostatniego zamieszkania spadkodawcy. Ponadto sami zainteresowani nie muszą składać żadnych wniosków ani pism procesowych.

Warunkiem uzyskania tego aktu jest stawienie się u notariusza wszystkich osób, które mogą być brane pod uwagę jako spadkobiercy ustawowi lub testamentowi. Osoby te muszą stawić się przed nim jednocześnie i zgodnie zażądać poświadczenia dziedziczenia, składając przy tym wymagane prawem dokumenty i oświadczenia.

UWAGA!

Jeśli nie ma zgody między spadkobiercami, bo np. jeden z nich kwestionuje testament lub żąda innego podziału spadku, wówczas sprawę może rozwiązać wyłącznie sąd.

Taki akt rejestruje się niezwłocznie (za pośrednictwem systemu teleinformatycznego) w centralnym rejestrze potwierdzonym przez Krajową Radę Notarialną. Zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia ma skutki prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku.

W taki sposób można potwierdzić u notariusza prawo do wszystkich spadków, z wyjątkiem spadkodawców zmarłych przed 1 lipca 1984 roku. Zgodnie z ustawą z 14 lutego 1991 roku Prawo o notariacie, notariusz nie może poświadczać testamentów szczególnych, tj. testamentów ustnych, sporządzonych na polskim statku morskim lub powietrznym oraz testamentów wojskowych.

Jeśli notariusz nie ma żadnych wątpliwości, co do osoby spadkobiercy i wysokości udziałów w spadku, spisuje akt poświadczenia dziedziczenia.

Postępowanie przed notariuszem składa się z dwóch czynności: spisania protokołu dziedziczenia oraz sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia. Tych czynności notariusz dokonuje przy udziale wszystkich osób, które mogą wchodzić w rachubę jako spadkobiercy ustawowi i testamentowi, a także osób, na których rzecz spadkodawca uczynił zapisy windykacyjne. Jeśli spadkodawca sporządził testament, zostaje on otwarty i ogłoszony, a spadkodawcy składają oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

Przystępując do spisania protokołu dziedziczenia, notariusz poucza osoby biorące udział w spisywaniu tego protokołu o obowiązku ujawnienia wszelkich okoliczności objętych treścią protokołu oraz o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych oświadczeń.

W protokole dziedziczenia zamieszcza się w szczególności:

- zgodne żądanie poświadczenia dziedziczenia złożone przez osoby biorące udział w spisywaniu protokołu;
- oświadczenia o istnieniu lub nieistnieniu osób, które wyłączałyby

znanych spadkobierców od dziedziczenia lub dziedziczyłyby wraz z nimi;

- oświadczenia o znanych testamentach spadkodawcy lub braku takich testamentów;
- oświadczenia, że w odniesieniu do spadku nie zostało uprzednio wydane postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku i nie toczy się postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku ani nie został sporządzony akt poświadczenia dziedziczenia;
- oświadczenia, czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne oraz który spośród spadkobierców powołanych do spadku z ustawy odpowiada warunkom przewidzianym do dziedziczenia gospodarstwa rolnego;
- oświadczenia, czy spadkodawca w chwili śmierci był cudzoziemcem lub, nie posiadając żadnego obywatelstwa, nie zamieszkiwał w Rzeczypospolitej Polskiej albo w skład spadku wchodzi prawa rzeczowe lub posiadanie nieruchomości położonej za granicą;
- oświadczenia, czy były składane deklaracje o przyjęciu lub odrzuceniu spadku lub zapisu windykacyjnego, czy zostało wydane orzeczenie dotyczące niegodności spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, oraz czy były zawierane umowy z przyszłym spadkodawcą w przedmiocie zrzeczenia się dziedziczenia po nim;
- wzmiankę o pouczeniu przez notariusza o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń.

Jeżeli od dnia otwarcia spadku nie upłynęło sześć miesięcy, w protokole dziedziczenia należy zamieścić oświadczenia spadkobierców o prostym przyjęciu spadku lub przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza albo o odrzuceniu spadku, chyba że oświadczenia tej treści zostały już przez spadkobierców uprzednio złożone. W takim przypadku należy zamieścić wzmiankę o dacie, miejscu i treści złożonych przez poszczególnych spadkobierców oświadczeń. Dotyczy to także oświadczeń osób, na których rzecz spadkodawca uczynił zapisy windykacyjne.

Do protokołu dziedziczenia notariusz załącza:

- odpis aktu zgonu spadkodawcy;

- odpisy aktów stanu cywilnego osób powołanych do spadku z ustawy;
- inne dokumenty mogące mieć wpływ na ustalenie praw do spadku.

Na podstawie protokołu dziedziczenia notariusz niezwłocznie sporządza akt poświadczenia dziedziczenia, który następnie rejestruje w elektronicznym rejestrze poświadczeń dziedziczenia prowadzonym przez Krajową Radę Notarialną.

Akt poświadczenia dziedziczenia powinien zawierać:

- dzień, miesiąc i rok oraz miejsce sporządzenia aktu;
- imię, nazwisko i siedzibę kancelarii notariusza, a jeżeli akt sporządził zastępca notariusza – imię i nazwisko zastępcy;
- imię i nazwisko spadkodawcy, numer PESEL oraz imiona jego rodziców;
- datę i miejsce zgonu spadkodawcy oraz jego ostatnie miejsce zamieszkania;
- wskazanie spadkobierców, którym spadek przypadł: imiona, nazwiska i imiona rodziców oraz datę i miejsce urodzenia osób fizycznych, a w przypadku osób prawnych – nazwę i siedzibę;
- tytuł powołania do spadku i wysokość udziałów w spadku wraz ze wskazaniem w razie dziedziczenia ustawowego, czy spadkobierca był małżonkiem spadkodawcy, czy jego krewnym i w jakim stopniu, a w razie dziedziczenia testamentowego – określenie formy testamentu;
- wskazanie spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne podlegające dziedziczeniu z ustawy oraz ich udziały w nim;
- wskazanie osób, na rzecz których spadkodawca uczynił zapisy windykacyjne, oraz przedmiotów tych zapisów, chyba że osoby te nie chcą lub nie mogą być zapisobiercami;
- powołanie protokołu otwarcia i ogłoszenia testamentu;
- podpisy wszystkich biorących udział w spisaniu protokołu dziedziczenia;
- podpis notariusza;
- adnotację o dokonaniu rejestracji.

Notariusz opatruje wpis bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu. Dopiero zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia rodzi skutki prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Osoba, która uzyskała akt poświadczenia dziedziczenia, powinna zgłosić ten fakt w stosownym urzędzie skarbowym.

Notariusz odmawia sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia, jeżeli:

- dziedziczenie ma nastąpić na podstawie testamentu szczególnego;
- spadkobierca zmarł przed 1 lipca 1984 roku;
- w stosunku do spadku został już uprzednio sporządzony akt poświadczenia dziedziczenia lub zostało wydane postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku;
- w toku sporządzania protokołu dziedziczenia ujawnią się okoliczności wskazujące, że przy jego sporządzeniu nie były obecne wszystkie osoby, które mogą wchodzić w rachubę jako spadkobiercy ustawowi lub testamentowi, lub też osoby, na rzecz których spadkodawca uczynił zapisy windykacyjne, albo istnieją lub istniały testamenty, które nie zostały otwarte lub ogłoszone;
- wskutek braku małżonka spadkodawcy i krewnych powołanych do dziedziczenia z ustawy spadek przypada, jako spadkobiercy ustawowemu, gminie albo Skarbowi Państwa;
- spadkodawca w chwili śmierci był cudzoziemcem lub, nie posiadając żadnego obywatelstwa, nie zamieszkiwał w Rzeczypospolitej Polskiej albo w skład spadku wchodzi prawa rzeczowe lub posiadanie nieruchomości położonej za granicą.

Opłaty notarialne

50 PLN – maksymalna stawka za sporządzenie aktu poświadczenia dziedziczenia ustawowego lub testamentowego, uzupełniającego akt poświadczenia dziedziczenia w zakresie spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne

100 PLN – maksymalna stawka za sporządzenie protokołu dziedziczenia

50 PLN – maksymalna stawka za sporządzenie protokołu otwarcia i ogłoszenia testamentu

30 PLN – maksymalna stawka za sporządzenie zaświadczenia o powołaniu wykonawcy testamentu

6 PLN – opłaty kancelaryjne od odpisu (za każdą rozpoczętą stroną)

Do wszystkich opłat notariusz dolicza 23% podatku VAT.

Rozdział 6.

Dział spadku

1. Wspólność spadku

Wskutek dziedziczenia kilku spadkobierców, powstaje między nimi wspólność majątku spadkowego. Spadkobiercy nabywają spadek jako całość, z tym że każdemu z obdarowanych służy określony udział w spadku. Jak wynika z art. 1035 k.c., do wspólności majątku spadkowego oraz do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych, chyba że co innego wynika z przepisów o spadku. Tym samym po śmierci spadkodawcy wszyscy, którzy dziedziczą, stają się współwłaścicielami spadku i są nimi do momentu podziału spadku na konkretne osoby.

Spadkobierca może rozporządzać swoim udziałem w przedmiocie należącym do spadku wyłącznie za zgodą pozostałych współspadkobierców. Jeżeli którykolwiek z pozostałych spadkobierców nie wyrazi zgody, rozporządzenie jest bezskuteczne o tyle, o ile naruszałoby uprawnienia przysługujące temu spadkobiercy na podstawie przepisów o dziale spadku. W sytuacji gdy nie da się uzyskać zgody pozostałych spadkobierców, zawsze możemy wystąpić do sądu o upoważnienie do dokonania takich czynności. Jeśli wszystkie osoby, które są spadkobiercami, nie mogą porozumieć się w sprawie, jak ma wyglądać zarząd rzeczą, można wnioskować do sądu o wyznaczenie zarządcy. Taki zarządca zajmuje się przedmiotem spadku do momentu, zanim zostanie ona przyznana konkretnej osobie. Należy pamiętać, że może on zażądać za to wynagrodzenia od pozostałych spadkobierców. Natomiast każdy spadkobierca może zażądać od zarządcy rachunku z zarządu (tzn. rozliczenia tego, co zrobił zarządca, w jaki sposób się zajmuje spadkiem itd.) Uzyskane korzyści (np. pieniądze) oraz wydatki związane ze wspólnym spadkiem dzielone są na spadkobierców w zależności od tego, jakie mają udziały w spadku.

Spadkobierca, który przyjął spadek, może ten spadek zbyć w całości lub w części. To samo dotyczy zbycia udziału spadkowego. Oznacza to,

że może przekazać innej osobie (za opłatą lub bezpłatnie) swój udział w spadku, czyli zbyć, oddać, sprzedać albo darować drugiej osobie. Nabywca takiego spadku wstępuje w prawa i obowiązki spadkobiercy.

2. Jak podzielić spadek?

Dział spadku możemy przeprowadzić na podstawie zgodnego oświadczenia woli wszystkich spadkobierców, czyli umowy, albo na podstawie orzeczenia sądu na żądanie któregośkolwiek ze spadkobierców. W przypadku gdy w skład masy spadkowej wchodzi nieruchomości, umowa musi mieć formę aktu notarialnego. Wyróżnia się wówczas tryb umowny i tryb sądowy działu spadku.

Dział spadku można przeprowadzić na trzy sposoby:

- przydzielenie dla poszczególnych spadkobierców konkretnych przedmiotów objętych spadkiem stosownie do wielkości ich udziałów;
- przydzielenie przedmiotów spadkowych jednemu lub niektórym spadkobiercom z jednoczesnym obciążeniem ich obowiązkiem spłacenia pozostałych spadkobierców;
- sprzedaż przedmiotów należących do spadku i podział kwoty uzyskanej między spadkobierców stosownie do wielkości przypadających im udziałów w spadku.

Każdy z wymienionych powyżej sposobów działu spadku może nastąpić niezależnie od tego, czy będzie on umowny, czy sądowy. Sposób wyboru działu spadku może nastąpić po ustaleniu składu i wartości przedmiotów wchodzących w skład masy spadkowej.

2.1. Umowny dział spadku

Zgodna decyzja spadkobierców odnośnie sposobu podziału spadku jest najszybszą i najprostszą możliwością. Stronami umowy o zgodny dział spadku muszą być jednak wszyscy spadkobiercy. Brak zgody choćby jednego spadkobiercy powoduje, że sprawa musi zostać rozstrzygnięta przez sąd.

Przy podziale spadku stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zniesienia współwłasności. Prawo do żądania działu spadku nie ulega przedawnieniu, jednak odkładanie tego w czasie może skutkować tym, że spad-

kobiercy faktycznie władający nieruchomością staną się jej właścicielami wskutek zasiedzenia.

Zgodny podział spadku nie musi wcale oznaczać, że każdy ze spadkobierców otrzyma dobra odpowiadające wartości jego udziału w spadku, ewentualnie ze spłatami i dopłatami wyrównującymi ich wartość. Spadkobiercy mogą zdecydować o innym sposobie podziału.

Umowa zawierana między spadkobiercami może mieć dowolną formę, chyba że do spadku wchodzi nieruchomość, użytkowanie wieczyste albo spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu. Wówczas przepisy wymagają zachowania formy aktu notarialnego. Umowa o podział spadku w części dotyczącej spłat i dopłat podlega opodatkowaniu od czynności cywilnoprawnych. Opłatę tę pobiera notariusz, a jego wynagrodzenie jest adekwatne do wartości dzielonych dóbr.

Umowa dotycząca podziału spadku powinna zawierać przede wszystkim informacje o zapisach, darowiznach, udziałach w gospodarstwie rolnym, a także wszystkie uzgodnienia finansowe pomiędzy spadkobiercami. Ponadto, jeśli spadkodawca miał długi, to w umowie powinny się znaleźć informacje o tym, który ze spadkobierców je spłaci, albo który ze spadkobierców zrzeka się przedmiotów należących do spadku. W umowie powinny się znaleźć także postanowienia dotyczące zaliczenia ewentualnych darowizn na schedę spadkową. W umowie można zawęzić dział spadku tylko do jego części. W tym drugim przypadku, ta część, która nie została podzielona, może zostać rozdzielona poprzez spisanie kolejnej umowy (uzupełniającej) albo przez sąd.

2.2. Sądowy dział spadku

W sytuacji gdy spadkobiercy nie są w stanie porozumieć się odnośnie podziału spadku, sprawa musi zostać skierowana do sądu. Sądem właściwym o dział spadku jest sąd rejonowy ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy, a jeśli tego miejsca nie da się ustalić, sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część. W braku powyższych podstaw sądem spadku jest Sąd Rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy.

Postępowanie o dział spadku wszczyna się na wniosek osoby uprawnionej. We wniosku o dział spadku należy:

- przedstawić postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku lub akt poświadczenia dziedziczenia sporządzony przez notariusza;
- przedstawić spis inwentarza, jeśli taki był sporządzony (w razie braku takiego spisu należy we wniosku wskazać majątek spadkowy, a w przypadku nieruchomości, wskazać dowody potwierdzające, że nieruchomość stanowiła własność spadkodawcy, np. umowa notarialna, odpis z księgi wieczystej);
- wskazać, jakie testamenty sporządził spadkodawca, gdzie zostały złożone i gdzie się znajdują, jeśli na ich podstawie nastąpiło dziedziczenie.

Współspadkobiercy we wniosku o podział spadku powinni podać sądowi swój wiek, zawód, stan rodzinny oraz dane o swoich zarobkach i majątku, a także o zarobkach i majątku małżonka. Muszą też wyjaśnić, w jaki sposób dotychczas korzystali ze spadku, jak również podać inne okoliczności, które mogą mieć wpływ na rozstrzygnięcie. Jeżeli przedmiotem spadku jest gospodarstwo rolne, współspadkobiercy powinni w szczególności podać dane dotyczące okoliczności, które sąd musi uwzględnić w decyzji o jego podziale albo przyznaniu go w całości jednemu współspadkobiercy.

Sąd wydaje postanowienie o dziale spadku po przeprowadzeniu rozprawy. O wyznaczeniu rozprawy sąd zawiadamia wnioskodawcę i uczestników postępowania. W trakcie postępowania spadkowego sąd określa skład spadku i jego wartość. W wyniku sądowego działu spadku każdy ze spadkobierców powinien otrzymać określoną wartość ze spadku, odpowiednią do wielkości odziedziczonego przez niego udziału spadkowego. Zaspokojenie roszczeń spadkobiercy może nastąpić poprzez jeden ze wskazanych powyżej sposobów. W postępowaniu sąd powinien nakłaniać spadkobierców do zgodnego dokonania podziału majątku spadkowego. W przeciwnym razie wniosek o dział spadku będzie rozpoznany według przepisów o zniesieniu współwłasności. Prawomocne postanowienie sądu jest podstawą do dokonania wpisów w księdze wieczystej, a także – po uzyskaniu dodatkowo w sądzie klauzuli wykonalności – podstawą egzekwowania przez komornika naszego udziału w spadku.

Wzór wniosku o dział spadku

Suwałki, 12 grudnia 2011 r.

Sąd Rejonowy
I Wydział Cywilny Suwałki

Wnioskodawca:

Katarzyna Zalewska
ul. Starorzeczna 12/6, 16-400 Suwałki

Uczestnicy postępowania:

1. Mariola Jedelska
Prudziszki 94/89, 16-402 Suwałki
2. Roman Zalewski
ul. Klonowa 34, 00-234 Warszawa

Wartość przedmiotu sporu: 240 tys. PLN

Wniosek o dział spadku

Działając w imieniu własnym, wnoszę o:

1. Ustalenie, że w skład spadku po zmarłym Januszu Zalewskim, mężu wnioskodawczyni, wchodzi:
 - a) udział w 1/2 lokalu stanowiącym odrębną własność, położoną w Suwałkach przy ul. Starorzecznej 12/6 o powierzchni 65 m², dla której Sąd Rejonowy w Suwałkach prowadzi księgę wieczystą nr KW 235286, o wartości 90 tys. PLN;
 - b) działka rolna położona w miejscowości Prudziszki, gmina Jeleniewo, o powierzchni 3,5 ha, dla której Sąd Rejonowy w Suwałkach prowadzi księgę wieczystą nr KW 563907, o wartości 90 tys. PLN;
 - c) samochód osobowy marki Opel Vectra, rok produkcji 2010, nr rej. BS 6781, o wartości 60 tys. PLN.
2. Dokonanie działu spadku po zmarłym Januszu Zalewskim w taki sposób, aby:

- a) wchodzący w skład spadku udział w odrębnej własności lokalu przyznać wnioskodawczyni Katarzynie Zalewskiej zamieszkałej w tym lokalu;
 - b) działkę budowlaną przyznać Marioli Jedelskiej;
 - c) samochód osobowy marki Opel Vectra przyznać na własność Romanowi Zalewskiemu.
3. Obciążenie wnioskodawczyni i uczestników kosztami postępowania sądowego w równym stopniu.

Uzasadnienie

Prawomocnym postanowieniem z dnia 16 lipca 2011 roku w sprawie, sygn. akt: I Ns 84/11, Sąd Rejonowy w Suwałkach stwierdził, że spadek po zmarłym Januszu Zalewskim nabyli z mocy ustawy: Katarzyna Zalewska – żona zmarłego, oraz dzieci: Mariola Jedelska z domu Zalewska i Roman Zalewski, po 1/3 części spadku.

Dowód: akta sprawy I Ns 84/11 Sądu Rejonowego w Suwałkach

Spadkodawca w chwili śmierci był w związku małżeńskim z Katarzyną Zalewską i pozostawali oni we wspólności ustawowej. Mieszkanie stanowi współwłasność małżonków. Działka budowlana oraz samochód należą do odrębnego majątku spadkodawcy. Zmarły działkę nabył w spadku po swoim ojcu, a samochód otrzymał w drodze darowizny od siostry.

Dowód:

- odpis z księgi wieczystej nr KW 235286
- odpis z księgi wieczystej nr KW 563907
- odpis umowy darowizny samochodu

Wnioskodawczyni Katarzyna Zalewska ma 68 lat, jest wdową po spadkodawcy i emerytką. Zamieszkuje w wymienionym w pkt. 1a lokalu, który należał do wspólnego majątku małżonków. Wysokość emerytury wnioskodawczyni wynosi 1200 PLN. Córka zmarłego, Mariola Jedelska, ma 41 lat, jest zamężna, mieszka w Prudziškach, gdzie wraz z mężem prowadzi gospodarstwo rolne o pow. 15 ha. Jest to ich jedyne źródło utrzymania. Przedmiotowa działka rolna graniczy z jej gospodarstwem i jest wykorzystywana przez córkę zmarłego. Syn Roman Zalewski jest żonaty, ma 43 lata i jest architektem. Na stałe zamieszkuje w Warszawie, gdzie posiada dom o powierzchni 220 m². Samochód spadko-

dawcy wykorzysta w prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej. Roman Zalewski nie domaga się spłaty pieniężnej, ponieważ w 2010 roku otrzymał od rodziców kwotę 30 tys. PLN na poczet remontu swego domu.

Proponowany we wniosku podział masy spadkowej jest uzasadniony potrzebami spadkobierców i dotychczasowym sposobem korzystania przez nich z przedmiotów spadkowych. W tym zakresie niniejszy wniosek jest zasadny.

Katarzyna Zalewska
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis z księgi wieczystej nr KW 235286
- odpis z księgi wieczystej nr KW 563907
- odpis umowy darowizny samochodu
- zaświadczenie o wysokości emerytury i dochodach uczestników postępowania
- odpisy wniosku i załączników

UWAGA:

- pismo należy złożyć do sądu rejonowego właściwego ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy, a jeżeli tego miejsca nie da się ustalić, do sądu miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część; w przypadku braku powyższych podstaw, sądem spadku jest Sąd Rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy;
- od wniosku pobiera się opłatę stałą w kwocie 500 PLN, a jeżeli wniosek zawiera zgodny projekt działu spadku, pobiera się opłatę stałą w kwocie 300 PLN;
- opłatę stałą w kwocie 1000 PLN pobiera się od wniosku o dział spadku połączony ze zniesieniem współwłasności, a jeżeli zawiera on zgodny projekt działu spadku i zniesienia współwłasności, pobiera się opłatę stałą w kwocie 600 PLN; opłatę można opłacić znakami sądowymi (kupujemy je w kasie sądu i naklejamy na pierwszą stronę pisma), przelewem bankowym (wygenerowany elektronicznie i wydrukowany dowód wpłaty dołączamy do pisma) albo gotówką na poczcie (dowód opłaty dołączamy do pisma);

- wniosek składamy w egzemplarzach – jeden dla sądu i po jednym dla każdego z uczestników postępowania (warto również sporządzić jeden egzemplarz dla siebie i zatrzymać go w domu).

3. Podział gospodarstwa rolnego

Gospodarstwem rolnym są według kodeksu cywilnego grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeśli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego (art. 55³ k.c.).

W odniesieniu do gospodarstwa rolnego podstawowym sposobem jest podział fizyczny. Jeśli jednak zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego przez podział między współwłaścicieli byłoby sprzeczne z zasadami prawidłowej gospodarki rolnej, sąd przyzna to gospodarstwo temu współwłaścicielowi, na którego wyrażą zgodę wszyscy współwłaściciele. W razie braku takiej zgody ma się ono dostać temu z nich, który je prowadzi lub stale w nim pracuje, chyba że interes społeczno-gospodarczy przemawia za wyborem innego właściciela. Ocena, czy w konkretnym wypadku tak właśnie jest, będzie należała do sądu.

Jeżeli warunki powyższe spełnia kilku współwłaścicieli albo jeżeli nie spełnia ich żaden z nich, sąd przyzna gospodarstwo rolne temu, który daje najlepszą gwarancję jego należytego prowadzenia. Na wniosek wszystkich współwłaścicieli sąd może zarządzić sprzedaż gospodarstwa rolnego. Ale sprzedaż gospodarstwa rolnego może być również zasądzona nawet bez zgody współwłaścicieli, jeżeli są ku temu przesłanki.

Wysokość przysługujących współwłaścicielom spłat z gospodarstwa rolnego ustala się stosownie do ich zgodnego porozumienia. W przypadku jego braku, spłaty przysługujące współwłaścicielom mogą być obniżone. Przy określaniu stopnia ich obniżenia bierze się pod uwagę:

- typ, wielkość i stan gospodarstwa rolnego będącego przedmiotem zniesienia współwłasności;
- sytuację osobistą i majątkową współwłaściciela zobowiązanego do spłat i współwłaściciela uprawnionego do ich otrzymania.

Rozdział 7.

Zachówek

1. Co to jest zachówek i kto jest do niego uprawniony?

Spadkodawca, sporządzając testament, może zdecydować, że do spadku po nim powoła tylko niektóre osoby z kręgu najbliższej rodziny lub też zupełnie osobę obcą, pomijając przy tym, np. małżonka, dzieci czy wnuki. W takiej sytuacji najbliższym należy się od spadkobierców zachówek. Prawo do zachowku jest roszczeniem majątkowym skierowanym do obdarowanego czy obdarowanych w testamencie, mającym zapewnić najbliższym choć częściową rekompensatę ich interesów. Przedmiotem zachowku jest wierzytelność pieniężna.

Uprawnionymi do zachowku są:

- zstępni, czyli rodzice zmarłego, a gdyby nie przeżyły spadkodawcy, to wnuki i prawnuki;
- małżonek;
- rodzice spadkodawcy, ale tylko gdyby byli uprawnieni do spadku
- z ustawy (oznacza to, że jeżeli spadkodawca pozostawił dzieci i żonę, to rodzice nie mają prawa występować o zachówek; mogliby, gdyby spadkodawca nie pozostawił po sobie zstępnych – dzieci, wnuków – i na podstawie ustawy majątek dziedziczyłyby żona wraz z rodzicami).

Do zachowku nie są uprawnione:

- osoby, które uznane zostały za niegodne dziedziczenia;
- małżonkowie pozostający w separacji orzeczonej sądem;
- osoby, które odrzuciły spadek;
- osoby, które zostały wydziedziczone w testamencie (czyli pozbawione zachowku).

UWAGA!

Nie należy się zachówek także w razie zrzeczenia się go w umowie zawartej w formie notarialnej z samym spadkodawcą, a więc jeszcze za jego życia. Zrzeczenie się dziedziczenia obejmuje również potomstwo zrzekającego się, chyba że w umowie ze spadkobiercą postanowiono inaczej.

2. Sposób obliczania zachowku

Z zasady uprawnionemu do zachowku przysługuje połowa tego, co dany członek rodziny otrzymałby, gdyby nie było testamentu. Jeśli jednak osoba, której przysługuje prawo do zachowku, jest trwale niezdolna do pracy albo małoletnia – może otrzymać zachówek w wysokości 2/3 udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym.

Przy ustalaniu udziału spadkowego stanowiącego podstawę do obliczania zachowku uwzględnia się także spadkobierców niegodnych oraz spadkobierców, którzy spadek odrzucili, natomiast nie uwzględnia się spadkobierców, którzy zrzekli się dziedziczenia albo zostali wydziedziczeni.

Podstawą do obliczenia zachowku będzie tzw. czysta wartość spadku (wartość spadku po odliczeniu od niego długów spadkowych). Przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się, stosownie do przepisów poniższych, darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę. Wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku. Wartość przedmiotu zapisu windykacyjnego oblicza się według stanu z chwili otwarcia spadku, a według cen z chwili ustalania zachowku.

Przykład:

Zmarły spadkodawca Jerzy miał dwóch synów: Szymona i Tadeusza. Cały swój majątek (200 tys. PLN) zapisał w testamencie wyłącznie Tadeuszowi. Tym samym drugiemu synowi, Szymonowi, będzie należał się zachówek w wysokości 50 tys. PLN z uwagi na to, że gdy-

by spadkodawca Jerzy nie zostawił testamentu, to dziedziczyłby on z ustawy 100 tys. PLN (1/2 ze 100 tys. PLN = 50 tys. PLN).

3. Darowizny na poczet zachowku

Ustalając zachowek, należy określić wartość spadku, od którego będzie on wyliczany. Na tę wartość składa się nie tylko to, co spadkodawca pozostawił w chwili śmierci, ale uwzględnia się co do zasady także wartość darowizn i zapisów windykacyjnych uczynionych przez spadkodawcę. Przy doliczaniu należy pamiętać o następujących zasadach:

1. Przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych (np. kompletu garnków czy innego prezentu na święta, urodziny czy imieniny) ani tych dokonanych przed więcej niż 10 laty, licząc wstecz od otwarcia spadku (śmierci spadkodawcy), darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Darowizny dokonane na rzecz osób będących spadkobiercami uprawnionymi do zachowku podlegają zaliczeniu bez względu na to, kiedy zostały dokonane, np. wartość działki darowanej przez ojca synowi przed 14 laty będzie ustalana na poczet zachowku, natomiast pieniądze przekazane konkubinie na kupno domu przed 11 laty już nie.
2. Przy obliczaniu zachowku należnego zstępnemu (dziecku, wnukowi) nie dolicza się do spadku darowizn uczynionych przez spadkodawcę w czasie, kiedy nie miał zstępnych (przed urodzeniem dzieci). Nie dotyczy to jednak sytuacji, gdy darowizna została uczyniona na mniej niż 300 dni przed urodzeniem się zstępnego.
3. Przy obliczaniu zachowku należnego małżonkowi nie dolicza się do spadku darowizn, które spadkodawca uczynił przed zawarciem z nim małżeństwa.
4. Wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku. Wartość przedmiotu zapisu windykacyjnego oblicza się według stanu z chwili otwarcia spadku, a według cen z chwili ustalania zachowku.

Zapis windykacyjny oraz darowiznę dokonane przez spadkodawcę na rzecz uprawnionego do zachowku zalicza się na należny mu zachówek. Jeżeli uprawnionym do zachowku jest dalszy zstępny spadkodawcy (np. wnuk), zalicza się na należny mu zachówek także zapis windykacyjny oraz darowiznę dokonane przez spadkodawcę na rzecz jego wstępnego (np. jego ojcu).

Jeżeli uprawnionym do zachowku jest zstępny spadkodawcy, zalicza się na należny mu zachówek poniesione przez spadkodawcę koszty wychowania oraz wykształcenia ogólnego i zawodowego, o ile koszty te przekraczają przeciętną miarę przyjętą w danym środowisku (w praktyce mogą być wątpliwości, jakie wykształcenie i w jakim środowisku przekracza się ową przeciętną miarę lub nie).

Orzecznictwo w sprawie darowizn podlegających zaliczeniu na poczet zachowku

- A.** Na poczet zachowku nie dolicza się darowizn dokonanych przed więcej niż dziesięć laty na rzecz osób niebędących spadkobiercami ani uprawnionymi do zachowku (art. 994 § 1 k.c.). *A contrario* należy przyjąć, że podlegają zaliczeniu darowizny uczynione na rzecz spadkobierców lub uprawnionych do zachowku bez względu na datę ich dokonania (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 1 czerwca 2004 roku, sygn. akt I ACa 285/2004).
- B.** Prawidłowa wykładnia art. 994 par. 1 k.c. powinna być taka, że niemożność doliczania do spadku po upływie dziesięciu lat, licząc wstecz od śmierci spadkodawcy, dotyczy tylko darowizn, które dokonane były na rzecz osób obcych niebędących ani spadkobiercami, ani uprawnionymi do zachowku (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 12 listopada 1996 roku, I ACr 308/96).

4. Sądowe dochodzenie roszczeń z tytułu zachowku

W sytuacji gdy osoba zobowiązana do wypłaty zachowku nie chce tego uczynić, możemy wystąpić do sądu z pozwem o wypłacenie zachowku.

Wzór pozwu o zachowek

Suwałki, 12 października 2011 r.

Sąd Rejonowy
I Wydział Cywilny
Suwałki

Powód:

Andrzej Halecki
ul. Konieczna 34/56
16-400 Suwałki

Pozwana:

Karolina Matulewicz
ul. Jabłeczna 34
16-400 Suwałki

Wartość przedmiotu sporu: 60 tys. PLN

Pozew o zachowek

Działając w imieniu własnym, wnoszę o:

- 1) zasądzenie od pozwanej Karoliny Matulewicz na rzecz powoda Andrzeja Haleckiego kwoty 60 tys. PLN tytułem zachowku po zmarłym Stanisławie Haleckim wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wymagalności do dnia zapłaty;
- 2) zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów procesu według norm przepisanych;
- 3) nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności;
- 4) przeprowadzenie rozprawy także pod nieobecność powoda;
- 5) dołączenie do sprawy akt Sądu Rejonowego w Suwałkach w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po Stanisławie Haleckim, sygn. akt: Ns 56/2011.

Uzasadnienie

Andrzej Halecki, ostatnio zamieszkały w Suwałkach przy ul. Koniecznej 34/56, zmarł dnia 1 grudnia 2010 roku.

Dowód: akt zgonu spadkodawcy

Spadkodawca pozostawił testament, w którym jedynym spadkobiercą uczynił córkę Karolinę Matulewicz. Na podstawie testamentu Sąd Rejonowy w Suwałkach postanowieniem z dnia 10 września 2011 roku stwierdził, że cały spadek po zmarłym nabyła pozwana Karolina Matulewicz.

Dowód: akta Sądu Rejonowego w Suwałkach w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po Stanisławie Haleckim, sygn. akt: Ns 56/2011

Gdyby zmarły nie sporządził testamentu, do spadku uprawnieni byłiby z ustawy: pozwana Karolina Matulewicz z domu Halecka – córka, oraz powód Andrzej Halecki – syn. Każdy ze spadkobierców uprawniony byłby do 1/2 spadku.

Dowód:

- odpis skrócony aktu małżeństwa Karoliny Matulewicz
- odpis skrócony aktu urodzenia Andrzeja Haleckiego

W skład spadku wchodzi lokal stanowiący odrębną własność położony w Suwałkach przy ul. Koniecznej 34/56. Jego wartość, według cen transakcji na rynku lokalnym z ostatniego kwartału, wynosi 240 tys. PLN. Ze względu na wartość nieruchomości powód, zgodnie z art. 991 § 1 kodeksu cywilnego, jest uprawniony do otrzymania od pozwanej tytułem zachowku 1/2 wartości spadku należnego mu z ustawy, tj. 60 tys. PLN (słownie złotych sześćdziesiąt tysięcy). Powód nie otrzymał od spadkobierczyni darowizn zaliczanych na poczet zachowku.

Powód, pismem z dnia 20 września 2011 roku, wezwał listem poleconym pozwaną do zapłaty zachowku, lecz wezwanie pozostało bez odpowiedzi.

Dowód: odpis pisma w wezwaniem do zapłaty zachowku wraz z dowodem nadania

W związku z tym konieczne okazało się dochodzenie roszczeń na drodze sądowej.

Andrzej Halecki
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis skrócony aktu zgonu
- odpis skrócony aktu małżeństwa Karoliny Matulewicz
- odpis skrócony aktu urodzenia Andrzeja Haleckiego
- odpis pisma w wezwaniem do zapłaty zachowku wraz z dowodem nadania
- odpis pisma i załączników
- dowód uiszczenia opłaty za pozew

UWAGA:

- jeśli wartość przedmiotu sporu jest niższa niż 75 tys. PLN, to pismo wnosimy do Sądu Rejonowego, który jest właściwy ze względu na miejsce zamieszkania spadkodawcy przed jego śmiercią;
- jeśli natomiast wartość przedmiotu sporu jest wyższa niż 75 tys. PLN, to pismo wnosimy do sądu okręgowego właściwego ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy (możemy je wysłać listem poleconym lub złożyć osobiście w biurze podawczym, które znajduje się w sądzie);
- we wniosku należy wskazać wartość przedmiotu sporu, a jest nią wartość udziału spadkowego, który przypada osobie pozwanej; zależy od tego opłata za pozew, która będzie wynosić 5% wartości przedmiotu sporu – opłat można dokonywać znakami sądowymi (kupujemy je w kasie sądu i naklejamy na pierwszą stronę pisma), przelewem bankowym (wygenerowany elektronicznie i wydrukowany dowód wpłaty dołączamy do pisma) albo gotówką na poczcie (dowód opłaty dołączamy do pisma);
- wniosek możemy wysłać listem poleconym lub złożyć osobiście w biurze podawczym, które znajduje się w każdym sądzie;
- wniosek składamy w takiej ilości egzemplarzy, ilu jest uczestników postępowania; do tego należy dołożyć jedno pismo dla sądu (warto również sporządzić jeden egzemplarz dla siebie i zatrzymać go w domu).

5. Przedawnienie możliwości żądania zachowku

Roszczenia uprawnionego z tytułu zachowku oraz roszczenia spadkobierców o zmniejszenie zapisów zwykłych i poleceń przedawniają się z upływem lat pięciu od ogłoszenia testamentu. Roszczenie przeciwko osobie obowiązanej do uzupełnienia zachowku z tytułu otrzymanego od spadkodawcy zapisu windykacyjnego lub darowizny przedawnia się z upływem lat pięciu od otwarcia spadku (śmierci spadkodawcy). W sytuacji gdy roszczenie o zachówek nie zostanie dobrowolnie zrealizowane przez osoby zobowiązane, uprawniony może żądać jego realizacji przed sądem. Właściwym sądem jest sąd ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy.

Po upływie terminu o wypłatę lub uzupełnienie zachowku, spadkobierca, który miał obowiązek wypłacić zachówek, może odmówić wypłaty, a uprawniony do zachowku praktycznie nie będzie miał już żadnej możliwości jego żądania. W pewnych sytuacjach bieg przedawnienia ulega zawieszeniu albo przerwaniu.

Bieg przedawnienia nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu:

- co do roszczeń, które przysługują dzieciom przeciwko rodzicom – przez czas trwania władzy rodzicielskiej;
- co do roszczeń, które przysługują osobom niemającym pełnej zdolności do czynności prawnych przeciwko osobom sprawującym opiekę lub kuratelę – przez czas sprawowania przez te osoby opieki lub kurateli;
- co do roszczeń, które przysługują jednemu z małżonków przeciwko drugiemu – przez czas trwania małżeństwa;
- co do wszelkich roszczeń, gdy z powodu siły wyższej uprawniony nie może ich dochodzić przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw danego rodzaju
- przez czas trwania przeszkody.

Bieg terminu przedawnienia ulega przerwaniu:

- przez każdą czynność przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, (oczywiście czynność ta musi dotyczyć naszego do-

- chodzenia zachowku);
- przez uznanie roszczenia przez osobę, przeciwko której roszczenie przysługuje (osoba, która ma wypłacić zachowek uzna nasze żądanie);
 - przez wszczęcie mediacji.

Po każdym przerwaniu przedawnienia biegnie ono na nowo.

Rozdział 8.

Zrzeczenie się dziedziczenia

Zrzeczenie się dziedziczenia jest umową prawną, na mocy której spadkobierca ustawowy przez porozumienie z przyszłym spadkodawcą zrzeka się dziedziczenia po nim. Umowa taka zostaje zawarta między stronami za życia spadkodawcy i może zostać zawarta między spadkodawcą i obejmuje wszystkie dzieci spadkobiercy i ich potomków. Jednak w zawartej umowie można zawrzeć postanowienie, że obejmie ona tylko jedną osobę, a nie obejmie ich potomków.

Przykład:

Krzysztof zawarł ze swym synem Hubertem umowę o zrzeczeniu się dziedziczenia. W umowie zostało uzgodnione, że zrzeczenie nie obejmuje syna Huberta – Jakuba, a wnuka Krzysztofa. Po śmierci Krzysztofa uprawnionymi do dziedziczenia będą: jego żona Halina, drugi syn Paweł i wnuk Jakub. Huberta w tym wypadku traktuje się tak, jakby nie dożył otwarcia spadku (tj. jakby żył krócej niż Krzysztof).

Zrzekający się oraz jego zstępni, których obejmuje zrzeczenie się dziedziczenia, zostają wyłączeni od odziedziczenia, tak jakby nie dożyli otwarcia spadku. W konsekwencji osoba taka pozbawiana zostaje prawa do dziedziczenia ustawowego, prawa do zachowku oraz wszelkich korzyści, jakie są przewidziane dla spadkobierców ustawowych. Nie mogą zrzec się dziedziczenia Skarb Państwa i gmina, gdyż powoływani są do spadku w ostatniej kolejności i nabywają spadek bez względu na składane przez siebie w tym zakresie oświadczenia woli.

Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia dla swej ważności wymaga sporządzenia w formie aktu notarialnego. Zawarcie przedmiotowej umowy w innej formie niż akt notarialny, np. w zwykłej formie pisemnej albo formie ustnej, powoduje nieważność takiej umowy z mocy prawa.

Zrzeczenie się dziedziczenia może zostać uchylone przez umowę między tym, kto zrzekł się dziedziczenia, a tym, po kim się dziedziczenia zrzeczono. Umowa taka powinna zostać również zawarta w formie aktu notarialnego.

Rozdział 9.

Podatek od spadków

Otrzymanie spadku czy darowizny przez osoby fizyczne w drodze dziedziczenia związane jest zasadniczo z koniecznością zapłaty podatku. O tym, jaki podatek zapłacimy, decyduje data śmierci spadkodawcy. Odmiennie bowiem reguły obowiązują, jeśli spadkodawca zmarł przed 1 stycznia 2007 roku, a inne, znacznie korzystniejsze, gdy zmarł później.

Wysokość podatku, jaki mamy zapłacić od spadku, a także prawo do ulg czy zwolnień, zależy nie tylko od daty śmierci spadkodawcy, ale także od stopnia bliskości. Wysokość podatku zależy od stopnia pokrewieństwa łączącego spadkobiercę ze spadkodawcą i obdarowanego z darczyńcą, i jest tym wyższa, im stopień pokrewieństwa jest dalszy. Najwięcej płacą osoby niespokrewnione. Przepisy o podatku od spadków i darowizn dzielą spadkobierców i obdarowanych na trzy grupy.

Grupy podatkowe	
Pierwsza	Matżonek, zstępni (dzieci, wnuki, prawnuki), wstępni (rodzice, dziadkowie, pradziadkowie), pasierb, zięć, synowa, rodzeństwo, ojczym, macocha i teściowie.
Druga	Zstępni rodzeństwa (np. bratankowie, siostrzeńcy, ich dzieci oraz wnuki), rodzeństwo rodziców, zstępni i małżonkowie pasierbów, małżonkowie rodzeństwa (np. bratowa) i rodzeństwo małżonków (np. siostra męża), małżonkowie rodzeństwa małżonków, małżonkowie innych zstępnych.
Trzecia	Inni nabywcy.

Spadkobiercy z najbliższej rodziny, którzy nie dopełnią w określonym terminie formalności w urzędzie skarbowym, a także osoby z dalszej rodziny bądź też spoza jej kręgu, muszą płacić podatek, jeżeli wartość otrzymanego majątku przekracza kwotę wolną od podatku. Jego wysokość uzależniona jest od stopnia pokrewieństwa ze spadkodawcą oraz wartości majątku nabytego w drodze spadku. Podstawą opodatkowania jest wartość nabytych

rzeczy i praw majątkowych, jaka zostaje po potrąceniu długów i ciężarów (tzw. czysta wartość) ustalona według stanu rzeczy i praw majątkowych w dniu nabycia i cen rynkowych z dnia powstania obowiązku podatkowego.

Opodatkowaniu podlega nabycie własności tytułem dziedziczenia, zapisu zwykłego, dalszego zapisu, zapisu windykacyjnego, polecenia testamentowego, zachowku i nabycie praw do wkładu oszczędnościowego na podstawie dyspozycji wkładcy na wypadek jego śmierci, nabycie jednostek uczestnictwa na podstawie dyspozycji uczestnika funduszu inwestycyjnego otwartego albo specjalistycznego funduszu inwestycyjnego otwartego na wypadek jego śmierci oraz nabycie własności rzeczy znajdujących się za granicą lub praw majątkowych wykonywanych za granicą, jeżeli w chwili otwarcia spadku lub zawarcia umowy darowizny nabywca był obywatelem polskim lub miał miejsce stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Podatku nie zapłacimy przy nabyciu od jednej osoby w okresie pięciu lat własności rzeczy i praw majątkowych, jeśli ich wartość nie przekracza ustalonej kwoty, w zależności od przypisania do grupy podatkowej.

Kwota wolna od podatku	
Grupa podatkowa	Kwota wolna od podatku
Pierwsza	9637 PLN
Druga	7276 PLN
Trzecia	4902 PLN

Podatek od spadków i darowizn jest progresywny. Obowiązują w tym zakresie trzy skale tego podatku – dla pierwszej, drugiej i trzeciej grupy podatkowej. Podatek oblicza się od nadwyżki i podstawy opodatkowania ponad kwotę wolną od podatku (czyli 9637 PLN dla pierwszej grupy, 7276 PLN dla drugiej grupy i 4902 PLN dla grupy trzeciej), według następujących skali:

Kwoty nadwyżki w PLN		Podatek wynosi
ponad	do	
1) od nabywców zaliczonych do pierwszej grupy podatkowej		
	10 278	3%
10 278	20 556	308 zł 30 gr i 5% nadwyżki ponad 10 278 PLN
20 556		822 zł 20 gr i 7% nadwyżki ponad 20 556 PLN
2) od nabywców zaliczonych do drugiej grupy podatkowej		
	10 278	7%
10 278	20 556	719 zł 50 gr i 9% od nadwyżki ponad 10 278 PLN
20 556		1644 zł 50 gr i 12% od nadwyżki ponad 20 556 PLN
3) od nabywców zaliczonych do trzeciej grupy podatkowej		
	10 278	12%
10 278	20 556	1233 zł 40 gr i 16% od nadwyżki ponad 10 278 PLN
20 556		2877 zł 90 gr i 20% od nadwyżki ponad 20 556 PLN

Jeżeli nabycie własności rzeczy i praw majątkowych od tej samej osoby następuje więcej niż jeden raz, do wartości rzeczy i praw majątkowych ostatnio nabytych dolicza się wartość rzeczy i praw majątkowych nabytych od tej osoby lub po tej samej osobie w okresie pięciu lat poprzedzających rok, w którym nastąpiło ostatnie nabycie. Od podatku obliczonego od łącznej wartości nabytych rzeczy i praw majątkowych potrąca się podatek przypadający od opodatkowanych poprzednio nabytych rzeczy i praw majątkowych. Wynikająca z obliczenia nadwyżka podatku nie podlega ani zaliczeniu na poczet innych podatków, ani zwrotowi. Nabywcy obowiązani są w zeznaniu podatkowym wymienić rzeczy i prawa majątkowe nabyte w podanym wyżej okresie.

Podatnicy obowiązani są do złożenia zeznania podatkowego, którego termin wynosi jeden miesiąc od dnia, w którym powstał obowiązek podatkowy, czyli np. od momentu przyjęcia spadku. Zgłoszenie składa się na formularzu „Zeznanie podatkowe o nabyciu rzeczy lub praw majątkowych” oznaczonym symbolem SD-3. Wysokość podatku wyznacza decyzja

podatkowa. Płatność nastąpi zatem dopiero po jej doręczeniu podatnikowi. Podatek powinien być uregulowany w terminie 14 dni od dnia doręczenia decyzji.

Zwolnienie z podatku dla najbliższych

Całkowite zwolnienie z podatku od spadków i darowizn dotyczy najbliższej rodziny spadkodawcy. Zwolnienie takie dotyczy wyłącznie spadków i darowizn otrzymanych po 1 stycznia 2007 roku. Dla ustalenia podatku od spadku i darowizn istotne jest wskazanie daty śmierci. Zwolnieni od podatku bliscy krewni to: małżonka (małżonek); dzieci, wnuki, prawnuki (czyli zstępni); rodzice, dziadkowie, pradziadkowie (czyli wstępni); rodzeństwo (także przyrodnie), pasierbowie, ojczym, macocha.

Warunkiem skorzystania ze zwolnienia dla osób najbliższych jest zgłoszenie nabycia własności rzeczy lub praw majątkowych właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego **w terminie sześciu miesięcy** od dnia uprawnienia się orzeczenia sądu stwierdzającego nabycie spadku. Taki sam termin obowiązuje poświadczenia dziedziczenia u notariusza. Właściwość organu podatkowego ustala się według miejsca położenia nieruchomości. W innych wypadkach, według miejsca zamieszkania spadkodawcy lub ostatniego miejsca jego pobytu. Jeśli spadkobierca zaniecha temu obowiązkowi, wówczas zwolnienie przepada. Termin sześciomiesięczny nie podlega przywróceniu (chyba że uprawdopodobnimy, że o spadku dowiedzieliśmy się po dłuższym czasie). Złożenie takiego zawiadomienia następuje na specjalnym formularzu „Zgłoszenie o nabyciu własności rzeczy lub praw majątkowych” oznaczonym symbolem SD-Z2. Jeśli zgłoszenie nie zostanie złożone lub złożone zostanie po terminie, podatek trzeba płacić na zasadach obowiązujących pierwszą grupę podatkową, tak jakby nie było generalnego zwolnienia.

Rozdział 10.

Słowniczek

Darowizna – jak wynika z kodeksu cywilnego, przez umowę darowizny darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swego majątku.

Dział spadku – określenie wartości całego odziedziczonego majątku i jego podział między poszczególnych spadkobierców.

Dziedziczenie – wejście spadkobiercy lub kilku spadkobierców (wskutkiem zdarzenia prawnego – śmierci osoby fizycznej) w sytuację prawną spadkodawcy polegającą w szczególności na nabyciu praw i obowiązków majątkowych, których podmiotem był spadkodawca.

Powinowactwo – stosunek łączący jednego małżonka z krewnymi drugiego.

Spadek – ogół praw i obowiązków należących do spadkodawcy w chwili jego śmierci i przechodzących na jego następców prawnych (spadkobierców) w drodze dziedziczenia.

Spadkodawca – osoba fizyczna, której majątek z chwilą śmierci przechodzi na spadkobierców.

Spadkobierca – podmiot (osoba fizyczna, prawna), na którą przechodzi ogół praw i obowiązków osoby zmarłej.

Testament – oświadczenie, w którym testator rozrządza własnym majątkiem na wypadek śmierci.

Testator – osoba przekazująca swój majątek w formie testamentu.

Otwarcie spadku – zdarzenie prawne, które następuje z chwilą śmierci spadkodawcy.

Wstępni – rodzice, dziadkowie, pradziadkowie.

Zachowek – zabezpieczenie najbliższej rodziny spadkodawcy, tj. niektórych osób, które dziedziczyłyby z ustawy, gdyby nie otrzymały przypadającej im części ze spadku, np. w sytuacji gdy testator pominął je w testamencie, a cały majątek przekazał osobie trzeciej.

Zstępni – dzieci, wnuki, prawnuki.

Rozdział 11.

Przepisy prawne

1. Ustawa z 23 kwietnia 1964 roku – Kodeks cywilny (DzU nr 16, poz. 93 ze zm.).
2. Ustawa z 17 listopada 1964 roku – Kodeks postępowania cywilnego (DzU nr 43, poz. 296 ze zm.).
3. Ustawa z 28 lipca 1983 roku o podatku od spadków i darowizn (tekst. jedn. DzU 2009 nr 768 ze zm.).
4. Ustawa z 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (DzU nr 167, poz. 1398 ze zm.).

Nota o autorze

Jarosław Ruszewski – doktor nauk prawnych, radca prawny, adiunkt w Zakładzie Samorządu Terytorialnego w Wyższej Szkole Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku. Specjalizuje się w zakresie regulacji prawnych dotyczących problematyki funkcjonowania samorządu terytorialnego, działalności organizacji pozarządowych, współpracy trzeciego sektora z sektorem publicznym oraz kwestii rozwiązań antykorupcyjnych, w tym dostępu do informacji publicznej. Animator społeczny, doradca, trener i autor wielu publikacji. Prezes Centrum Aktywności Społecznej PRYZMAT w Suwałkach. Wiceprzewodniczący Podlaskiej Rady Pożytku Publicznego powołanej przez Marszałka Województwa Podlaskiego.

Prawo spadkowe służy określeniu cywilnoprawnych skutków związanych ze śmiercią człowieka. Tym samym jest dziedziną prawa niezwykle istotną, albowiem każdy z nas, choćby raz w życiu, będzie musiał się z nią zapoznać, aby uporządkować stosunki własnościowe między własną osobą a spadkodawcami. Wiedza zawarta w niniejszej publikacji jest rodzajem kompendium, które z pewnością pomoże rozeznąć się w prawie spadkowym.

Czytelnicy znajdą w tym poradniku podstawowe informacje o regułach dziedziczenia oraz praktyczne wskazówki sporządzania testamentu. Warto się z nimi zapoznać, by uniknąć pułapek, jakie mogą na nas czyhać po śmierci bliskich nam osób. Na przykład lekkomyślne przyjęcie spadku, może skutkować tym, że odziedziczymy długi, które będziemy musieli spłacić. Znajomość prawa spadkowego jest bowiem istotna zarówno dla przyszłych spadkodawców, jak i dla ich spadkobierców.

dr Jarostaw Ruszewski

www.pryzmat.org.pl

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Starostwo Powiatowe
w Suwałkach